

FAKULTA RESTAUROVÁNÍ

Univerzity Pardubice v Litomyšli

20 let výuky restaurování v Litomyšli

Brána vědě/ní otevřená – BRAVO CZ.I.07/2.3.00/35.0024

evropský
sociální
fond v ČR

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OF KANSAS
www.kansas.gov

University
Pardubice

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obsah

Slovo rektora.....	5
Slovo děkana.....	6
Proti proudu času.....	6
O fakultě.....	7
Z činnosti fakulty.....	8
Ideová východiska studijního programu.....	11
Bakalářský studijní program.....	12
Navazující magisterský studijní program.....	12
Katedra chemické technologie	14
Základní instrumentální vybavení	14
Spolupráce na mezinárodních a národních vědeckých a výzkumných projektech	16
Spolupráce na průzkumech vybraných kulturních památek v rámci České republiky.....	23
Spolupráce na řešení diplomových prací studentů bakalářského a magisterského studia.....	28
Katedra humanitních věd ve službách oboru restaurování.....	31
Museum restaurování a historických technologií.....	32
Vědecká a výzkumná činnost.....	34
Sochařství počátku 17. století na Moravě.....	34
Sgrafito 16. – 20. století	34
Sgrafito litomyšlského zámku.....	34
Management regionálního dědictví – semináře mezi obory a fakultami.....	35
Edukační a dokumentační středisko fakulty restaurování.....	36
NAKI, dílčí úkol č. 3 – <i>Dlouhodobá péče o památky a barokní koncept krajiny</i>	37
Piaristická knihovna.....	38
Publikace vydané péčí katedry humanitních věd.....	38
Ateliér výtvarné přípravy.....	40
Ateliér restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita.....	56
Konzervace části gotických nástěnných maleb na východní stěně presbytáře farního kostela sv. Martina v obci Sankt Martin v Dolním Rakousku.....	58
Průzkum a restaurování referenční plochy středověkých maleb v presbytáři kostela sv. Víta v Zahrádce u Ledče nad Sázavou	62
Průzkum a restaurování nástropní malby „Shromáždění Olympanů“ ve středovém poli hlavního sálu zámku Lnáře.....	66
Restaurování nástěnných maleb v tzv. čínském salónku zámku ve Vizovicích.....	70

Ateliér restaurování a konzervace kamene a souvisejících materiálů.....	74
Restaurování kamenné polychromované sochy Panny Marie Vambeřické z Chocně.....	76
Restaurování kamenné polychromované sochy sv. Jana Nepomuckého z „Bratrských oltářů“ u České Kamenice.....	79
Restaurování vybraných částí plastické výzdoby školní budovy čp. 565 na Náměstí Čs. Legií v Pardubicích.....	83
Restaurování kamenné kašny v Kutné Hoře.....	86
Restaurování románského reliéfu z Juditiny věže v Praze.....	90
Sousoší Panny Marie s anděly, pískovec s fragmenty barevné povrchové úpravy.....	92
Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů.....	94
Komplexní restaurování knihy <i>VITA SANCTORVM</i> z roku 1625.....	99
Komplexní restaurování knihy <i>MATTIOLIHO HERBÁŘ</i> z roku 1562.....	102
Restaurování pergamenové listiny z rodinného archívu Valdštejnů, 1664.....	105
Kovové prvky v knižní vazbě, jejich vývoj, výroba, restaurování a konzervace.....	108
Sbor příbramských ostrostřelců: jeho historie a konzervace dochovaného fondu ve sbírkách SOkA Příbram.....	110
Vazebné struktury konzervačního typu. Měkká vazba se hřbetní výztuhou a možnosti jejího využití pro konzervační účely.....	113
Ateliér restaurování a konzervace uměleckých děl na papíru a souvisejících materiálech.....	115
Specializovaná výtvarná příprava.....	118
Bakalářské práce Ateliéru restaurování uměleckých děl na papíru a souvisejících materiálech.....	127
Restaurování reliéfní (plastické) mapy panství Náměšť nad Oslavou.....	127
Restaurování maleb na papíru, původně umístěných na stropě salónku zámku Dobřenice.....	130
Restaurování olejomalby.....	134
Autoři statí.....	137

Slovo rektora

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

je pro mne velkou ctí a potěšením mít možnost napsat několik prvních řádků do publikace, kterou si připomínáme dvacet let výuky odborníků v oboru restaurování a konzervace památek v krásném městě Litomyšl. Ve městě plném památek, ve městě s historickou tradicí kvalitního vzdělávání, ale také ve městě se specifickým *geniem loci*, které mu může závidět mnoho větších měst. Jak to vlastně začalo? Na samém počátku byla nevelká skupina lidí, kteří měli výborný nápad, dostatek nadšení, vůle a pracovitosti. K tomu, že škola vznikla právě v Litomyšli, bezesporu přispěla i skutečnost, že jednou ze stěžejních osobností byl i tehdejší starosta města Miroslav Brýdl.

Během uplynulých dvaceti let prošla původní Škola restaurování a konzervačních technik několika transformacemi, než se stala Fakultou restaurování Univerzity Pardubice. O její rozvoj se zasloužila řada osobností, ale původní myšlenka výchovy odborníků, kteří v sobě integrují umělecký cit, řemeslnou zručnost, exaktní znalost materiálů, se kterými pracují a historické souvislosti, ve kterých díla našich předků vznikala, se nezměnila. Restaurování a konzervace uměleckých děl je totiž komplexním procesem, který v sobě spojuje mnoho oborů, z nichž žádný není možné pominout. Nic se nezměnilo ani na tom, že práce restaurátorů musí být spojena s pokorou k restaurovaným dílům a úctou k těm, kteří je kdysi vytvořili. V současné době je fakulta restaurování respektovanou součástí Univerzity Pardubice, jedním z několika mála pracovišť v České republice, která zabezpečují výchovu vysokoškolsky vzdělaných restaurátorů. Fakulta má mnoho vědeckých a uměleckých aktivit, a to jak v České republice nebo Evropské unii, tak na jiných světadílech.

Mám k fakultě restaurování silný osobní vztah. Poprvé jsem navštívil školu v roce 1999, kdy se připravovala transformace na Institut restaurování a konzervačních technik. Tehdejší nabídka stát se součástí Univerzity Pardubice akceptována nebyla, ale jsem rád, že jsem jako rektor univerzity byl u toho, když se v roce 2005 institut k Univerzitě Pardubice připojil jako tehdy pátá fakulta, fakulta restaurování. Univerzita obecně nezasahuje ani do uměleckého a tvůrčího zaměření, ani neurčuje, které studijní programy bude fakulta rozvíjet. Pod křídly univerzity má však fakulta potřebnou ekonomickou stabilitu a zázemí umožňující její další rozvoj a zkvalitňování všech činností. Univerzita Pardubice se svými sedmi fakultami patří, co se týče odborného zaměření, k nejvíce rozkročeným univerzitám v zemi. Fakulta restaurování je sice nejmenší, ale je tou pomyslnou třešničkou na dortu vzdělávání a tvůrčí činnosti, který nabízíme naší společnosti.

Přeji Fakultě restaurování Univerzity Pardubice do dalších let mnoho erudovaných akademických pracovníků a zejména kvalitní studenty a absolventy. Přeji další úspěchy a uznání v České republice i mimo ni. Jako rektor Univerzity Pardubice udělám maximum pro to, aby se tento cíl naplnil.

prof. Ing. Miroslav Ludwig, CSc.
rektor Univerzity Pardubice

Slovo děkana

Vážené čtenářky a čtenáři,

jsem moc rád a cítím jako poctu, že mohu vyjádřit několik myšlenek v úvodní části publikace, kterou držíte v ruce a která byla vydána k dvacetiletému výročí výuky restaurování v Litomyšli. Není však jednoduché vtěsnat pohled na kus historie do hrstky řádků, proto bych se rád pokusil pouze o stručné vyjádření pocitů, které se mi při této příležitosti vynořují v mysli.

20 let je poměrně dlouhá doba, která může být plná událostí - příjemných, veselých, radostných, nečekaných, ale i složitých, nechvalných, či trapných, jak je život přináší. Ne jinak tomu bylo a je i v životě „restaurátorky“ nebo „restaurátorské školy“, jak se v Litomyšli a taky mimo ni vžil hovorový název pro fakultu restaurování i všechny předešlé typy vzdělávacích institucí v průběhu zmiňovaných 20 let; ať již to byla Škola restaurování a konzervačních technik, Vyšší odborná škola restaurování a konzervačních technik, nebo Institut restaurování a konzervačních technik. Do historie „Restaurátorky“ vtiskla svou stopu celá řada osobností, a bez ohledu na to, zda stáli u jejího vzniku, v některém z mnoha dalších zmíněných období, anebo jsou její součástí dnes, všichni svým úsilím přispěli k jejímu rozvoji a za to jim patří velké poděkování.

Sám jsem měl to štěstí zažít „na vlastní kůži“ počáteční roky těsně po zrodu školy s nezapomenutelnou atmosférou a nadšením, ale i s mnoha „porodními bolestmi“. Naštěstí je alespoň část tohoto nadšení na fakultě restaurování stále přítomná, porodní bolesti pominuly a z novorozence je dnes už poměrně odpovědná, dospělá osoba, která má snad své pubertální roky za sebou. O tom, že dvacet let je dlouhý kus cesty, svědčí i skutečnost, že značnou část současných akademických pracovníků, a to i na vedoucích pozicích, tvoří absolventi „Restaurátorky“.

Doufám, že to nebude znít jako vychloubání, ale pouze jako konstatování příjemné skutečnosti, že fakulta restaurování si vybudovala stabilní pozici na poli výuky restaurování nejen v České republice, ale je respektována i v evropském kontextu. O tom svědčí její zapojení do mezinárodních vědeckých projektů nebo reference ze zahraničních institucí hodnotících stáže a studijní pobyty studentů i akademických pracovníků v posledních letech.

Fakulta restaurování je velmi otevřenou a dynamickou součástí Univerzity Pardubice, přičemž základní filosofie a směřování se od počátku nemění. Restaurování je zde chápáno jako multidisciplinární obor, což se projevuje v oblasti výuky, výzkumu i na úrovni odborných diskusí týkajících se péče o kulturní dědictví. Přitom lze díky zapojení všech, tedy akademických pracovníků i studentů, říci, že výše uvedené pojetí restaurování spojující výtvarné nadání, cit a dovednosti se znalostmi umělecko-historických souvislostí a přírodovědnými či materiálovými vědomostmi je každodenní praxe, nikoli prázdné heslo. Propojení a prolínání všech zmíněných disciplín lze asi nejlépe zaznamenat při prohlížení závěrečných prací studentů na bakalářském i na magisterském stupni výuky. Jsem přesvědčen, že to bude zřejmé i při čtení této publikace, která, kromě krátkého ohlednutí se do minulosti, ilustrativně nastíní zlomek činnosti bohatých a mnohostranných aktivit dnešní fakulty restaurování.

Přeji Vám příjemné čtení.

Ing. Karol Bayer
děkan fakulty restaurování

Proti proudu času

V roce dvacátého výročí založení restaurátorské školy v Litomyšli si připomeňme alespoň několik základních etap jejího vývoje. Myšlenka založení mezioborově pojatého učiliště vznikla při diskusích skupiny odborníků v oboru restaurování a konzervace památek, kteří počátkem devadesátých let pracovali na restaurování nástěnných maleb Josefa Váchala v domě tiskaře a vydavatele bibliofilů Josefa Portmana v Litomyšli, který v roce 1991 zakoupil od Národní galerie v Praze nakladatel Ladislav Horáček. Z tehdejších neformálních diskusí o restaurování vyplynulo, že bude třeba řešit problém vzrůstající poptávky po odbornících v různých oborech restaurování, ale také v péči o památky, archivní a knihovní fondy.

O tom, že má být škola založena v Litomyšli, nebylo vzhledem k tradicím i současnému kulturnímu pathosu tohoto města, krásné architektuře, množství cenných památek a staleté tradici kvalitního školství pochyb. Její vznik by

ovšem nebyl možný bez osvětlené a velkorysé podpory – a odvahy – tehdejšího vedení města, v čele se starostou Ing. Miroslavem Brydlem. Tak byla v roce 1993 založena **Škola restaurování a konzervačních technik v Litomyšli** jako pomaturitní tříleté studium. Jejím zřizovatelem byla Nadace Paseka, založená výše zmíněným nakladatelem Ladislavem Horáčkem. Výuka byla zahájena ve školním roce 1993–1994. Po vzniku legislativních předpokladů byla v roce 1996 zařazena do sítě vyšších odborných škol. Jako **Vyšší odborná škola restaurování a konzervačních technik** pak získala na podzim téhož roku právní subjektivitu v podobě obecně prospěšné společnosti (o.p.s.). Již od roku 1993 byly frekventovány studijní obory *Restaurování a konzervace kamene a souvisejících materiálů* a *Restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita*. V roce 1994 pak byl otevřen obor *Restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů*. Studium bylo prodlouženo na tři a půl roku, absolventi získávali právo používat za jménem titul „DiS“ – diplomovaný specialista.

V roce 2000 byl škole na základě zpracované žádosti Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR udělen státní souhlas ke zřízení vysoké školy, **Institut restaurování a konzervačních technik Litomyšl o.p.s.** V akademickém roce 2000–2001 byla zahájena výuka v bakalářském studijním programu tří výše zmíněných oborů. V roce 2003 pak byla zahájena výuka v nově akreditovaném studijním oboru, *Restaurování a konzervace uměleckých děl na papíru a souvisejících materiálech*.

V roce 2005 se Institut restaurování a konzervačních technik, o. p. s. připojil k Univerzitě Pardubice jako **fakulta restaurování**, tehdy jako pátá fakulta této univerzity. Škola je tedy dnes jednou z mála univerzitních fakult v České republice, která zabezpečuje výchovu vysokoškolsky vzdělaných restaurátorů. Studium je čtyřleté, absolventi získávají právo používat před jménem titul „BcA“.

V roce 2007 fakulta restaurování získala akreditaci navazujícího magisterského studijního programu, který byl zahájen v akademickém roce 2008–2009 ve dvou oborech: *Restaurování a konzervace nástěnné malby, sochařských děl a povrchů architektury* a *Restaurování a konzervace děl písemné kultury*. Studium je dvouleté, absolventi získají právo používat před jménem titul „MgA“.

O fakultě

Cílem akreditovaného studijního programu *Výtvarná umění*, pěstovaného ve čtyřech oborech, je připravit odborníky v oblasti restaurování a konzervace materiálů rozličných objektů hmotné kultury minulosti. Fakulta vyučuje ve čtyřletém bakalářském stupni studia restaurování v těchto oborech: *Restaurování a konzervace kamene a souvisejících materiálů*, *Restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita*, *Restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů*, a *Restaurování a konzervace uměleckých děl na papíru a souvisejících materiálech*. V dvouletém navazujícím magisterském stupni studia pak v oborech: *Restaurování a konzervace nástěnné malby, sochařských děl a povrchů architektury* a *Restaurování a konzervace děl písemné kultury*. Studenti jsou vzděláváni v oblasti výtvarného a užitého umění, dějin umění, v přírodních vědách, chemických technologiích a příbuzných oborech, využívají soudobé poznatky a moderní metody v oblasti konzervačních technik. Důraz je rovněž kladen na etické a estetické aspekty restaurování a památkové péče, stejně jako na znalosti legislativy.

Absolventi jsou odborně připraveni na náročnou dráhu samostatného restaurátora a konzervátora uměleckých a uměleckořemeslných děl, přičemž jsou vedeni jak k samostatné práci v terénu, tak k práci na vedoucích pozicích restaurátorských týmů. Vzhledem k péči, která je věnována jazykovým znalostem studentů a jejich účasti na mezinárodních projektech restaurování, dává jejich dosažená kvalifikace dobré předpoklady pro uplatnění při obnově a uchovávání uměleckých a architektonických památek i v mezinárodním měřítku.

Fakulta sestává z ateliérů a kateder. Kmenovými pracovišti jsou *Ateliér restaurování a konzervace kamene a souvisejících materiálů*, *Ateliér restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita*, *Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů*, a konečně *Ateliér restaurování a konzervace uměleckých děl na papíru a souvisejících materiálech*. Další pracoviště jsou strukturována tak, že slouží pro všechny obory v předmětech společného základu, ale i pro zajištění některých speciálních znalostí a dovedností pro jednotlivé obory studia. Je to *Ateliér výtvarné přípravy*, jehož studijní program je kombinací společného základu, především kresby a malby, a dále podle oborů studia, speciálky sochařství a grafiky. Dále jsou to *Katedra chemické technologie* a *Katedra humanitních věd*.

Fakulta restaurování v různé míře spolupracuje s většinou absolventů, často na konkrétních restaurátorských akcích. Absolventi fakulty také založili profesní sdružení ARTE-FAKT a fakulta s tímto sdružením mimo jiné spolupracuje na jeho pravidelných seminářích zaměřených na prezentaci recentních restaurátorských akcí. Seminářů se účastní také studenti fakulty, s cílem získání poznatků z praxe, přičemž tato setkání také zajišťují vazbu mezi generacemi absolventů.

Svémi vzdělávacími, vědeckými a uměleckými aktivitami v oblasti konzervace a restaurování památek a zapojením do projektů zaměřených na záchranu kulturního fondu České republiky i projektů mezinárodních však Fakulta restaurování Univerzity Pardubice kontinuálně navazuje na tradice studia restaurování pěstovaného v Litomyšli od roku 1993.

Z činnosti fakulty

Vedle naplňování studijních programů jsou zároveň realizovány projekty a grantové úkoly. Připomeňme alespoň některé z nich:

Restaurátoři pro evropskou praxi - Inovace bakalářského studijního programu fakulty restaurování

Projekt reaguje na měnící se požadavky oborového pracovního trhu a na současné chápání hodnot kulturního dědictví u nás i v Evropě.

Obsahy, zaměření i metodické postupy stávajících předmětů na fakultě restaurování byly revidovány, porovnány a inovovány tak, aby vyhovovaly měnícím se potřebám profese, současným trendům v oboru i vývoji obdobně zaměřených bakalářských programů vysokých škol v zahraničí a současnému chápání estetických hodnot. Inovace byly zaměřeny tak, aby byl absolvent co nejlépe vybaven ke vstupu na pracovní trh a byl konkurenceschopný i mezi svými kolegy ze zahraničí. Je třeba, aby studenti získávali širší škálu znalostí i praktických zkušeností; například se učí pracovat s moderními technologiemi a přístroji, které jsou běžné v evropském prostoru. Také se častěji setkávají s odborníky z praxe i se zahraničními experty. Jsou připraveni zúčastnit se většího počtu praktických projektů, budou schopni samostatně tvořit a prezentovat výsledky své práce. Projektové aktivity jsou chápány mezioborově, výrazně zatraktivnily studium pro studenty a přispěly ke zkvalitnění výuky.

Vybrané památkové postupy pro zkvalitnění péče o sochařské a stavební památky

Projekt v rámci Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity – NAKI, financovaný MK ČR.

Cílem projektu je hlubší poznání a vytvoření památkových postupů pro řešení problémů záchrany a zachování sochařských a stavebních památek. Navržené certifikované postupy budou ověřeny v praxi na vybraných objektech v rámci tří pilotních projektů:

Historické techniky v renesančním sochařství. Průzkum a péče o díla ze štuky vytvořená technologií „taille directe“. V praxi se bude jednat o záchranu a restaurování renesanční štukové výzdoby zámku v Telči.

Specifické památkové a restaurátorské postupy ve stavební obnově. Péče o stavební památky pomocí restaurátorských postupů. Konkrétně je studována metodika obnovy kamenné konstrukce Karlova mostu v Praze.

Dlouhodobá péče o památky a barokní koncept krajiny. Jsou stanovovány postupy konzervace a dlouhodobého režimu péče o komplex „Betléma“ v Novém lese u Kuksu.

Věda pro papírové artefakty (VEPA)

Fakulta restaurování provádí výzkum a poskytuje vzdělání také v oborech zaměřených na restaurování a konzervaci různých typů papírových artefaktů. Předmětem výzkumu v rámci projektu VEPA bude testování materiálů a metod pro stabilizaci barevné vrstvy na papírové podložce. Výsledky testování budou ověřovány v praxi a budou také publikovány. Cílem projektu VEPA je vytvořit výzkumný tým odborníků pod vedením zahraničního experta.

Tým se bude především zabývat rozšířením stávajících poznatků v oblasti mechanismů degradace barevné vrstvy na papírové podložce. Dále poznáním vlivů jednotlivých konzervačních zákroků (desinfekce, neutralizace, atd.) na

soudržnosti papírové podložky s barevnou vrstvou. V neposlední řadě budou testovány a ověřovány různé druhy konsolidantů.

Práce týmu budou probíhat pod vedením Dr. Ing. Janky Sanyové-Debongnie, význačné zahraniční expertky v oboru konzervace a restaurování papíru. Předpokládá se zapojení členů týmu do mezinárodních sítí a projektů v oblasti výzkumu zaměřeného na ochranu a uchování kulturního dědictví.

Součástí výzkumu a ověřování zjištěných výsledků na reálných objektech se stanou bakalářské a diplomové práce studentů Fakulty restaurování a Fakulty chemicko-technologické Univerzity Pardubice.

ARS REGIO CIVITAS – Občanské vzdělávání pro kulturu, region a demokracii

Projekt připravila fakulta restaurování spolu s *Centrem pro restaurování a památkovou péči*, o.p.s. a sdružením *GENERACE 89, o. s.* Cílem projektu je nabídnout občanům, především z Pardubického kraje, možnost dalšího individuálního vzdělávání, zaměřeného na témata významu kultury a kulturního dědictví, vztahu k regionu a občanské společnosti. Projekt chce motivovat a inspirovat občany k většímu zapojení do regionálních aktivit a k aktivnímu občanství.

Díky projektu vznikne šest vzdělávacích kurzů a šest praktických workshopů. Jejich cílem je napomoci k rozvoji vnímání regionální a národní kultury jako nedílné součásti dnešního života a základní poučení v oblasti péče o památky. Dále budou realizovány propagační, edukativní a motivační akce na podporu posílení vztahu občanů k lokálnímu společenství (například *Stezka staletími*, regionální festival, brožura *Pardubicko aktivní*). Proběhnou také diskusní setkání s odborníky a zástupci samospráv.

Mobility studentů a akademických pracovníků

K dlouhodobým partnerům fakulty restaurování v projektech studentských mobilit (programy Erasmus, Leonardo da Vinci) patří např. norské národní museum fotografií - Preus Museum v Hortenu. Dále pak Národní centrální knihovna ve Florencii, Atelier Gurtner ve Vídni, ateliér Dipl. cons. Christiana Bindera v Grazu a další instituce.

Naše studenty přijala také Univerzita Mikuláše Koperníka v Toruni, Fachhochschule v Kolíně nad Rýnem, Accademia di Belle Arti G. B. Cignaroli ve Veroně nebo Die Hochschule für Bildende Künste v Drážďanech. Naše fakulta v rámci stáží taktéž přijímá zahraniční studenty.

Veronika Kopecká absolvovala praktickou stáž ve Švédsku (Stockholm, 2011) „Využití enzymu v restaurátorské praxi“ v rámci programu Erasmus. Jakub Ďoubal absolvoval kurz konzervace kamene, pořádaný v Římě organizací ICCROM a Getty Conservation Institute, pod záštitou UNESCO. Kurz byl zaměřen na vzdělávání specialistů v oboru konzervování historických kamenných artefaktů a struktur. Primárním cílem kurzu bylo zlepšení metod konzervace kamene v mezinárodním měřítku (poskytnutí komplexní znalosti o korozních procesech v kameni, představení metod účinné ochrany a představení praktické znalosti vhodných metod oprav a metod dlouhodobé strategie údržby prostřednictvím přednášek, laboratorních cvičení, demonstrací *in situ*, praktického výkonu restaurování). Důležitou součástí kurzu je budování mezinárodní sítě specialistů, která v budoucnu napomůže účastníkům řešit problémy ochrany kamenných památek v mezinárodním a mezioborovém měřítku.

V rámci programu Erasmus fakulta hostila pana Gurtnera z Atelier Gurtner Vídeň, paní Octavianu Marincas z Rumunska, pana Blaha ze Slovenska a další přední specialisty z EU (konkrétně ze Švédska), kteří přednášeli studentům v rámci workshopů. Byli jimi František Makeš Ph.D. a Lin Zhang Freund.

Významnou aktivitou v oblasti mobilit bylo uskutečnění krátkodobých praktických stáží studentů fakulty restaurování v rámci centralizovaného projektu MŠMT, program č. 3., *Program na podporu rozvoje krátkodobých mobilit studentů*.

Mezi cíle projektu patřilo zejména umožnit studentům praktickou výuku specifických technik a technologií na kvalitních a odpovídajícím způsobem vybavených pracovištích, zlepšit praktické jazykové dovednosti a tím zvýšit konkurenceschopnost studentů. Díky tomuto projektu se v roce 2011 uskutečnilo šest praktických stáží v různých zemích EU. Dalších šest studentů magisterského programu mělo možnost získat praktické zkušenosti na šesti renomovaných zahraničních pracovištích:

Norsko – *Preus Museum* (národní muzeum fotografií), stážistka: BcA. Tereza Cikrytová (restaurování a konzervace děl písemné kultury).

Německo – *Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek*, Goettingen stážista: BcA. Karel Křenek (Restaurování

a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů).

Rumunsko – *University of Arts „George Enescu“ Iași and the Monastery of Dragomirna*, stážistka: BcA. Daniela Urbanová (restaurování nástěnné malby, sochařských děl a povrchů architektury).

Rakousko – *Bundesdenkmalamt*, Vídeň, stážista BcA. Lukáš Černý (restaurování nástěnné malby, sochařských děl a povrchů architektury).

Slovensko – *Arhiv Republike Slovenije*, Ljubljana, stážistka: BcA. Eva Lendáková (restaurování a konzervace děl písemné kultury).

Německo – restaurátorská firma *Pons Asini*, stážistka: BcA. Pavla Perůtková (restaurování nástěnné malby, sochařských děl a povrchů architektury).

Členství fakulty v profesních organizacích

Fakulta restaurování je členem následujících tuzemských i zahraničních odborných organizací:

ENCoRE – *European Network for Conservation – Restoration Education* (Evropská síť pro vzdělání v oblasti konzervace a restaurování). Jedná se o prestižní organizaci sdružující nejvýznamnější evropské instituce v oblasti restaurátorského vzdělávání.

ICON – *The Institute of Conservation*

Organizace sdružující více než 3000 individuálních členů nebo organizací z celého světa, které se zabývají restaurováním kulturního dědictví. Cílem její existence je podporovat vzdělání, výzkum, výměnu informací a zvýšení všeobecného povědomí v oblasti restaurování a konzervace kulturního dědictví.

ASOCIACE MUZEÍ A GALERIÍ

Česká asociace, v níž je fakulta restaurování členem díky Museu restaurování a historických technologií, umístěnému v objektu historické Červené věže v areálu hlavní budovy fakulty restaurování.

STOP – *Společnost pro technologie ochrany památek*. Sdružuje profesionály (fyzické osoby) zabývající se problematikou ochrany památek. FR je jedním ze 45 přidružených členů STOP. Společnost pořádá kurzy, semináře a podobné akce, kterých se úspěšně účastní akademičtí pracovníci i studenti naší fakulty.

INCCA – *International Network for the Conservation of Contemporary Art*

Fakulta restaurování se jako první z České republiky stala v lednu 2009 členem této mezinárodní platformy. Jedná se o mezinárodní síť sdružující odborníky různých oborů, kteří se zabývají restaurováním moderního a současného umění. Je platformou pro mezinárodní výměnu informací a sdílení zkušeností s restaurováním umění 20. a 21. století, jež se liší od předchozích období nejen rozšířením pojmu umění, ale i různorodostí použitých technik a materiálů. Iniciativa INCCA vznikla v roce 1999 a je zastřešována amsterdamským *Netherlands Institute for Cultural Heritage*.

IADA – INTERNATIONALE ARBEITSGEMEINSCHAFT DER ARCHIV, BIBLIOTHEKS - UND GRAPHIKRESTAURATOREN. Mezinárodní společenství sdružující individuální členy a organizace z celého světa.

Spolupracující instituce

Národní památkový ústav – byla uzavřena dlouhodobá rámcová smlouva o spolupráci, což fakulta restaurování i Univerzita Pardubice jako celek považují za jeden ze svých nejvýznamnějších strategických kroků současnosti.

Národní archiv v Praze – pokračování dlouholeté a systematické spolupráce, především s oddělením péče o fyzický stav archiválií. Spolupráce probíhá v rámci výuky předmětů Techniky restaurování a Technologie restaurování, dále při letních praxích studentů a oponování závěrečných kvalifikačních prací studentů.

Národní knihovna ČR – dlouholetá spolupráce je realizována prostřednictvím letních praxí pro studenty, oponování závěrečných kvalifikačních prací studentů a spolupráce na různých projektech.

Vědecká knihovna v Olomouci – dlouholetá spolupráce v rámci doplňkové činnosti fakulty, získávání prací pro závěrečné práce studentů. Odborný pracovník knihovny Mgr. Rostislav Krušínský na fakultě přednáší Dějiny knižní kultury.

Státní oblastní archívy – častá je spolupráce například se Státním oblastním archívem v Litoměřicích, Státním oblastním archívem v Praze nebo Státním oblastním archívem v Zámrsku. Spolupráce probíhá v rámci doplňkové činnosti fakulty a letních praxí studentů. Oblastní archívy jsou cenným zdrojem artefaktů využívaných při naplňování studijního programu, v rámci výuky odborných předmětů.

Národní muzeum – probíhá dlouholetá spolupráce v rámci výuky předmětu Technologie restaurování, při organizaci

letních praxí studentů a oponování studentských závěrečných kvalifikačních prací.

Židovské muzeum v Praze – dlouholetá spolupráce mj. v rámci doplňkové činnosti fakulty a letních praxí studentů.

Ideová východiska studijního programu

Již na počátku právě uplynulého dvacetiletého období byly položeny a postupně rozpracovány základy myšlenky, že nový vzdělávací ústav musí být postaven na principech výrazně mezioborových, protože v tom byla (a dodnes je) spatřována cesta budoucnosti oboru.

Byla deklarována snaha o důslednou výchovu studentů k *týmové spolupráci* restaurátorů a k *pokoře* vůči restaurovanému dílu. I k tomu, které není špičkovým uměleckým výkonem, je však dokladem kultury své doby, především v měšťanském a venkovském prostředí, a z tohoto pohledu nese stejné množství informací o minulosti jako špičkové umělecké výkony. Předmětem zájmu je tedy výtvarná kultura v nejširším slova smyslu, ne pouze vrcholná díla výtvarného umění. Restaurování a konzervace uměleckých děl a jiných hmotných dokladů lidské kultury je *mezioborovým* a proto nesmírně složitým procesem. Vývoj tohoto oboru provázají nejen problémy technického rázu, ale mnohdy i komplikace morální a filosofické povahy i otázky mezilidských vztahů. Profesní skupiny, které se tu setkávají, vycházejí z různých odborných a vzdělanostních prostředí lišících se nejen způsobem myšlení, ale i profesním chováním a do jisté míry i stupnicí hodnot. Důsledkem bývá neujasněnost základních východisek a cílů, podcenění osudové nutnosti vzájemné komunikace a absence vědomí, že různé profese spojuje jeden společný cíl.

Konzervace a restaurování se neobejde bez *týmové spolupráce*. Má-li se restaurování rozvíjet na skutečně racionálních základech, je nutná co nejužší spolupráce restaurátorů-konzervátorů, přírodovědců a historiků. Tyto tři profese vstupují do procesu restaurování z různých východisek, používají různé pracovní postupy a mají také různé odborné a vědecké výstupy z této činnosti. Proto je nesmírně důležité, aby se naučili navzájem si klást srozumitelné, jasně formulované otázky a také na ně srozumitelně odpovídat.

Velký důraz je kladen na *terénní* restaurování a konzervaci architektury a jejího vybavení. I v oboru restaurování a konzervace papíru a knih je věnována pozornost metodám průzkumu klimatických podmínek a technického stavu knihovních fondů a v nemenší míře i knihovního mobiliáře.

Důležitou metodologickou premisou je přesvědčení, že jedním ze základních úkolů památkové péče, muzejnictví, knihovnictví a archivní služby je vytvoření systému *prevence*, jež by nutnost restaurátorského či konzervačního zásahu, který je v podstatě extrémním případem ochrany nebo záchrany, omezil na minimum. Jde totiž vždy o specifickou formu interpretace. Jeho nástrojem je fyzický zásah a důsledkem může být porušení hmotné struktury nebo vytvoření významových či tvarových nepřesností; v tom případě dochází k desinterpretaci díla. Dotýká se dále vypovídací hodnoty originálu a může omezit nebo znehodnotit jeho perspektivní využití jako zdroje vědeckých a estetických informací.

Důležitým aspektem procesu restaurování tedy je *dokumentace*. Ta z podstaty věci slouží jako zdroj informací pro budoucí nakládání s restaurovaným dílem, ale často je také významným zdrojem nových informací pro uměleckohistorickou či jinou interpretaci restaurovaného předmětu. Již jeho samotné rozebrání či přemístění znamená téměř vždy přímý zánik jeho dosavadní integrity, a tedy i zkázu velkého množství potencionálních informací pro budoucnost. Mnohé informace se stanou zjištěnými nebo použitelnými teprve s příštím rozvojem vědeckého poznání. Proto musí být jednou z výstupních hodnot restaurátorského nebo konzervačního zásahu kvalitní dokumentace, obsahující také formulace nových zjištění historické či uměleckohistorické povahy a příslušné přírodovědné analýzy, které slouží jednak stanovení optimálního pracovního postupu, ale také získání nových informací pro rozvoj obecného poznání. Zjištění, která se v dané chvíli mohou jevit jako nepodstatná, mohou mít v budoucnu značný význam a proto je etickým imperativem je zaznamenat.

Je pocítována potřeba interdisciplinarity nejen mezi restaurováním, přírodními vědami a humanitními vědami, ale také v rámci jednotlivých oborů restaurování, protože se stále naléhavěji ukazuje, že metodologické problémy a přístupy k jejich řešení jsou shodné, nebo přinejmenším obdobné, liší se pouze pracovní postupy. Problémy spojené s doplněním knižní vazby, chybějící ruky u sochy, či části nástěnné malby jsou z přísně metodologického hlediska téměř identické.

Bakalářský studijní program

Cílem akreditovaného bakalářského studijního programu *Výtvarná umění* je připravit specialisty v oblasti restaurování a konzervace památek a dalších dokladů minulosti ve čtyřech oborech: restaurování a konzervace kamene a souvisejících materiálů, nástěnné malby a sgrafita, dále papíru, knižní vazby a dokumentů a konečně uměleckých děl na papíru a souvisejících materiálech.

Studium je koncipováno jako důsledně mezioborové. Studenti se vzdělávají jak v oblasti umělecké, tak i v příslušných přírodních vědách, chemické technologii restaurování, v souvisejících humanitních vědách a historii výtvarného umění. Je však soustavně pěstována i jejich zdatnost v oblasti uměleckořemeslné, v míře potřebné k praktickému výkonu tohoto nesnadného povolání. Jsou vedeni k tomu, aby využívali soudobé poznatky a moderní metody konzervace a restaurování. Důraz je rovněž kladen na etické a estetické aspekty restaurování, památkové péče a znalosti legislativy. Cílem bakalářského studijního programu je připravit studenty na výkon restaurátorské praxe tak, aby byli schopni spolupracovat s ostatními profesemi participujícími na památkové péči a ochraně dokladů minulosti, a také aby mohli úspěšně požádat o udělení „licence na restaurování“, která jim umožní účastnit se výběrových řízení a realizovat restaurátorské zakázky, nebo přijmout práci v konzervátorských dílnách muzeí, galerií, knihoven a archívů.

Navazující magisterský studijní program

Šestiletá zkušenost s uskutečňováním bakalářského studijního programu a poznatky o srovnatelných vysokých školách v Evropské unii, získané členstvím v ENCoRE (European Network for Conservation – Restoration Education) a konkrétními kontakty s těmito školami byly hlavními impulsy, které vedly akademické pracovníky FR Univerzity Pardubice k rozhodnutí požádat o zahájení akreditačního řízení na studium bakalářské navazujícího magisterského stupně studia. Akademický rok 2005–2006 byl věnován především přechodu a organizačnímu sjednocení bakalářského vzdělávání z Institutu restaurování a konzervačních technik Litomyšl, o.p.s. na Univerzitu Pardubice, náběhu využití servisního zázemí Univerzity Pardubice a stabilizaci personálního zabezpečení. Těmito kroky byly také vytvářeny ideové, personální a organizační předpoklady pro předložení žádosti, která nakonec vedla k úspěšné akreditaci.

Studijní plán navazujícího magisterského studia vychází z poznatků a dovedností, získaných v bakalářském studiu v oblasti teoretické i v samostatné restaurátorské činnosti na konkrétních dílech, a směřuje k jejich prohloubení a rozšíření. V neposlední řadě vytváří prostor pro nalezení individuální specializace studentů v budoucím profesním životě a umožňuje podání žádosti o získání „licence pro restaurování“ vyšší třídy.

Předpokládá se, že uchazeči o studium v magisterském stupni se rekrutují převážně z řad absolventů bakalářského studia na fakultě restaurování či z jiných vysokých škol příbuzného zaměření v ČR i zahraničí, přičemž jejich přijetí je vázáno pouze na splnění předem definovaných požadavků na uchazeče, bez ohledu na školu, kde absolvovali bakalářské studium.

Při realizaci magisterské diplomní práce studenti svou činnost samostatně plánují a konzultují veškeré postupy s vedoucím pedagogem a zvolenými konzultanty. To vše směřuje k hlavnímu cíli studia, získat vedle vysoce specializovaných znalostí a dovedností široký, kvalitní a komplexní přehled o mezioborových aspektech oboru restaurování a konzervace výtvarných děl a dokladů kultury minulosti.

Samozřejmostí je samostatná práce s odbornou literaturou, interpretace výsledků přírodovědného průzkumu restaurovaného objektu a výsledků konzervátorského výzkumu ve vztahu k formulování koncepcí restaurátorského zásahu.

V odborné praxi druhého roku magisterského studia studenti získají speciální poznatky a dovednosti v rámci zvoleného individuálního programu. Studenti samostatně svou činnost plánují a stanovují koncepci prací, odbornou praxi vykonávají individuálně na konkrétních dílech (také mimo fakultní ateliér) pod vedením akademického pracovníka, většinou restaurátora s příslušným oprávněním.

Další směřování své specializace v oblasti restaurování a konzervace si vybírají prostřednictvím úkolů zadaných v ateliérové výuce a dále volbou tématu magisterské diplomové práce.

V navazujícím magisterském stupni studia v oboru *Restaurování a konzervace děl nástěnné malby, sochařských děl a povrchů architektury* si studenti dále prohlubují své teoretické znalosti a rozšiřují svůj pohled na restaurování z perspektivy příbuzných oborů, které se podílely na tvorbě památkových, především architektonických celků, aby se stali specialisty i na restaurování a konzervaci barevných povrchů a polychromií výtvarných a architektonických děl. Praktická část výuky se rozšiřuje o problematiku restaurování omítkových povrchů, polychromie kamenných soch a polychromování kamenných a štukových plastických prvků souvisejících s architekturou. Návrh studijního plánu tedy vychází z nového požadavku, aby péče o historické stavby byla založena na principu komplexního interdisciplinárního restaurátorského zásahu a nikoliv na principu stavební rekonstrukční obnovy, jak tomu většinou bylo a často i je v praxi dosud.

Ve studijním plánu je kladen důraz na specifický a zásadní vliv podložky na malbu nebo jiné barevné úpravy i jejich pevné spojení s architekturou. Zásadně jsou zohledněny důsledky, jež tímto trvalým propojením vznikají. Tato koncepce vytváří předpoklady pro specializaci, která zohledňuje jak sochařské, tak i malířské aspekty restaurování uměleckých děl a děl souvisejících s architekturou, která mnohdy vznikala společně, přičemž barevné úpravy povrchů pomáhaly účinně organizovat tvar a prohlubovat její výraz.

Studijní obor je realizován v *Ateliéru restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita, Ateliéru restaurování a konzervace kamene a příbuzných materiálů* a na příslušných katedrách.

Obor *Restaurování a konzervace děl písemné kultury* vychází mimo jiné z potřeby rozšířit, prohloubit a doplnit bakalářský studijní plán o chronologicky krajní polohy dějin knižní kultury, svým charakterem velmi specifické, tedy restaurování a konzervace knižních děl na pergamenové podložce, vznikajících převážně do 15. století, a na druhé straně také knižní produkce nejmladší, přicházející v rámci průmyslové revoluce v 19. století s masovou strojní výrobou knih a jejich vazby. Tento problém se hlásí o slovo stále naléhavěji. Zatímco tedy studenti bakalářského studia dosahují vzdělání především pro restaurování a konzervaci papíru a knih z období 17. až první poloviny 19. století, se kterými se dnes v praxi setkávají nejčastěji, v magisterském stupni si doplňují, prohlubují a rozšiřují vzdělání právě ve výše zmíněné vysoce specializované problematice.

Studenti jsou odborně připravováni pro konzervaci a restaurování pergamenové knižní vazby, pergamenového knižního bloku, historických pergamenových listin a pečeti, jsou seznamováni se základy historických výzdobných technik (iluminace, kresby, iniciály), metodami identifikace pigmentů a pojiv a metodami jejich konzervace. Dále jsou připravováni pro konzervaci a restaurování archivních dokumentů z 2. poloviny 19. století až po současnost, stále častěji se studenti zabývají i problémy kvalifikované péče o fotografický materiál.

Studijní obor je realizován v *Ateliéru restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů*, podle potřeby částečně také v *Ateliéru restaurování a konzervace uměleckých děl na papíru a souvisejících materiálech* a na příslušných katedrách.

Katedra chemické technologie

Poznání materiálové podstaty historických objektů, příčin jejich poškození a znalost materiálů používaných pro jejich konzervaci a restaurování patří mezi základní pilíře, na kterých fakulta restaurování staví svou činnost. Hlavními oblastmi působnosti *Katedry chemické technologie* jsou výuka, dále spolupráce s jednotlivými ateliéry fakulty restaurování při řešení restaurátorských projektů a konečně vědecko-výzkumná činnost.

Celkový koncept výuky je zaměřen na důkladné seznámení studentů s problematikou restaurování a konzervace historických objektů z přírodovědného hlediska. Studium probíhá formou přednášek, praktických cvičení a individuálních konzultací při restaurátorských nebo absolventských pracích studentů. Výuku lze rozdělit do tří částí. Úvodní část se věnuje základům obecné chemie. Na ni navazuje technologická část, která je specializovaná podle jednotlivých oborů, tedy na technologii restaurování objektů z minerálních nebo organických materiálů. V obecné rovině zahrnuje výuka technologie restaurování pro všechny obory především tyto okruhy:

- Technologie a materiály historických objektů se zaměřením na materiály používané v daném oboru, jejich složení, zdroje, vlastnosti a použití.
- Zdroje, příčiny a mechanismy poškození.
- Metody a materiály pro restaurování a konzervaci objektů hmotné kultury minulosti.
- Možnosti a cíle přírodovědného průzkumu restaurovaných objektů.
- Prostředí, ve kterém se objekty nachází a vhodné podmínky jejich uložení, preventivní péče.

Do třetí části výuky lze zařadit odborné konzultace a vedení některých bakalářských a magisterských prací. Nezřídka jsou závěrečné teoretické studentské práce věnovány tématům, která nebyla doposud zpracována a takové práce jsou nadále používány jako učební texty či slouží jako základní teoretické statě otevírající jednotlivé problémy.

Na restaurátorské činnosti jednotlivých ateliérů se *Katedra chemické technologie* podílí zejména realizací přírodovědných průzkumů. Do okruhu nejčastěji řešených otázek této oblasti patří například identifikace materiálů restaurovaných objektů a jejich povrchových úprav, příčiny a rozsah degradace nebo rozpoznání původních technik vzniku restaurovaného díla. Druhou hlavní skupinu řešené problematiky tvoří otázky týkající se návrhu optimálního restaurátorského zásahu, který by byl z hlediska původních materiálů co nejméně destruktivní k originálu a zároveň s nimi byl co nejvíce kompatibilní.

Katedra využívá vlastního instrumentálního zázemí, díky kterému je v současnosti ve většině případů zcela soběstačným odborným pracovištěm. Při konzultacích a řešení složitějších zadání a projektů či při nutnosti přístrojově náročnějších analýz laboratoř spolupracuje s jinými odbornými pracovišti v rámci České republiky i zahraničí. Mezi tato pracoviště patří například ostatní fakulty Univerzity Pardubice, VŠCHT Praha, VUT Brno, Akademie věd ČR, Národní památkový ústav, Národní archiv, Památkový úřad v Bratislavě, Universität für Angewandte Kunst Wien, Hochschule für bildende Kunst Dresden, Fachhochschule Potsdam a další.

Katedra chemické technologie je koordinátorem interní vědecko-výzkumné činnosti a v rámci fakulty je hlavním nositelem vědecko-výzkumných úkolů na národní i mezinárodní úrovni. Podílela a nadále se podílí na řadě významných národních i mezinárodních grantových projektů. Jedná se například o projekty NAMO, ROCEM, STONECORE, ROCARE, NANOFORART, NAKI, VEPA nebo projekt Funkční UV ochranné nátěrové systémy. Její odborná prestiž je respektována a vysoce ceněna jak v ČR, tak v rámci EU.

Základní instrumentální vybavení Katedry chemické technologie

Diagnostické a analytické metody nacházejí nenahraditelné uplatnění ve všech uvedených oblastech působení *Katedry chemické technologie*. Instrumentální vybavení katedry se v posledních letech výrazně rozšířilo a zmodernizovalo na úroveň odpovídající profesionálním evropským pracovištím působícím v oblasti ochrany, konzervace a restaurování památek. V následujících odstavcích jsou stručně vyjmenovány základní instrumentální metody a přístroje, kterými *Katedra chemické technologie* v současné době disponuje, a základní oblasti jejich využití v rámci činnosti Katedry.

Optická mikroskopie: polarizační mikroskopy Eclipse LV100D-U a Optiphot2-Pol (Nikon) s možností pozorování v procházejícím, odraženém světle a ultrafialovém záření.

Průzkum povrchových úprav – stratigrafie, včetně popisu mikrostruktury barevné vrstvy a pigmentů, orientační zjištění výtvarných technik, přemaleb, velikost a tvar kameniva, struktura maltovin, změna barevnosti a struktury povrchu materiálů, například při vyhodnocení účinku čištění, vlákninové složení papíru a textilií, identifikace a stanovení typu činění usní.

Elektronová mikroskopie (REM-EDS): rastrovací elektronový mikroskop Mira3 LMU (Tescan) s EDS systémem umožňujícím kvalitativní a kvantitativní prvkovou analýzu (Bruker).

Struktura a morfologie povrchu materiálů při velkém zvětšení, popis vrstvení povrchových úprav, zjištění výtvarných technik, identifikace převážně anorganických látek – pigmentů, pojiv, plniv, produktů zvětrávání, druhotných materiálů, velikosti a tvaru zrn kameniva, identifikace, časové zařazení povrchových úprav, velikost částic.

Infračervená spektroskopie (FTIR): FTIR spektrometr Nicolet 380 (technika ATR) a FTIR mikroskop Nicolet iN10 (Thermo Nicolet).

Identifikace přírodních i syntetických organických látek a polymerů, pojiv barevných vrstev, organických a anorganických pigmentů směsných vzorků i jednotlivých vrstev, změny organických materiálů při procesu stárnutí.

UV/VIS spektrofotometr DU-720 (Beckmann Coulter).

Měření koncentrace vybraných anionů vodorozpustných solí, kvantitativní a semikvantitativní hodnocení změny absorpance organických a anorganických látek.

Spektrofotometr CM2600-d (Minolta).

Měření základních optických vlastností povrchů, barvy, lesku a opacity, změny barevnosti objektů vlivem degradace, provedených zásahů, barevnosti doplňků.

Odporové vrtání, přístroj DRMS Cordless (SINT Technology).

Destruktivní průzkum stavu minerálních materiálů, hodnocení účinku restaurátorských zásahů, především konsolidace.

Ultrazvuková transmise, přístroj Geotron USME-C (Krompholz).

Nedestruktivní zjišťování stavu minerálních materiálů, porovnání materiálů, vyhodnocení konsolidačního zásahu.

Spolupráce Katedry chemické technologie na mezinárodních a národních vědeckých a výzkumných projektech

NAMO

Nabatean Mortars – Technology and Application – mezinárodní projekt EU- ICA3-2002-10038.

Projekt byl zacílen na výzkum historických stavebních materiálů a stavebních technologií používaných nabatejskou kulturou v čase jejího rozmachu, ve městech Petra v Jordánsku a Bosra v Sýrii. Dále se řešitelský tým složený ze specialistů různého zaměření ze čtyř zemí – Rakouska, Jordánska, Sýrie a České republiky, systematicky zabýval otázkami konzervace vybraných částí referenčních objektů ve zmíněných městech. V závěrečné části projektu byly konzervační postupy odzkoušeny a demonstrovány přímo na vybraných referenčních objektech (např. chrám Qasr al Bint ve městě Petra).

Projekt byl realizován v letech 2003 až 2005, v době existence Institutu restaurování a konzervačních technik, o.p.s. (předchůdce Fakulty restaurování Univerzity Pardubice).

Jordánsko, Petra, chrám Qasr al Bint.

Jordánsko, Petra, chrám Qasr al Bint, detail fragmentů štukové výzdoby.

Zkoušky doplňovacích malt na zkušební zdi.

Testování injektážních prostředků pro stabilizaci omítek.

ROCEM

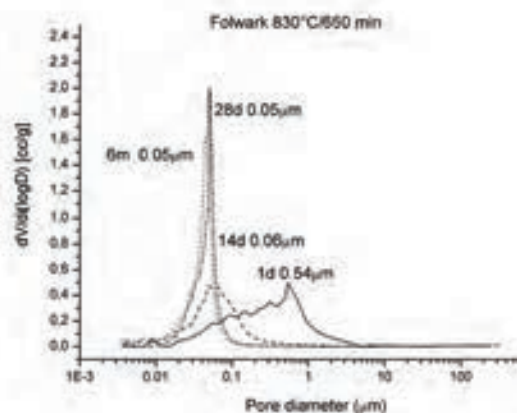
Roman Cements to Restore Built Heritage Effectively – mezinárodní projekt financovaný Evropskou komisí z 5. rámcového programu číslo: EVK4-CT-2002-00084.

Roman cements, tzv. románské cementy, patří do skupiny hydraulických pojiv, společně s hydraulickým vápnem a portlandským cementem. Na konci 19. a poč. 20. století se jednalo o hojně využívaný stavební materiál používaný pro dekorace fasád na objektech městských center. Vyznačoval se výjimečnými vlastnostmi – příjemnou okrovou až hnědou barvou, rychlým tuhnutím a vysokou pevností, které umožňovaly rychlou a rozsáhlou produkci dekoračních prvků, soch a úpravu fasád v celé Evropě. Produkce tohoto materiálu upadla po 2. světové válce, kdy byl románský cement nahrazen cementovými pojivy.

Projekt ROCEM si kladl za cíl obnovit produkci tohoto pojiva a uvést tento materiál do podvědomí restaurátorů, štukatérů a jiných odborníků z daného oboru. Klíčovou aktivitou bylo poznání materiálové a chemické podstaty tohoto cementu, který zásadně ovlivňuje přípravu malt a omítek.

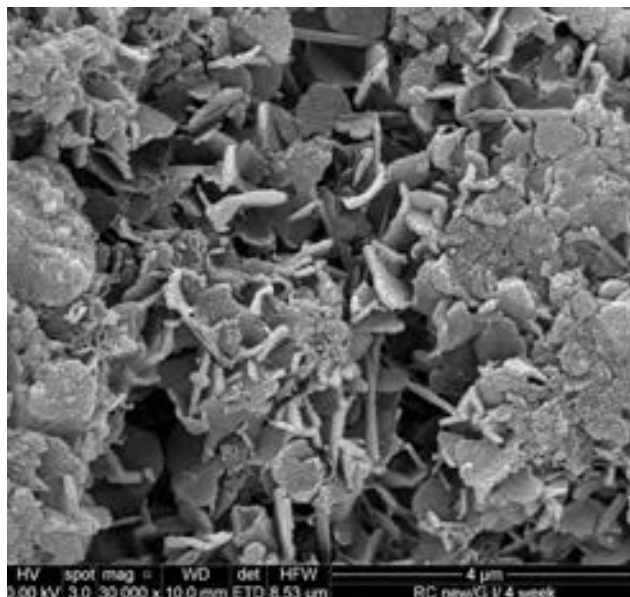
Typické prvky fasád z románského cementu.

Graf distribuce velikosti pórů (rtuťová porozimetrie), znázorňující charakteristickou porozitu malt z románského cementu a změnu porozity během tvrdnutí.

Typická okrovo-hnědá barva malt z románského cementu.

Mikrostruktura malty připravené z románského cementu, z vápence z lokality Gartenau po 4 týdnech hydratace (rastrovací elektronový mikroskop).

ROCARE

Roman Cements for Architectural Restoration to New High Standards – mezinárodní projekt financovaný Evropskou komisí ze 7. rámcového programu číslo FP7-ENV-2008-1, 226898.

Projekt ROCARE tematicky navázal na projekt ROCEM. V jeho rámci byly využity poznatky o výrobě, složení a chemismu reakce při přípravě malt, tj. tuhnutí a tvrdnutí malt na bázi románského cementu, stavebního pojiva 2. pol. 19. století. Poznatky získané v rámci projektu byly využity pro praktické zkoušky v oblasti restaurování uměleckých děl. Z různých zdrojů historické produkce byla připravena pojiva, která se svými vlastnostmi podobala historickým materiálům. Z nich byly připraveny malty omítek a odlitků, jejichž vlastnosti byly v rámci projektu testovány; z hlediska využití v restaurátorské praxi byly podrobně charakterizovány uživatelské a zpracovatelské vlastnosti. Malty byly charakterizovány i z hlediska vybraných fyzikálních a mechanických vlastností a mikrostruktury (např. pevnost, porozita, propustnost malt vůči vodě a vodní páře, smrštění malt).

Figurální dekorace z konce 19. století vytvořená z románského cementu. Fasáda na náměstí Čs. Legií, č. p. 565, Pardubice.

Původní barevnost originálního materiálu (vlevo) byla často pozměněna v průběhu novodobějších úprav fasády.

Typické poškození románského cementu – síť prasklin v důsledku koroze kovových armatur, přirozená síť trhlin v důsledku zrání materiálu.

STONECORE

Stone Conservation for the Refurbishment of Buildings – mezinárodní projekt financovaný Evropskou komisí ze 7. rámcového programu číslo: NMP-SE-2008-213651.

Projekt probíhal v letech 2009–2011. Fakulta restaurování do něho byla zapojena spolu s dalšími jedenácti partnery ze sedmi evropských zemí. Náplní projektu byl vývoj a využití nano-materiálů pro konzervování přírodního a umělého kamene a omítek. V rámci projektu byly vyvinuty materiály kompatibilní s historickými materiály používanými v architektuře, při povrchových úpravách architektury a sochařství.

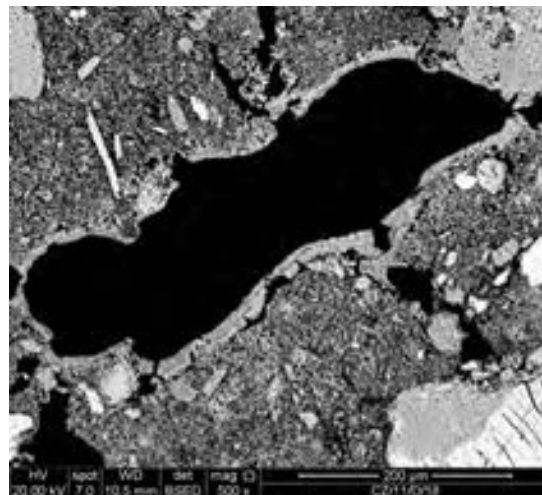
Na fakultě restaurování proběhl v rámci projektu laboratorní a aplikovaný výzkum nano-materiálů a možností jejich využití při restaurování vápenných materiálů. Hlavní důraz byl kladen na možnosti konsolidace historických vápenných omítek a objektů z porézního, tzv. kutnohorského vápence. Vybrané druhy nano-materiálů z produktové řady CaLoSiL® byly v roce 2011 aplikovány na konkrétní památkové objekty v rámci modelového konsolidačního, resp. restaurátorského zásahu. Prvním příkladem bylo zajištění a konsolidace historických omítek v ambitu bývalého kláštera Rosa coeli v Dolních Kounicích, druhým příkladem byla konsolidace a restaurování barokní sochy anděla, který je součástí Mariánského cyklu na ohradní zdi měšťanského domu v centru Kutné Hory.

Západní stěna ambitu kláštera Rosa coeli, mapování různých druhů historických omítek.

Ambit kláštera, dva druhy historických omítek. Vlevo románská, vpravo barokní.

Nábrus konsolidované omítky po konsolidaci s vrstvičkou uhličitanu vápenatého na stěnách póru (rastrovací elektronový mikroskop).

Barokní socha anděla na ohrazení domu č. 48 v Kutné Hoře. Stav před restaurováním, 2009.

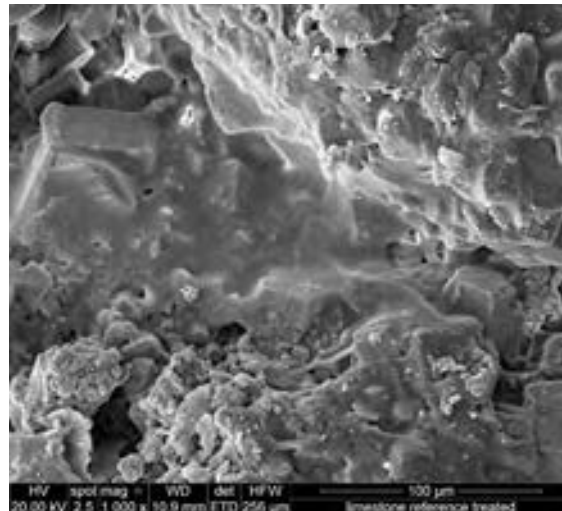
Barokní socha anděla na ohrazení domu č. 48 v Kutné Hoře. Stav před restaurováním, 2009.

Barokní socha anděla na ohrazení domu č. 48 v Kutné Hoře. Stav po restaurování, 2011.

Zkoušky odstranění bílých zákalů provedených po aplikaci konsolidantu CaLoSiL® E25 na sochu anděla. Zleva: 4 zkoušky suchého abrazivního čištění; 2 zkoušky mokrého čištění; 2 zkoušky chemického čištění – buničinné obklady s roztokem kyseliny citronové.

Lomová plocha vzorku kutnohorského vápence po konsolidaci prostředkem CaLoSiL® E25. Konsolidant – uhličitán vápenatý vzniklý karbonatací hydroxidu vápenatého je viditelný na stěnách pórů (rastrovací elektronový mikroskop).

NANOFORART

Nano-materials for the Conservation and Preservation of Movable and Immovable Artworks – mezinárodní projekt financovaný Evropskou komisí ze 7. rámcového programu číslo: FP7-ENV-NMP-2011-282816.

Projekt je zaměřen na vývoj a testování nano-materiálů včetně ověřování aplikačních možností na autentických historických objektech. Za hlavní přínos projektu lze pokládat vývoj nano-disperzí, micelárních roztoků, mikroemulzí a gelů, které nabídnou nové a zároveň velmi šetrné možnosti konzervování, restaurování a ochrany památkových objektů.

Výzkumná činnost projektu je zaměřena na vývoj snadno použitelných metod využívajících nano-materiály k čištění a zpevňování kamene, historických omítek a nástěnných maleb. Zvláštní pozornost je rovněž věnována využití nano-materiálů při odkyselování a konzervaci papíru a pergamenu. Společným cílem je připravit materiály a technologie s minimálním negativním dopadem na lidské zdraví nebo životní prostředí.

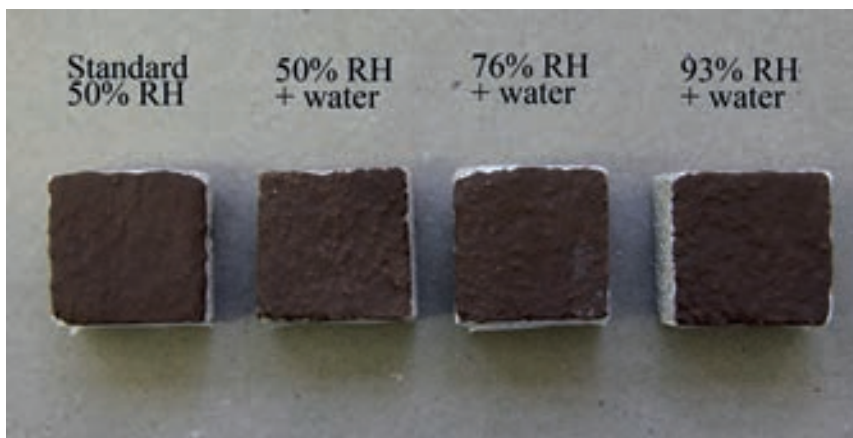
Do projektu, který probíhá v letech 2012 – 2014, se pod vedením italského výzkumného centra CSGI (Center for Colloid and Surface Science) se sídlem ve Florencii podařilo zapojit celkem 15 institucí z Itálie, Dánska, Španělska, Velké Británie, Německa, Francie, Slovinska, Mexika a České republiky.

Chrám sv. Bartoloměje v Kolíně. Zkouška stabilizace solí pomocí kombinované nano-suspenze hydroxidu barnatého a hydroxidu vápenatého.

Laboratorní testování sedimentace nano-suspenzí hydroxidu vápenatého.

Konsolidace barevné vrstvy vápennými nano-suspenzemi za různých podmínek.

Testování penetrace laboratorních vzorků vápennými nano-suspenzemi.

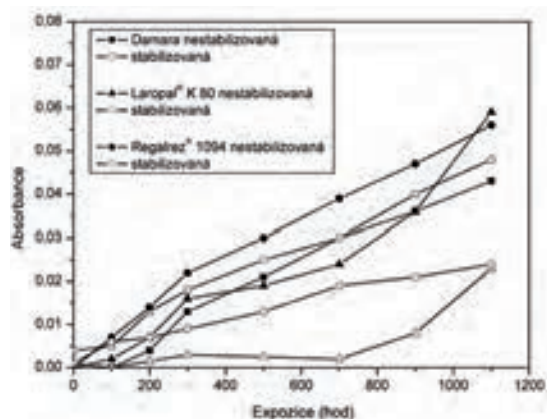
Funkční UV ochranné nátěrové systémy

Projekt Ministerstva průmyslu a obchodu, program Trvalá prosperita, ev. č. 2A-1TP1/070.

Laky se v umělecké tvorbě používají pro povrchovou úpravu deskových obrazů, muzejních předmětů, ale i například pro povrchovou úpravu vysoce kompaktních, málo porézních hornin, například málo porézních vápenců nebo mramorů. Základním problémem lakových filmů je všeobecně nízká stabilita vůči působení světla, respektive UV záření, která se projevuje změnou zbarvení, žloutnutím, a změnou fyzikálně-chemických vlastností filmu (lak křehne, praská, stává se nerozpustným). Určité řešení představují UV stabilizátory a absorbéry, které výrazně zlepšují fotostabilitu polymerních pryskyřic. Projekt se zabýval UV stabilitou vybraných lakových materiálů na bázi přírodních a syntetických polymerů – triterpenoidní pryskyřice damary, ketonické Laropal K[®] 80 a alicyklické Regalrez[™] 1094, které se v současnosti užívají v umělecké tvorbě, především při restaurování obrazů. Jejich stabilitu vůči působení světla lze zlepšit přidavkem nové skupiny nízkomolekulárních látek, tzv. UV stabilizátorů. Zlepšení vlastností bylo měřeno na vybraných optických, fyzikálních a chemických vlastnostech a odzkoušeno na vybraných referenčních objektech.

Typické žloutnutí laku účinkem UV záření na obraze Čtrnáct sv. pomocníků od P. Brandla (část s lakem vpravo).

Graf závislosti absorbance na délce doby expozice, znázorňující vývoj žloutnutí laků v průběhu stárnutí – simulace přirozených podmínek v laboratoři.

Film pryskyřice Regalrez[®]1094 na skleněné podložce. Standard (vlevo), po stárnutí (uprostřed), s přidavkem stabilizátorů (vpravo).

Spolupráce Katedry chemické technologie na průzkumech vybraných kulturních památek v rámci České republiky

Vstupní průzkum sgrafitové výzdoby státního zámku v Litomyšli

V letech 2011 a 2012 se *Katedra chemické technologie* společně s *Ateliérem restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita* fakulty restaurování podílely na předběžném interdisciplinárním průzkumu sgrafitové výzdoby zámku v Litomyšli.

Součástí vstupního přírodovědného průzkumu bylo posouzení hlavních mechanismů degradace fasád a zjištění základních materiálových charakteristik sgrafitové výzdoby. V rámci průzkumu poškození byly zjišťovány distribuce vlhkosti a vodorozpustných solí v omítkách a zdivu, dále rozsah a typ biologického napadení. Materiálovým průzkumem se podařilo popsat složení a skladbu původní renesanční sgrafitové výzdoby i rekonstrukcí pocházejících z restaurátorských intervencí provedených v průběhu dvacátého století. Na základě zjištěných údajů bylo možné předběžně zformulovat některá doporučení, vhodné postupy a opatření pro následující obnovu fasád včetně restaurátorského zásahu a upozornit na jejich možná úskalí.

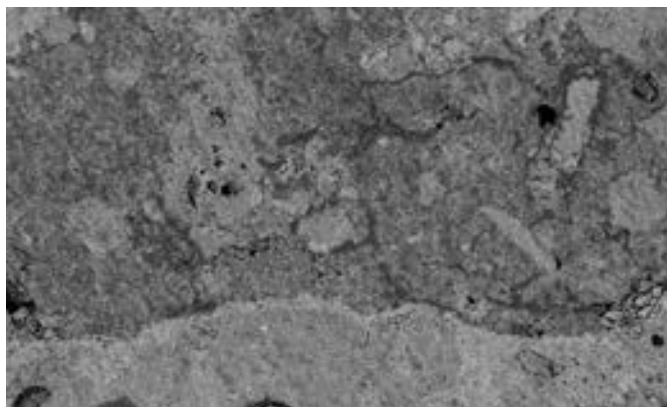
Zámek v Litomyšli.

Poškození sgrafitové výzdoby. Destrukce a oddělování povrchové vrstvy omítky.

Biologické napadení – masivní růst zelených řas v místech zatěžovaných srážkovou vlhkostí (především deštěm).

Nábrus omítky - rozhraní mezi zdící maltou a spodní omítkovou vrstvou renesančního sgrafita (rastrovací elektronový mikroskop).

Mariánský morový sloup na Palackého náměstí v Poličce

V roce 2012 byl dokončen rozsáhlý interdisciplinární restaurátorský průzkum Mariánského morového sloupu v Poličce, který byl zpracován na základě požadavků města pro potřeby plánované obnovy. Průzkum vedl restaurátor Petr Gláser, absolvent IRKT Litomyšl, o.p.s. (předchůdce fakulty restaurování), průběh prací sledovala komise odborníků zřízená městským úřadem v Poličce.

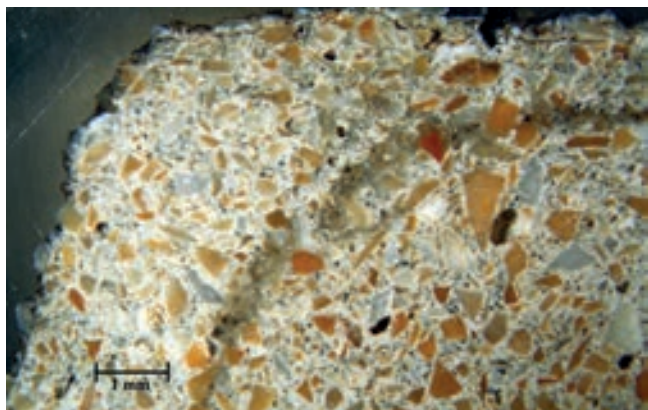
Fakulta restaurování zajišťovala průzkum stavu památky neinvazivní metodou ultrazvukové transmise a vyhodnocení částí odebraných vzorků pomocí instrumentálních metod optické a elektronové mikroskopie s možností prvkové analýzy (SEM-EDS) a infračervené spektroskopie (FTIR). V rámci laboratorního průzkumu odebraných vzorků byla zjišťována zejména materiálová podstata druhotných restaurátorských zásahů a povrchových úprav.

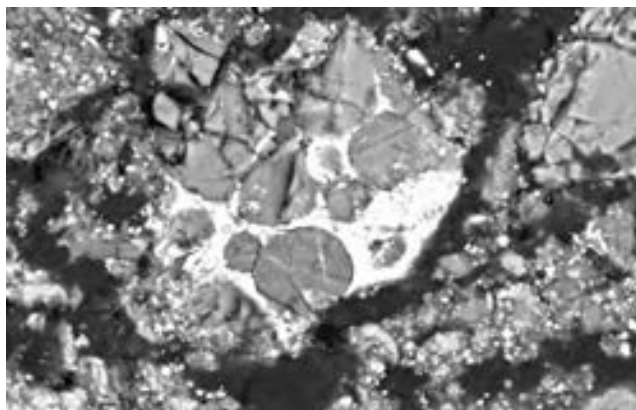
Mariánský morový sloup v Poličce.

Zjišťování stavu vybraných částí sloupu neinvazivní metodou ultrazvukové transmise.

Nábrus povrchové vrstvy tmelu složené z drceného vápence a cementu (optický mikroskop, dopadající světlo).

Pojivo tmelu – slínkové částice. Na základě přítomnosti a složení slínkových částic lze předpokládat, že je tmel pojen portlandským cementem (rastrovací elektronový mikroskop).

Vila Tugendhat v Brně

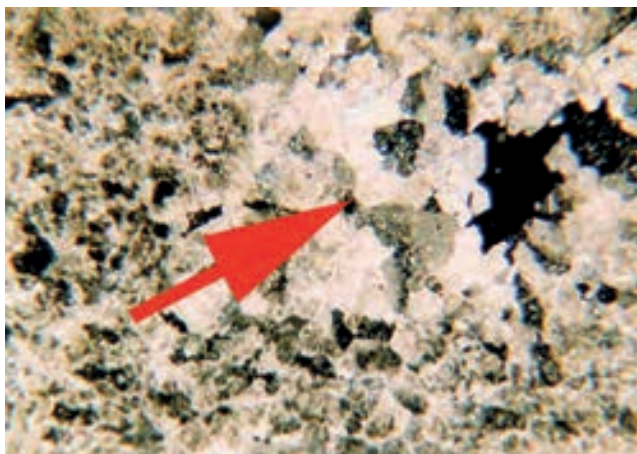
Spolupráce v rámci průzkumových kampaní předcházejících přípravě projektu a podkladů pro obnovu Vily Tugendhat a následná spolupráce v rámci samotné realizace obnovy vily. Katedra se podílela na průzkumu kamenných prvků, tj. identifikaci použitých hornin, hodnocení stavu a příčin poškození, identifikaci doplňovacích materiálů, určení typu některých maltovin použitých v interiéru vily a návrhu technologie čištění a povrchových úprav vnějšího pláště vily.

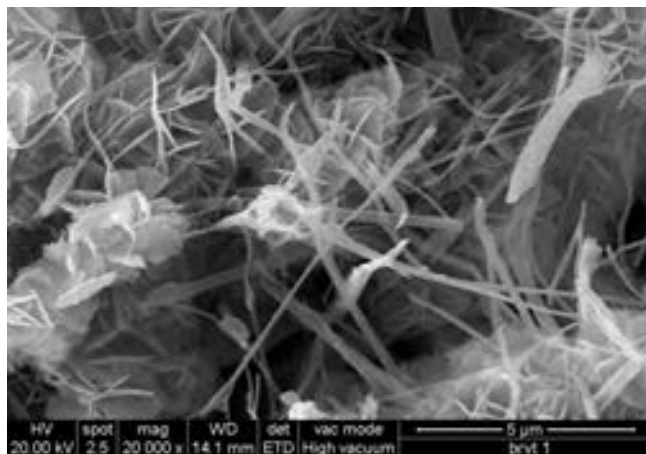
Pohled na část vily Tugendhat před započatím restaurátorských prací.

Detail podlahy z travertinu v exteriéru vily, stav před restaurováním.

Výbrus horniny – travertinu – použité na kamenném schodišti v exteriéru vily (optický mikroskop, procházející světlo).

Mikrostruktura speciální malty – Sorelův cement – použité jako podlaha v části interiéru vily (rastrovací elektronový mikroskop).

Karlův most v Praze

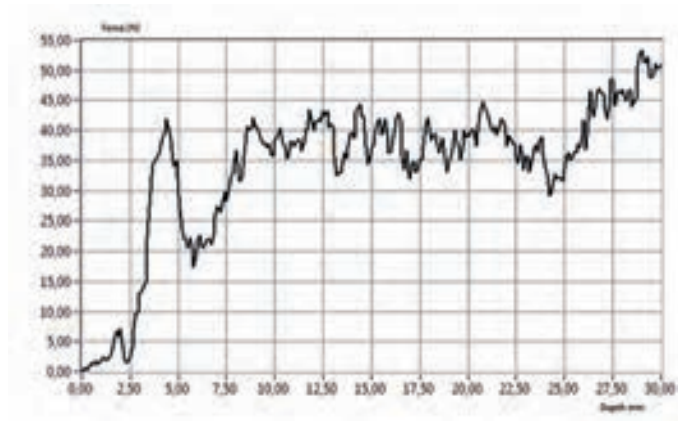
Spolupráce na průzkumu kamenných prvků zábradlí Karlova Mostu (pole XI. A). Bylo realizováno hodnocení stavu vybraných kvádrů z úložiště Na Šutce a posouzení stavu sousoší sv. Vincence a sv. Prokopa. Průzkum kamenných prvků i vybraných kvádrů z úložiště Na Šutce byl zaměřen na hodnocení stavu kamenných kvádrů metodou ultrazvukové transmise a odporového vrtání s cílem posouzení možnosti jejich opětovného použití na zábradlí Karlova mostu. Dále byly hodnoceny možnosti konzervace vybraných kvádrů a analyzovány maltoviny použité při předcházející obnově konstrukce mostu. Sousoší sv. Vincence a sv. Prokopa bylo prozkoumáno neinvazivní metodou ultrazvukové transmise s cílem zjistit stav sousoší a lokalizovat hloubková poškození, resp. potenciální rizika poškození.

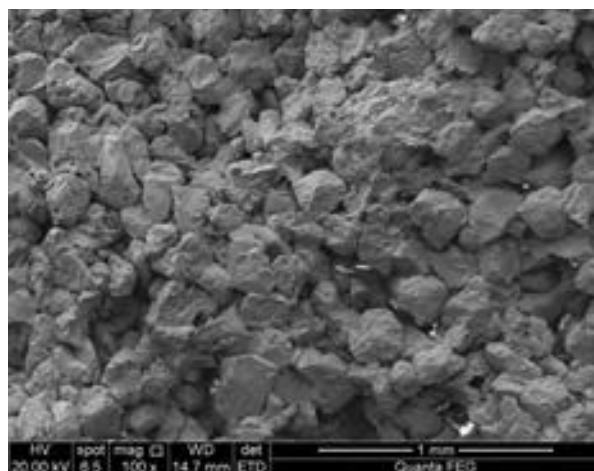
Měření kvality (pevnosti) povrchu kamenných kvádrů metodou odporového vrtání.

Sousoší sv. Vincence Ferrerského a sv. Prokopa, detail poškození.

Graf znázorňující výsledek měření kvality (pevnosti) povrchu kamenných kvádrů metodou odporového vrtání na jednom z kvádrů na úložišti Na Šutce.

Struktura povrchu pískovce kvádrů z pole XI. A. po čištění (rastrovací elektronový mikroskop).

Zámek Dobřenice, průzkum stropní tapety pro tvorbu technologické kopie

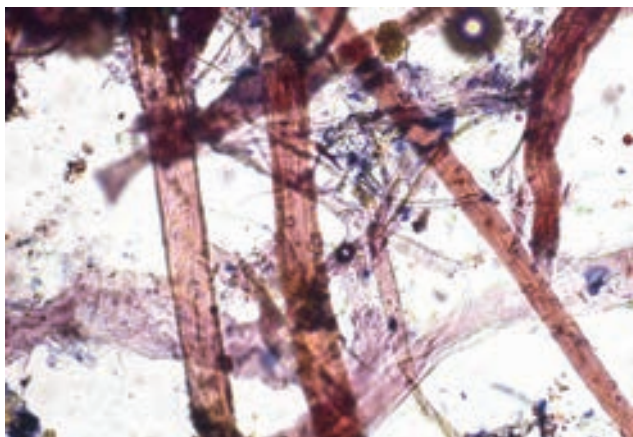
V roce 2012 *Katedra chemické technologie* ve spolupráci s *Ateliérem restaurování uměleckých děl na papíru* realizovala průzkum tapety ze zámku Dobřenice, kde byly zachovány dvě ze čtyř původních unikátních stropních tapet z 1. poloviny 20. století. Technologický průzkum podkladů, barevných vrstev a pojiv byl proveden za účelem restaurování díla a tvorby technologických kopií. Z maleb bylo odebráno několik vzorků, na kterých byla mikroskopicky zkoumána stratigrafie barevných vrstev k identifikaci novodobých přemaleb, retuší a zejména použitých pigmentů. Na základě mikrochemických testů bylo stanoveno složení papírové podložky a pojiv použitých v barevné vrstvě. Zjištěné informace posloužily jako podklad pro tvorbu technologické kopie.

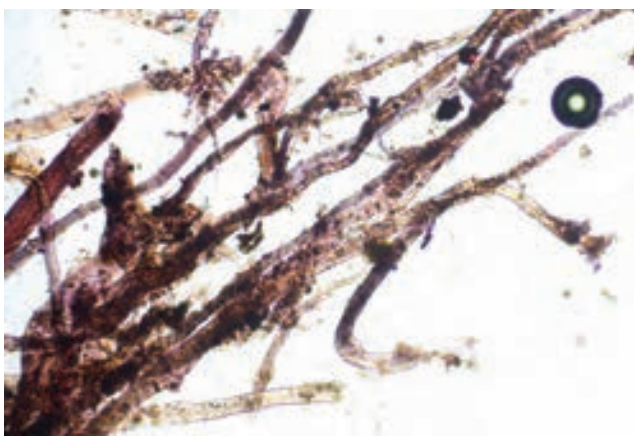
Tapeta, stav před restaurováním.

Technologická kopie tapety.

Rostlinná vlákna v původní tapetě (optický mikroskop, procházející světlo).

Rostlinná vlákna v původní tapetě (optický mikroskop, procházející světlo).

Spolupráce Katedry chemické technologie na řešení diplomových prací studentů bakalářského a magisterského studia

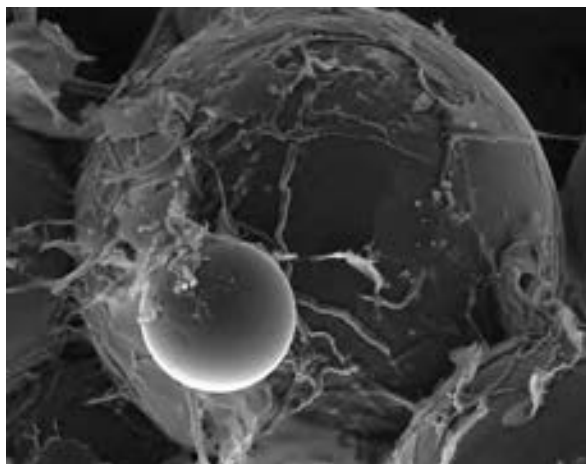
Srovnání citlivosti vybraných modrých a zelených pigmentů na katexové a anexové iontoměniče

Spolupráce na řešení teoretické části bakalářské práce Miroslava Bodanského, 4. ročník, 2012.

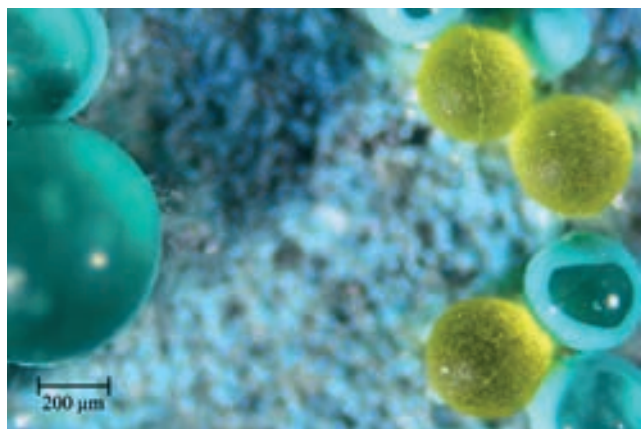
V rámci praktické části bakalářské práce byla restaurována nástěnná malba s motivem *Abraháмова žena Sára*, nacházející se v kupoli chrámu Nanebevzetí Panny Marie na Svatém kopečku u Olomouce. Při restaurování nástěnné malby byly pro účely čištění a citlivého odstraňování přemaleb použity vybrané iontoměniče. V návaznosti na praktickou část bylo cílem teoretické části bakalářské práce prozkoumat vliv iontoměničů na pigmenty obsahující měďnaté ionty nebo pigmenty citlivé na alkalické či kyselé prostředí. V rámci bakalářské práce byl v některých případech potvrzen předpoklad interakce iontoměničů s pigmenty, který vycházel z podrobné literární rešerše. Negativní vliv iontoměničů se projevoval ve změně barevnosti iontoměniče i pigmentů a tedy také rozpouštěním pigmentů a jejich následnou migrací.

Nástěnná malba s motivem Abraháмова žena Sára v kupoli chrámu Nanebevzetí Panny Marie na Svatém kopečku u Olomouce.

Iontoměnič obalený vlákny japonského papíru po aplikaci na vzorek barevné vrstvy s měděnkou (rastrovací elektronový mikroskop).

Změna zbarvení iontoměniče po aplikaci na vzorek barevné vrstvy pigmentované syntetickým azurem (optický mikroskop, dopadající světlo).

Změna zbarvení iontoměniče po aplikaci na vzorek barevné vrstvy pigmentované měděnkou (optický mikroskop, dopadající světlo).

Chemicko-technologický průzkum malby v kapli sv. Isidora v Křenově

Spolupráce při řešení diplomové práce BcA. Ivony Kociánové, 5. ročník, 2012.

Katedra chemické technologie se podílí na průzkumu objektů, které jsou restaurovány v rámci ročníkových, bakalářských a magisterských prací studentů fakulty restaurování. V tomto případě se jednalo o průzkum poškození nástropní malby s námětem Nanebevzetí Panny Marie v kapli sv. Isidora v Křenově. Na malbě se vyskytovaly dva zásadní problémy. Odstraňování celoplošné úpravy tvořené zpevňujícím prostředkem, pocházející z předcházejícího restaurátorského zásahu, a zčernání barevných vrstev na obličejích a v inkarnátech postav. *Katedra chemické technologie* se podílela na přesné identifikaci příčin poškození a návrhu řešení problému, tedy účinné metody odstranění povrchového filmu, respektive řešení problému s černáním.

Kaple sv. Isidora v Křenově, nástropní malba Nanebevzetí Panny Marie.

Detail zčernalého inkarnátu, přeměna pigmentu na bázi olova.

Typická poškození nástěnné malby: odlupování barevné vrstvy od podkladu a krystalizace vodorozpustných solí.

Možnosti konzervace povrchu leštitelných vápenců

Spolupráce *Katedry chemické technologie* na řešení teoretické části diplomové práce BcA. Petry Pařenicové, 6. ročník, 2010.

Diplomová práce byla zaměřena na systematické vyzkoušení možnosti konzervačních povrchových úprav na kamenosochařských dílech zhotovených z leštitelných vápenců. V práci byly popsány vlastnosti leštitelných vápenců, zejména pak charakteristika tzv. Adnetských vápenců. Důvodem tohoto výběru bylo zadání praktické diplomové práce, kterou bylo restaurování a konzervace středověkého epitafu bratří von Wald ze zámecké kaple v obci Ebergassing v Rakousku, vytesaného z monolitu Adnetského vápence. Teoretická diplomová práce tak byla úzce vázána na praktickou diplomovou práci a výsledky byly využity při konzervačních úpravách zmiňovaného reliéfu. Práce se v experimentální části zabývala problémem povrchové koroze a následně možnostmi konzervace poškozeného povrchu leštitelných vápenců včetně přiblížení se původní barevnosti leštěného vápence. Po rozsáhlém testování široké škály přírodních i syntetických polymerů, zahrnujícím i posouzení dlouhodobé stability konzervačních úprav, byly vybrané prostředky odzkoušeny i na malých referenčních plochách přímo na vápencovém epitafu. Nejvhodnější konzervační prostředek, který splňoval i požadavky dlouhodobé stability, byl pak použit pro závěrečnou konzervační úpravu vápencového epitafu.

Detail poškozeného epitafu před restaurováním.

Detail epitafu po doplnění a konzervační úpravě povrchu.

Zkoušky vybraných konzervačních prostředků na referenční ploše epitafu.

Celkový pohled na epitaf po restaurování.

Katedra humanitních věd ve službách oboru restaurování

Katedra humanitních věd zabezpečuje a koordinuje výuku humanitních a společenských věd v bakalářském a navazujícím magisterském studijním programu, které tvoří podstatnou část tzv. společného základu, v rámci něhož studenti získávají základní vědomosti o vědních disciplínách, které jsou nezastupitelné pro kvalitní výkon restaurátorské činnosti.

Podstatnou roli hraje studium dějin výtvarného umění, jejichž zvládnutí umožňuje poznat, pochopit a zařadit výtvarné dílo, pochopit jeho význam a hodnotu. Budoucí restaurátoři se samozřejmě nestanou ani historiky výtvarného umění či jiných oborů, archiváři a podobně; cílem činnosti katedry však je, aby měli o oborech souvisejících s realizací restaurátorského zásahu jasné a poučené povědomí, které jim umožní se zástupci těchto oborů účelně, efektivně a důstojně spolupracovat.

Studenti během svého studia získávají v prvních dvou ročnících znalosti a vědomosti z historie, dějin umění, estetiky, filosofie, pomocných věd historických a dějin knižní kultury, přednášených pak až do čtvrtého ročníku. Nedílnou součástí výuky je proseminář a seminář dějin umění a dokumentace. Studenti se učí principům dokumentace děl hmotné kultury minulosti a tvorby odborného textu, které jsou úvodem do problematiky tvorby specializovaných restaurátorských dokumentací. Historický průzkum a dokumentace děl jako nezbytné předpoklady realizace konzervátorského a restaurátorského průzkumu a samotných restaurátorských prací jsou podmíněny znalostí základů odborné práce s literaturou, prameny a dalšími zdroji informací.

Ve vyšších ročnících jsou poté studenti seznamováni prostřednictvím specializačních přednášek se složitějšími problémy jak restaurátorské činnosti a dějin umění, tak i dějin, teorie a praxe památkové péče a dalších ekonomických a právních aspektů profese restaurátora.

Napříč vyučovanými předměty z oblasti společenských věd je cílem katedry přiblížit a objasnit studentům následující okruhy vědomostí:

Dějepis výtvarné kultury v systému společenských věd; aspekty mezioborové spolupráce – přínos přírodních věd pro dějiny kultury, přínos oboru restaurování pro dějiny kultury; všední den odborného pracovníka: terén, dokumentace, knihovna, archiv; sváteční den odborného pracovníka: kolokvium, seminář, konference, kongres, publikace výsledků; periodikum, sborník, kniha; využití historické a umělecko-historické topografie; základní díla umělecké topografie pro oblast Čech, Moravy a Slezska; použití kartografie při studiu historické topografie; encyklopedie; využití a způsob použití, základní díla; základy systému pomocných věd historických, jejich využitelnost pro obor restaurování a na druhé straně obor restaurování ve službách archivních a knihovních fondů; mezioborové souvislosti a vývoj teorie a praxe v dějinách restaurování. Terminologie popisu architektonického díla (praktická cvičení); základní zásady popisu uměleckého díla: datování, nápisy; zásady tvorby odborného textu; jak používat a jak citovat literaturu a prameny při odborné práci; etika a základní zásady autorského práva.

Pracoviště garantuje také výuku jazyků. Povinně je vyučována angličtina a latina, vedle kterých si studenti mohou zvolit také výuku italštiny a němčiny. Katedra zajišťuje celkem 93 výukových semestrálních bloků v obou studijních programech, tedy v bakalářském a navazujícím magisterském stupni studia.

Dalším úkolem *Katedry humanitních věd* je péče o archivní sbírky restaurátorských dokumentací a seminárních prací vzniklých na fakultě restaurování a dalších informačních textů a nosičů. Jsou to zejména:

Sbírka A: *Restaurátorské dokumentace vzniklé na půdě fakulty.*

Sbírka B: *Restaurátorské dokumentace z jiných zdrojů.*

Sbírka C: *Rukopisy a práce vzniklé v seminářích a proseminářích.*

Sbírka D: *Sbírka rukopisů jiného původu a separátů.*

Celkem se jedná o zhruba 1900 informačních souborů, což představuje přibližně 42 000 stran textových, obrazových a grafických informací. Bakalářské a diplomní práce se stávají součástí Univerzitní knihovny, ale do informačního reservoáru fakulty přirozeně patří.

Museum restaurování a historických technologií

Mezi činnosti katedry patří i péče o *Museum restaurování a historických technologií*, které bylo otevřeno v roce 1998 po adaptaci tzv. Červené věže, bývalé součásti pozdně gotického opevnění města v areálu fakulty restaurování. Svým programem je i v evropském kontextu unikátní. Slouží k prezentaci fakultních sbírek historických technologií architektury, uměleckých řemesel a knižní kultury, v souladu se studijním programem. Tematické expozice jsou zaměřeny na jednotlivé problémy restaurátorských zásahů, na poznání materiálů používaných v minulosti a na umělecká díla, zobrazující architekturu či stará řemesla, případně mohou sloužit také umělecké výstavní činnosti členů akademické obce, tedy akademických pracovníků i studentů. V období zimního a letního semestru je věž využitelná po předběžné dohodě, v červenci až září je zde stálý provoz a expozice je otevřena pro veřejnost. Zároveň je přístupné i nejvyšší patro věže s výhledem na město. Fakultní *Museum restaurování a historických technologií* je členem Asociace muzeí a galerií ČR.

O sbírkovém fondu lze konstatovat, že se jedná vesměs o drobné artefakty kulturního dědictví, které by po dokončení restaurátorského procesu, při němž byly získány, zanikly, protože je ale lze dále využít pro výuku a výzkum dějin technologií, byly zachráněny a staly se součástí sbírek musea. Jedná se o dary okruhu příznivců. Sbírkové historických technologií obsahují především následující předměty:

Vzorky transferů historických omítek, umělých mramorů; cihly a jiné prvky z pálené hlíny; vzorky kamene z různých lokalit; vzorky poškození kamene; vzorky polychromních nebo jiných povrchových úprav kamene; odběry pigmentů a podkladů barevných úprav používaných ve výtvarné kultuře; dřevěné konstrukční prvky z architektury a dalších oborů výtvarné kultury; kované i jinými technikami upravené kovové prvky užit v architektuře, sochařství a dalších oblastech výtvarné kultury; předměty z oblasti technických postupů v knižní kultuře a v dějinách papírenství, a konečně sbírka dějin knižní kultury.

Z výstavní činnosti Musea připomeňme alespoň:

1998 – *Joachim von Sandrart, veduty Říma z roku 1685.*

1999 – *Transfer, nejnáročnější technika v restaurování nástěnné malby.* (Výstava byla také zapůjčena Galerii Univerzity Pardubice při Univerzitní knihovně v Pardubicích, 22. 3. – 20. 5. 2000).

2000 – *Stavebně-historický a restaurátorský průzkum kostela Povýšení sv. Kříže v Litomyšli, 1993-2000.*

2001 – *Řím, Florencie, Neapol a Pompeje na fotografiích z konce 19. století.*

2004 – *Restaurování mariánského morového sloupu v Litomyšli.*

2005 – *Malíř na frontě, Josef Váchal na bojišti první světové války. Výsledky umělecko-topografického výzkumu.*

2006 – *Lidé a papír 2005 ve fotografii Bohdana Holomíčka a Evy Hrubé.*

2007 – *Fotografická restaurátorská dokumentace z pozůstalosti prof. Bohuslava Slánského.*

2008 – *Výstava obrazů a grafik asistentky Ateliéru výtvarné přípravy Jaromíry Němcové.*

2009 – *Grafické předlohy pro sgrafito zámku v Litomyšli.* Výstava zpřístupnila známé i dosud nepublikované grafické předlohy nizozemských a německých rytců, které využili sgrafitáři 16. století při komponování sgrafitových scén na fasádách litomyšlského zámku. Šlo o doprovodnou akci odborného workshopu „Sgrafito Litomyšlského zámku“.

2010 – *Mramorový papír pro potřeby restaurátorů knižní vazby.* Výstava mramorových papírů Jarmily Sobotové a studentů Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, které vznikly v rámci workshopu v projektu „Restaurováni pro evropskou praxi – Inovace bakalářského studijního programu fakulty restaurování“, financovaného z fondů ESF.

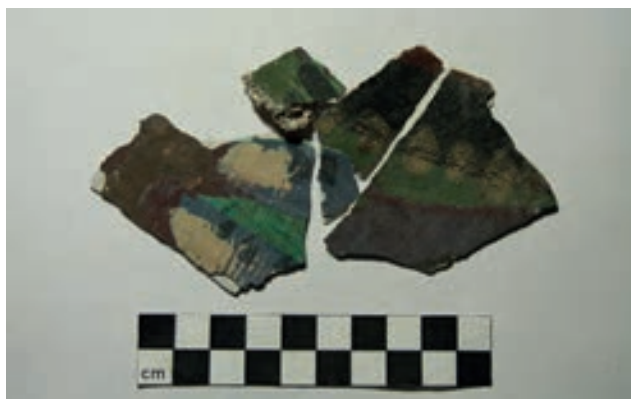
2011 – *Výsledky klauzur Ateliéru výtvarné přípravy.* Redukovaná výstava z Domu u Rytířů, Městská galerie Litomyšl.

2012 – *Sochař Martin Krupka 1723–1778; Historici a restaurátoři v praxi.* Výsledky grantu Inovace studijního programu Historických věd Filosofické fakulty a Výtvarných umění Fakulty restaurování Univerzity Pardubice na téma Drobné památky farnosti Veliš.

2013 – *Litomyšl z blízka a ještě blíže.* Prezentace Katedry chemické technologie, fotografie z elektronového mikroskopu.

Museum restaurování a historických technologií bylo otevřeno v roce 1998 po adaptaci tzv. Červené věže, bývalé součásti pozdně gotického opevnění města v areálu fakulty restaurování.

Ukázky sbírkových předmětů *Musea restaurování a historických technologií*.

Vědecká a výzkumná činnost

Dlouhodobým strategickým vědeckým úkolem katedry je pokračování v úsilí o postupné odborné zpracování studií z dějin restaurování v českých zemích. Zvláštní péče je soustavně věnována také problematice historických povrchových úprav sochařských a architektonických děl, která dosud v rámci restaurátorské a uměleckohistorické interpretace umění představuje velkou neznámou. Dalším zásadním úkolem katedry je podpora rozšiřování teoretické základny mladších oborů restaurování frekventovaných na fakultě, totiž *restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů* a *restaurování a konzervace uměleckých děl na papíru*.

Sochařství počátku 17. století na Moravě

Postdoktorový grant realizovaný s podporou Grantové agentury ČR 408/09/P429 *Sochařství počátku 17. století na Moravě*, financoval výzkum dosud přehlížených památek pozdní renesance. Byl realizován mezi lety 2009–2011. Jeho hlavním výstupem je katalog sochařských, kamenických a štukatérských realizací dané doby a regionu.

Kromě publikací v podobě článků v odborných periodikách a konferenčních příspěvků byla v rámci projektu vydána také monografie s názvem *Dílo sochařů, kameníků a štukatérů počátku 17. století na Moravě. Moravskotřebovsko*, která sleduje region, v němž se dochoval největší počet sledovaných objektů, ať v podobě sepulkrální nebo architektonické plastiky. Moravská Třebová je navíc městem, ve kterém bylo možné sledovat také mikrohistorické pozadí vzniku soch. Na staveništi zdejšího manýristického zámku se sešlo hned několik osobností sochařů, kameníků a štukatérů, z nichž některé známe i jménem. Skupinu tvořili hlavně italsky mluvící řemeslníci, kteří do města přišli na pozvání majitele zámku Ladislava Veleny ze Žerotína a pracovali nejen v jeho službách, ale také pro místní měšťany a nižší šlechtu.

Kromě okruhu moravskotřebovských prací byly sledovány také další větší sochařské zakázky – například kamenická výzdoba městských domů a nádvoří zámků v Ivanovicích na Hané, Račicích a Branné. Samostatná sochařská díla se z počátku 17. století téměř nedochovala, informace o nich tedy přinesly spíše prozkoumané archivní fondy s písemnými smlouvami na výstavbu kašen či oltářů v luterských kostelích. Komplexní pohled na dobové sochařské práce doplnily mj. průzkumy epitafů a náhrobních kamenů.

Sgrafito 16. – 20. století

V roce 2010 proběhlo na fakultě restaurování mezinárodní mezioborové setkání restaurátorů, pracovníků památkové péče, historiků umění a technologů restaurování. Konference *Sgrafito 16. – 20. století*; byla podpořena grantem Ministerstva kultury ČR a týkala se různých aspektů problematiky výzkumu a zachování sgrafita vzniklého v rozmezí čtyř staletí.

Přednesené příspěvky se soustředily na vývoj této specifické výtvarné techniky a její využívání v době renesance a znovu v 19. a 20. století. Sledovala dochované památky v Čechách, na Moravě, v Rakousku, na Slovensku i ve vzdáleném Španělsku. Jejím výstupem se stala publikace *Sgrafito 16. – 20. století, výzkum a restaurování*, která je první monografií shromažďující aktuální informace o sgrafitové technice. Jsou zde publikovány stati věnované konkrétním restaurátorským zásahům, ale také obecnější úvahy nad důvodem vzniku jednotlivých sgrafitových fasád či nad aktuálním problémem rekonstrukcí zaniklé výzdoby a tedy i čtení jejích zaniklých významů.

Sgrafito litomyšlského zámku

Fakulta restaurování sídlí v bývalé úřední budově v areálu litomyšlského zámku, který je památkou UNESCO a zároveň památkou, k níž mají studenti i pedagogové nejbližší. V roce 2010 byl uspořádán workshop sledující sgrafitovou výzdobu zámeckého pláště. Doprovázela jej také výstava srovnávající scény ryté do omítky s jejich renesančními grafickými předlohami. Porovnání grafik s výzdobou in situ ozřejmilo, jak přenos forem mezi papírovým médiem a velkoplošnou realizací na fasádě zámku probíhal. Shromážděné ikonografické a další obrazové podklady byly využity při výstavě v Museu restaurování a historických technologií. Výsledky setkání byly otištěny jako součást publikace *Sgrafito 16. – 20. století, výzkum a restaurování*.

Management regionálního dědictví – semináře mezi obory a fakultami

Fakulta restaurování a fakulta filosofická tři roky spolupracovaly v rámci projektu *Inovace studijního programu Historických věd Filosofické fakulty a Výtvarných umění Fakulty restaurování Univerzity Pardubice*.

CZ.1.07/2.2.00/07.0188 spolufinancovaný evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR. Studenti se účastnili tří paralelních seminářů. Dva byly určeny pro studenty oborů historie a jeden pro budoucí restaurátory. Jejich práce byla tematicky provázána a směřovala po celou dobu řešení k jedinému cíli – získání co největšího množství informací o historii a drobných památkách v oblasti sdružení obcí Mariánská zahrada na Jičínsku.

Frekventanti oborů vyučovaných Ústavem historie byli vedeni k průzkumu farních fondů a vytvářeli edice pramenů, z nichž čerpali jejich mladí kolegové na fakultě restaurování při sledování památek zachovaných in situ. Ještě před vznikem studentských prací probíhala intenzivní výzkumná činnost, která se obracela zčásti do terénu, ale hlavně do celého spektra dochovaných archivních pramenů. Studenti připravili jejich edici, případně obsažené informace využívali při tvorbě seminárních prací, jež byly zároveň hesly drobných památek. Vzniklý katalog pochopitelně nemohl obsáhnout širší témata, takže řešení některých problémů zůstalo vhodným zadáním pro bakalářské a diplomní práce.

Studenti fakulty restaurování pracovali na dokumentaci drobných sakrálních památek v terénu. Vyhledávali sochy, kříže či kapličky pomocí historických a současných map, pořizovali základní měřičskou a fotografickou dokumentaci či nákresy a sledovali také poškození použitých materiálů. Na základě zkušeností semináře vznikla skripta *Literatura a archivní prameny jako podklad průzkumu nemovitých památek se zaměřením na sochařská díla a drobnou architekturu. Přehled a čítanka (nejen) pro budoucí restaurátory*.

Studentské práce byly v jednotlivých letech rozděleny do tří okruhů zájmu, sledujících tři farnosti v oblasti Mariánské zahrady. Všechny okruhy prací byly po uzavření seminářů zakončeny vydáním publikací, jež vyšly tiskem a zároveň jsou přístupné také v Digitální knihovně Univerzity Pardubice:

Kronika a drobné památky velišké farnosti, 2010.

Kopidlenská farnost – minulost a současnost jejích drobných památek, 2012.

Kopidlenská farnost v historických dokumentech, 2012.

Kronika a drobné památky ostruženské farnosti, 2012.

Poznatky z průzkumu Mariánské zahrady navíc veřejnosti zpřístupnily dvě studentské konference a výstava realizovaná v prostorách Musea restaurování a historických technologií Fakulty restaurování Univerzity Pardubice. Ta prezentovala nejen způsob spolupráce a dílčí semináře, ale také konkrétní výsledky, kterými byl například objev skupiny dosud neznámých děl jaroměřského sochaře Martina Krupky.

Na úspěšný seminář navázala další práce se studenty, která se již nevěnuje plošně většímu území, ale sleduje jen jednu lokalitu v širších kulturně-historických a umělecko-historických vazbách.

Studenti fakulty restaurování pracují na dokumentaci drobných sakrálních památek v terénu.

Studenti fakulty restaurování pracují na dokumentaci drobných sakrálních památek v terénu.

Edukační a dokumentační středisko fakulty restaurování

Byl realizován záměr vytvořit a pro potřeby inovace studijního programu nově uspořádat a zpřístupnit jednotnou informační bázi textových a obrazových fondů archivu Katedry humanitních věd (tj. zejména restaurátorských dokumentací) a dokladů historických technologií spravovaných fakultním Museem restaurování a historických technologií. Financování těchto prací bylo zajištěno v rámci projektu *Restaurátoři pro evropskou praxi*. Vzniklo tak Edukační a dokumentační středisko Fakulty restaurování (databáze EDOS on-line dostupná na adrese <http://museum.upce.cz>). Přes krátkou dobu provozu je středisko již poměrně hojně využíváno, především studenty fakulty. Kontinuálním úkolem katedry bude další doplňování informací o nově vzniklých restaurátorských dokumentacích, závěrečných pracích studentů a dalších pramenech, stejně jako o přírůstcích do sbírek Musea (studenti se na sběru aktivně podílejí). Sbírkové předměty je možno díky elektronickému katalogu intenzivněji využívat při výuce předmětu Seminář dokumentace a historický výzkum.

NAKI

dílčí úkol č. 3 – Dlouhodobá péče o památky a barokní koncept krajiny.

Katedra humanitních věd se podílí na řešení tohoto dílčího úkolu v rámci grantového projektu NAKI *Vybrané památkové postupy pro zkvalitnění péče o sochařské a stavební památky, identifikační číslo: DF11P01OVV027*. Odpovědným řešitelem celého projektu je doc. Jiří Novotný, akad. soch.

Dílčí úkol č. 3 je zaměřen stanovení koncepce dlouhodobé ochrany sochařských děl Matyáše Bernarda Brauna v areálu *Nového lesa* (lidově *Betléma*) u Kuksu, vytvořených pro významného barokního mecenáše umění, Františka Antonína hraběte Šporka.

Je shromažďována úplná bibliografie děl o tématu, a sestavováno kalendárium událostí od roku 1718 do roku 2015, kdy grant končí.

Významnou součástí podílu katedry je studium barokního krajinného konceptu areálu *Nového Lesa* v rámci panství Choustníkovo Hradiště, na jehož území leží. Cílem této aktivity je rozpoznat a prohloubit znalosti o širším kontextu Šporkova unikátního barokního krajinotvorného záměru, který byl realizován na území celého panství Choustníkovo Hradiště, a Nový les byl pouze jeho jednou, byť důležitou, součástí. Proto je třeba se v souvislosti s ním zabývat geografickou, ale také ideovou strukturou celého konceptu. Na základě dostupných pramenů (ikonografických, topografických, mapových a archívních) je prováděn terénní průzkum.

V rámci výzkumu jsou zohledněny především základní areály, tedy lázně a špitál v *Kuksu*, *Nový les* a *Hubertovo údolí*. Je prováděn terénní topografický průzkum území, v němž se areál nacházel, a ten je komparován s dochovanou šporkovskou ikonografií.

Soustavně je také shromažďována fotografická dokumentace – jednak jde o historické fotografie, částečně získané i ze starších publikací o daném tématu, vedle toho je pořizována podrobná fotodokumentace současného stavu soch v Novém lese. Dále je doplňována o fotografie vzniklé při terénním průzkumu areálu. V cílové podobě tak bude shromážděno několik tisíc fotografií.

Součástí úkolu je také studium původních povrchových úprav kamenných soch v Kuksu a souvisejících areálech. Je prováděn průzkum a analýza pozůstatků barevných vrstev na jednotlivých sochách. V roce 2012 byly odebrány vzorky barevných úprav souboru soch *Ctnosti* a *Neřesti* z dílny Matyáše Bernarda Brauna, které jsou uloženy v lapidáriu v Kuksu.

Souboru soch *Ctnosti* a *Neřesti* z dílny Matyáše Bernarda Brauna uloženy v lapidáriu v Kuksu.

Piaristická knihovna

Postupně se realizuje plán převzetí, uspořádání a využívání dochované piaristické knihovny v Litomyšli pro potřeby fakulty i odborné veřejnosti. Fond obsahuje 9100 svazků literatury související s předměty, které se vyučovaly ve školách vedených řádem zbožných škol - piaristy. Především má sloužit pro plnění studijních plánů oborů *Restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů* a *Restaurování, konzervace uměleckých děl na papíru* a *Restaurování a konzervace děl písemné kultury*, ale její bohatý historický fond, například umělecko-topografický, bude sloužit i ostatním studentům, akademickým pracovníkům a badatelům z řad veřejnosti. Pro tento cíl byl již v minulosti realizován grant Ministerstva kultury ČR. Ve spolupráci s muzeem v Litomyšli, kde byla knihovna provizorně uložena, provedla fakulta restaurování její vystěhování v souvislosti s rekonstrukcí budovy muzea. Knihovna bude instalována v prostoru souvisejícím s prostorami katedry, do jejíž organizační kompetence bude spadat. Instalace a uspořádání knihovního fondu bude dalším závažným a náročným úkolem pro zpracování a restaurátorskou péči o knihovnu a její fond, na kterém se bude katedra zásadně podílet. Piaristická knihovna se tak co do místa i funkce v piaristické koleji vrátí do doby své největší slávy.

Publikace vydané péčí Katedry humanitních věd:

Milan Skřivánek, *K osvícenskému pojetí a výuce dějepisu ve světle rukopisů piaristické koleje v Litomyšli*, edice ACTA VARIA DE SCHOLIS PIIS, svazek I, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, 2008.

Katedra humanitních věd v rámci příprav plánu soustavné péče o piaristickou knihovnu připravila vydání unikátního rukopisu, který je výsledkem autorovy obsáhlé a soustavné badatelské činnosti.

Tomáš Kupka, *Základy latiny pro restaurátory, 1. díl, 2. díl*, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Pardubice 2009.

Skripta – učebnice, autor se dlouhodobě věnuje tvorbě kurzů a učebních materiálů s přihlédnutím ke specifickým výuky latinského jazyka pro potřeby restaurátorských oborů.

Sgrafito 16. – 20. století, výzkum a restaurování, sborník příspěvků ze semináře Sgrafito 16. – 20. století a workshopu Sgrafito Litomyšlského zámku, konaného 16. a 17. dubna 2009 v Kongresovém sále zámku Litomyšl. Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl 2009.

Realizováno s podporou Ministerstva kultury ČR v rámci programu Podpora pro památky UNESCO.

Vladislava Říhová – Jana Stráníková (edd.), *Kronika a drobné památky velišské farnosti, sborník studentských prací*, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování a Fakulta filosofická, Pardubice 2010.

V rámci projektu Inovace studijního programu Historických věd Filosofické fakulty a Výtvarných umění Fakulty restaurování Univerzity Pardubice CZ. 1.07/2.2.00/07.0188 spolufinancovaného evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

Karina Sojková, *Kovové prvky v knižní vazbě – terminologie – vývoj – výroba – restaurování a konzervace*, Pardubice 2011.

Na základě teoretické diplomní práce vydáno v rámci projektu Inovace studijního programu Fakulty restaurování Univerzity Pardubice (cz. 1. 07/2. 2. 00/07. 0188).

Vladislava Říhová, *Dílo sochařů, kameníků a štukatérů počátku 17. století – Moravskotřebovsko*, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl 2011.

S podporou projektu Grantové agentury ČR, 408/09/P429 – Sochařství počátku 17. století na Moravě.

Vladislava Říhová – Jana Stráníková (edd.), *Kopidlenská farnost – minulost a současnost jejich drobných památek, autorská monografie studentských prací*, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování a Fakulta filosofická, Pardubice 2012.

V rámci projektu Inovace studijního programu Historických věd Filosofické fakulty a Výtvarných umění Fakulty

restaurování Univerzity Pardubice CZ. 1.07/2.2.00/07.0188 spolufinancovaného evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

Vladislava Říhová – Jana Stráníková (edd.), *Kronika a drobné památky ostruženské farnosti, autorská monografie studentských prací*, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování a Fakulta filosofická, Pardubice 2012.

V rámci projektu Inovace studijního programu Historických věd Filosofické fakulty a Výtvarných umění Fakulty restaurování Univerzity Pardubice CZ. 1.07/2.2.00/07.0188 spolufinancovaného evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

Jiří Kaše – Vladislava Říhová – Jana Stráníková, *Literatura a archivní prameny jako podklad průzkumu nemovitých památek se zaměřením na sochařská díla a drobnou architekturu, přehled a čítanka (nejen) pro budoucí restaurátory*, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování a Fakulta filosofická, Pardubice 2012.

Studijní příručka, zaměřená na orientaci restaurátorů v odborné literatuře a pramenech. V rámci projektu Inovace studijního programu Historických věd Filosofické fakulty a Výtvarných umění Fakulty restaurování Univerzity Pardubice CZ. 1.07/2.2.00/07.0188 spolufinancovaného evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

Sborník z prezentačního semináře absolventských prací obhájených na Fakultě restaurování v Litomyšli v akademickém roce 2010/2011 a 2011/2012, Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice, 2013.

Seminář a sborník byly realizovány v rámci projektu Brána vědění otevřená – BRAVO CZ.I.07/2.3.00/35.0024

Ateliér výtvarné přípravy

Atelier výtvarné přípravy prošel vývojem od dvousemestrální výuky kresby a malby cílené pouze na dva akreditované restaurátorské obory Školy restaurování a konzervačních technik, až po nynější podobu. V současné době ateliér zajišťuje výtvarnou přípravu studentům všech čtyř akreditovaných bakalářských i navazujících magisterských programů.

V prvním a druhém semestru je příprava zaměřena na zvládnutí umělecko-řemeslných základů v těchto výtvarných disciplínách: kresba, malba, socha, grafika.

Studenti si osvojují znalost perspektivy, kompozice a historických technik, včetně příslušných technologií a technologických postupů. *Ateliér výtvarné přípravy* také zajišťuje přednášky plastické anatomie a digitální fotografie.

V rámci výuky v ateliéru probíhá úvodní týdenní blok kresby a malby v plenéru.

Ve výtvarné přípravě jsou rozvíjeny komplexní výtvarné schopnosti studentů, ale také jsou řešeny úkoly, které vycházejí ze specifických potřeb jednotlivých restaurátorských ateliérů.

Kromě vlastní výuky poskytuje *Atelier výtvarné přípravy* studentům možnost zapojit se do mimoškolních výtvarných aktivit. Vytváří podmínky pro využití tvůrčích stipendií v rámci univerzitních nebo veřejných soutěží (Města české inspirace, 2009; Galerie portrétů rektorů Univerzity Pardubice, 2010; Logo IRER, 2011), výtvarných akcí (Mezinárodní přehlídka *Figurama*), nebo také pro výtvarné realizace studentů v rámci regionu (sgrafitová výzdoba rockového klubu v Litomyšli, 1995; sgrafitová výzdoba autobusové zastávky na Kozlově u Litomyšle, 2006). Ateliér výtvarné přípravy se také zapojuje do grantových projektů, například *Idea univerzity* nebo *Bravo*. Tým Ateliéru výtvarné přípravy zajišťuje a realizuje fakultní výstavy pořádané každoročně v rámci Smetanovy výtvarné Litomyšle.

Kateřina Šíkolová, *zátěží*; žlutková tempera.

Markéta Račková, *studie ženské figury*; suchá tempera, životní velikost.

Zuzana Jašková, *studie ženského aktu*; lavírovaná kresba, životní velikost,

Kateřina Beranová, *studie zátiší*; akvarel.

Maria Gubarenko, *studie zátiší*; akvarel.

Tereza Krátká, *volná kopie olejomalby podle předlohy*; suchý pastel na papíru.
Barbra Coufalová, *volná kopie olejomalby podle předlohy*; suchý pastel na papíru.
Petra Domčíková, *volná kopie olejomalby podle předlohy*; suchý pastel na papíru.
Kateřina Svobodová, *volná kopie olejomalby podle předlohy*; suchý pastel na papíru.

Barbora Vařejková, *zátiší*; žlutková tempera.

Ivana Havlíčková, *studie portrétu*; patinovaná sádra, výška 47 cm.

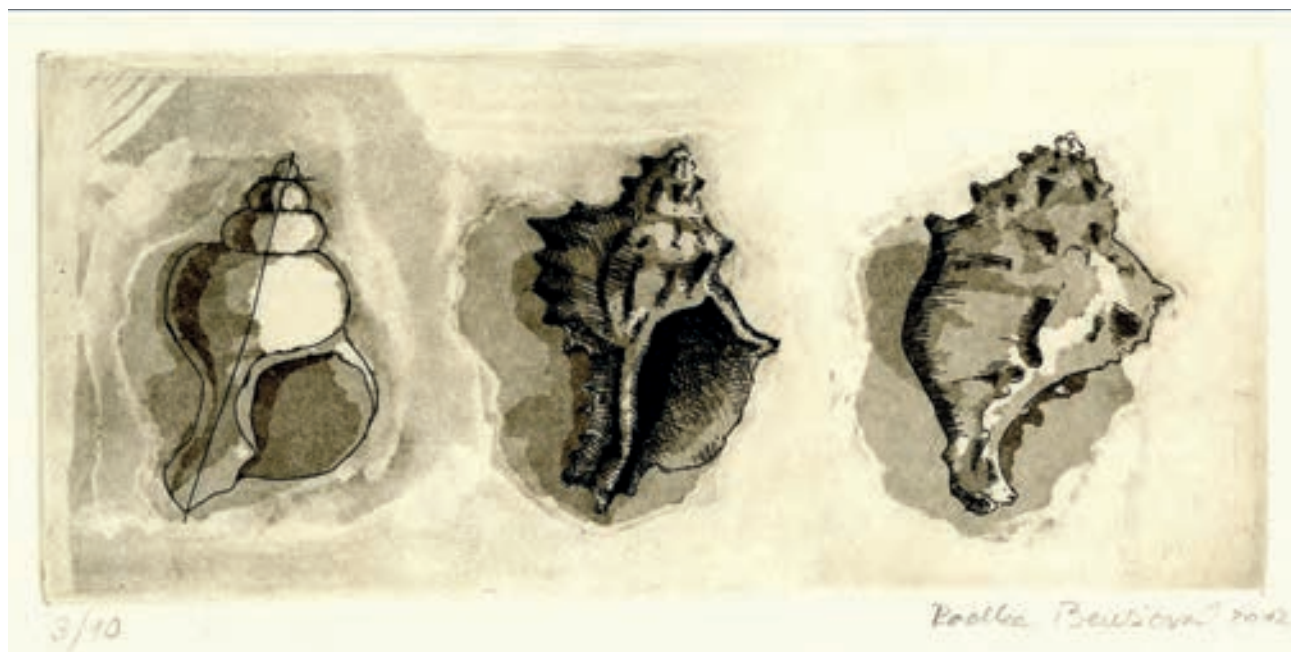
Lukáš Brotánek, *studie aktu*; polyester, výška 175 cm.

Lukáš Brotánek, *rekonstrukce sochy sv. Jana Křtitele*; patinovaná sádra, výška 115 cm.

Kristýna Kalvodová, *studie aktu*; sádra, výška 62 cm.

Radka Benžová, *studie přírodniny*; čárový lept a akvatinta.

Kateřina Bártová, *studie přírodniny*; čárový lept a akvatinta.

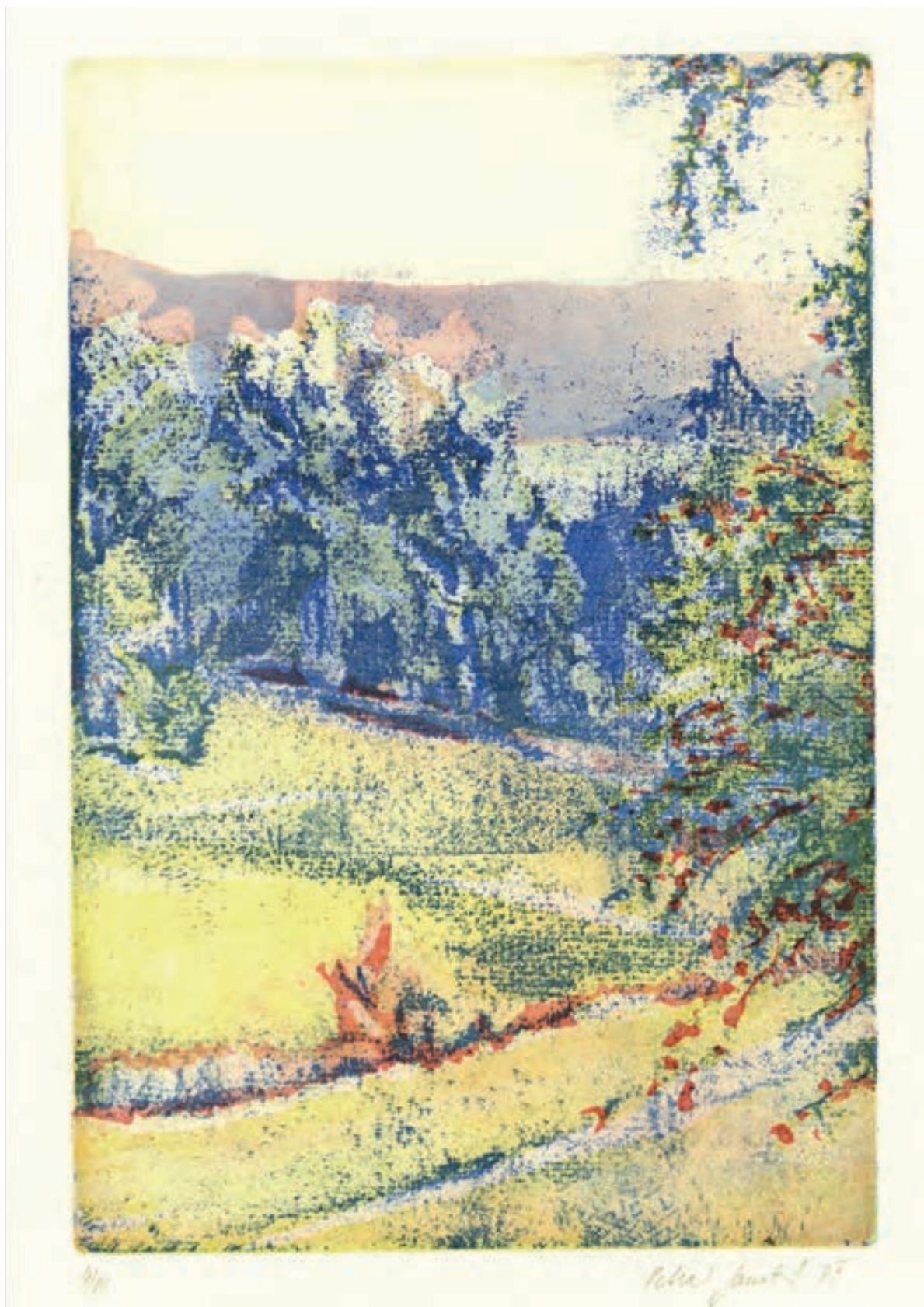
Ondřej Suchochleb, *volná kopie podle kresby Edgara Degase*; mezzotinta.

Kateřina Bártová, *volná kopie podle kresby Henri de Toulouse-Lautreca*; měkký kryt.

Radka Benžová, *volná kopie podle kresby Henri de Toulouse-Lautreca*; měkký kryt.

Petra Janská, *Pohled do krajiny*; barevný hlubotisk, měkký kryt a akvatinta.

Ateliér restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita

Výuka restaurování nástěnné malby stála v prostředí tzv. „Československé restaurátorské školy“ až do 90. let 20. století víceméně stranou. Samostatné školení v tomto oboru, které je od roku 1993 v Litomyšli zavedeno, koresponduje se systémem výuky praktikovaným již několik desetiletí na prestižních evropských vysokých školách. Rozhodující pro dělení restaurátorských technik je dle našeho názoru totiž spíše otázka podložky (omítka, dřevo, plátno), než výtvarné kategorie (malba, socha), protože každá z těchto podložek vyžaduje zcela odlišný technický a technologický přístup. Protože je nástěnná malba oborem, který měl především v minulosti četné varianty obsahové i technologické, je cílem ateliéru vychovávat takové restaurátory, kteří budou schopni obsáhnout danou problematiku v celé její šíři. Kromě nástěnné malby jsou studenti seznamováni i s poznatky o restaurování sgrafita a dalších omítkových technik. *Ateliér restaurování nástěnné malby a sgrafita*, podobně jako ostatní ateliéry a katedry fakulty restaurování, úzce spolupracuje s obdobně zaměřenými vysokými školami, odbornými pracovišti i jednotlivými odborníky v oblasti restaurování historických uměleckých děl v řadě zemí Evropy. Studenti každoročně vyjíždějí na zahraniční stáže, kde mohou sledovat aktuální dění v oboru a získávat další zkušenosti i mimo půdu fakulty.

V bakalářském stupni studia se studenti v rámci ateliérové výuky seznamují nejprve s výtvarnými a technickými aspekty nástěnných maleb, ve kterých se musí absolvent tohoto oboru bezpečně orientovat, neboť každá z různých technik nástěnné malby vyžaduje odlišný přístup i postupy. Od třetího ročníku je pak zahájena intenzivní výuka samotného restaurování na historických objektech, která je nicméně do studia zařazena již od ročníku prvního, a to formou povinných letních praxí. Vyvrcholením restaurátorského školení je bakalářská práce, kterou se student zabývá v posledním roce svého studia. Absolventi bakalářského stupně by měli být připraveni využít svých nabytých znalostí a dovedností a samostatně vyhodnotit charakter i stav k restaurování jim svěřeného historického uměleckého díla. Na základě tohoto vyhodnocení (restaurátorský průzkum) by měli být schopni stanovit maximálně efektivní variantu restaurátorského zásahu z hlediska ideového, technologického i technicky výtvarného a následně provést kvalifikovaný restaurátorský zákrok.

V navazujícím magisterském stupni studia (studijní program *Restaurování a konzervace děl nástěnné malby, sochařských děl a povrchů architektury*) si studenti dále prohlubují své znalosti i dovednosti a rozšiřují svůj pohled na restaurování z perspektivy příbuzných oborů. V praktické části výuky jsou studenti směřováni k většímu rozhledu nejen v oblasti restaurování nástěnné malby, ale i povrchů sochařských děl a architektury. Student je veden k maximální samostatnosti a schopnosti kreativního myšlení, které prokazuje ve své diplomové práci, jež je nejen dokladem schopnosti prakticky dílo restaurovat, ale i rozvíjet a inovovat současné poznání v oboru.

Konzervace části gotických nástěnných maleb na východní stěně presbytáře farního kostela sv. Martina v obci Sankt Martin v Dolním Rakousku

Restaurovaly: Lucie Bartůňková, Magdalena Třesohlavá

Pedagogické vedení: doc. Jaroslav J. Alt, ak. mal.

Restaurátorský průzkum a konzervace gotických nástěnných maleb na východní stěně presbytáře farního kostela sv. Martina v obci Sankt Martin u města Weitra v Dolním Rakousku byla provedena v rámci dvou praktických diplomových prací v březnu až červnu 2010.

V souvislosti s restaurováním pozdně barokního oltáře v presbytáři byly na východní stěně a v okenní špaletě v roce 2009 nalezeny středověké nástěnné malby, jejichž existence nebyla dosud známa. Podle dochovaných písemných a ústních pramenů lze usuzovat, že oltář byl od doby svého vzniku v první polovině 18. století demontován poprvé. V těsném prostoru za oltářem panovaly velmi nepříznivé mikroklimatické podmínky, které byly příčinou degradace a samovolného odkryvu mladších omítkových a malířských vrstev až na vrstvu gotických maleb. Malby se před opětovným osazením oltáře staly předmětem orientačního restaurátorského průzkumu, který v listopadu 2009 provedli diplomovaní restaurátoři Jörg Riedel a Markus Santner. Na základě výsledků tohoto průzkumu byl ze strany památkového úřadu pro Dolní Rakousko vznesen požadavek na provedení rozšířeného restaurátorského průzkumu, jehož výsledkem mělo být posouzení stavu nástěnných maleb a vypracování návrhu na možnosti jejich konzervace a případné prezentace.

Tento úkol byl v rámci diplomových prací svěřen studentkám Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, Lucii Bartůňkové a Magdaleně Třesohlavé. Práce obsahovaly teoretickou část, která se zabývala dějinami objektu, popisem fragmentů maleb a jejich ikonografií. Studentky se dále soustředily na průzkum stavu a rozsahu dochování omítkových a nátěrových vrstev, jejich poškození, na průzkum salinity, mikrobiologického napadení i na záznam klimatických podmínek. Důraz byl kladen také na průzkum originálních materiálů a malířských technik. Byly rovněž provedeny zkoušky materiálů pro čištění a konsolidaci barevných vrstev.

Na základě výsledků restaurátorského, přírodovědného a umělecko-historického průzkumu byla stanovena koncepce konzervačně-restaurátorského zásahu, který se týkal především okenní špalety východní stěny. Vzhledem k tomu, že celá východní stěna včetně okenní špalety nebude v budoucnu prezentována, bylo rozhodnuto, že nedojde na dalších plochách k odkryvu starší omítkové vrstvy. To v praxi znamenalo, že byly zachovány a konzervovány všechny dochované vrstvy a fragmenty a že se restaurátorský zásah ubíral převážně konzervačním směrem. Zásadní zřetel byl brán na reverzibilitu použitých materiálů, neboť nebylo možné vyloučit, že v budoucnu dojde i ke komplexnímu restaurátorskému zásahu a odkryvu maleb.

V rámci konzervačního zásahu byly fragmenty vápenných nátěrů, maleb a barokní omítky zajištěny v místech, kde z důvodu špatné koheze vrstev hrozila jejich ztráta. Dále proběhlo jejich čištění. Závěrečným krokem bylo tmelení „peků“ v gotické omítce pod úroveň povrchu okolních omítek. Tmelicí směs byla probarvena ve hmotě. V rámci zásahu byla také navržena doporučení a opatření pro úpravu klimatických podmínek při východní stěně.

Fragment figury svěťice v levé části okenní špalety. Stav před restaurováním.

Fragment figury Sv. Kateřiny v pravé části okenní špalety. Stav před restaurováním.

Neznámá svěťice v levé části okenní špalety. Stav po restaurování.

Celkový pohled na okenní špaletu. Stav po restaurování.

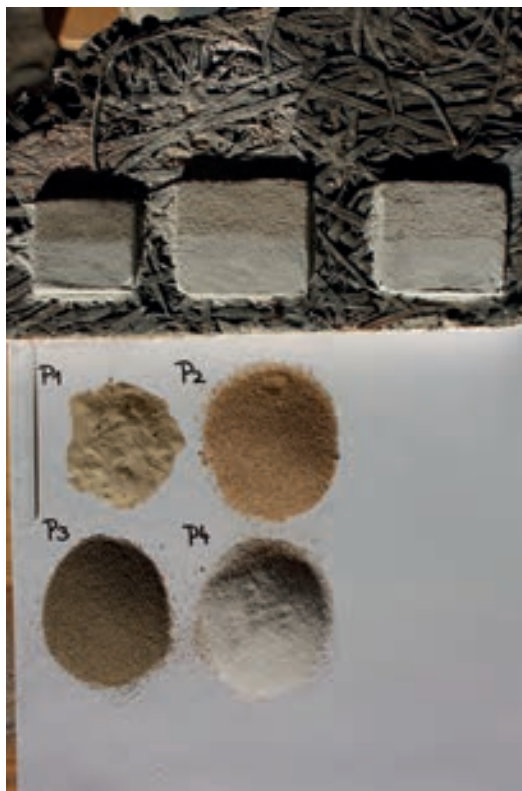
Tvář neznámé světice v bílém světle. Stav před restaurováním.

Tvář neznámé světice v UV světle. Žlutavá luminiscence je zřejmě projevem zbytků pojiva.

Východní stěna. Na snímku jsou patrné solné mapy vzniklé v důsledku zvýšeného obsahu vodorozpustných solí ve zdivu.

Zkoušky barevnosti tmelící malty.

Grafická dokumentace restaurátorského zásahu v okenní špaletě.

Průzkum a restaurování referenční plochy středověkých maleb v presbytáři kostela sv. Víta v Zahrádce u Ledče nad Sázavou.

Realizovala: Jana Dunajská

Vedoucí práce: doc. Jaroslav J. Alt, ak. mal.

Zaniklá obec Zahrádka u Ledče nad Sázavou musela v 70. letech 20. století ustoupit budování přehradní nádrže Želivka. Kostel sv. Víta se původně nacházel v samém středu městečka, dnes ale stojí zcela osamocen na břehu nádrže, kde byl s ohledem na svou historickou a uměleckou hodnotu zachován. V rámci demolice městečka byl totiž v roce 1975 proveden v kostele restaurátorský průzkum, který objevil přítomnost cenných středověkých maleb, jež byly při té příležitosti odkryty a základně zajištěny kolektivem pod vedením prof. Jiřího Toroně. V roce 2009 byla Fakulta restaurování Univerzity Pardubice vyzvána k provedení průzkumu, na nějž pak v letech 2011–2012 navázala popisovaná diplomová práce.

Předmětem diplomové práce byl průzkum a restaurování vybrané plochy středověké nástěnné malby. Tento zásah měl sloužit jako podklad, respektive jako metodika pro restaurování presbytáře v budoucnu. Vybraný úsek o rozměru 137 x 155 cm se nachází v jižní části východní stěny presbytáře, konkrétně ve středním pásu malby. V tomto segmentu jsou vymalovány postavy čtyř mužů se svatozářemi. Jedná se zřejmě o postavy apoštolů. Malby pokrývající stěny presbytáře jsou posledními výzkumy datovány do poloviny 30. let 14. století, okolnosti jejich vzniku ani okruh možných tvůrců není znám.

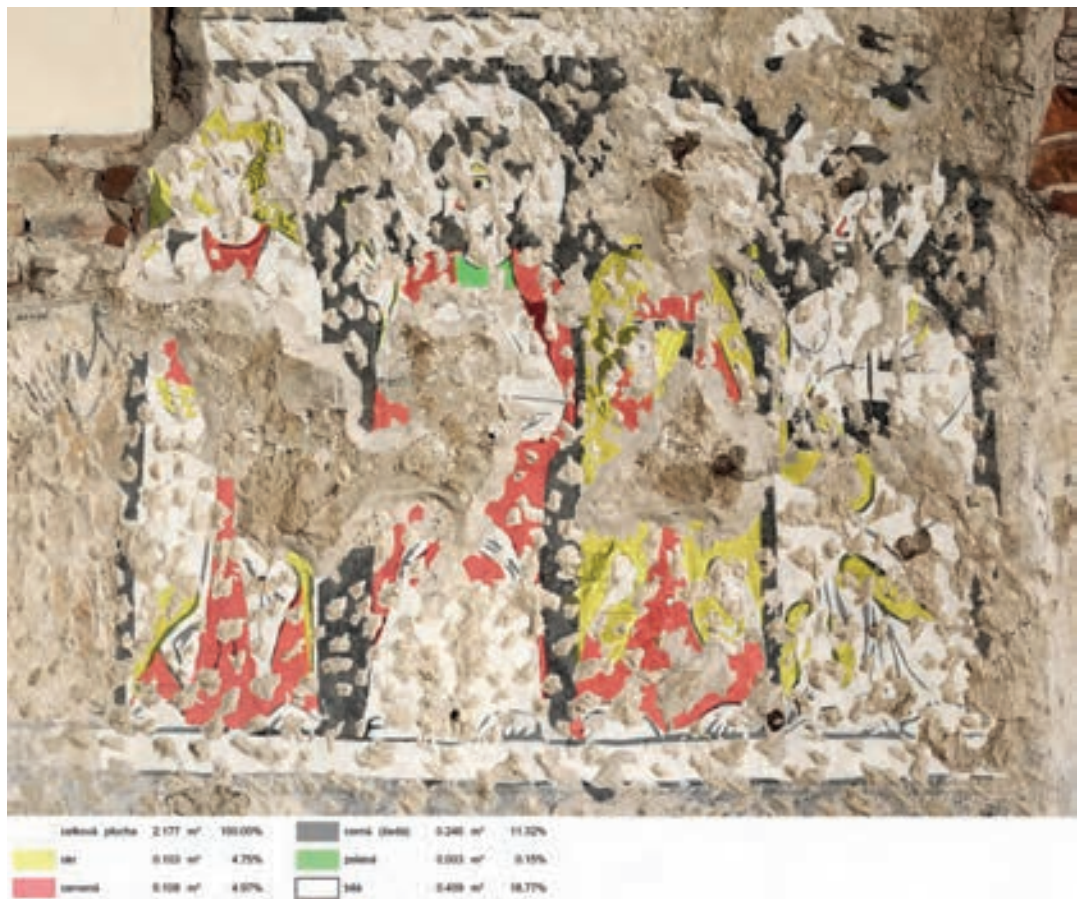
Restaurátorský průzkum měl za cíl zmapovat současný stav, charakter a techniku malby a vyhodnotit příčiny a míru jejího poškození. Figurální malba je provedena na jemné vápenné omítce, která kopíruje nerovnost kamenného zdiva. Malba provedená převážně zemitými hlinkami je pojena vápnem, pravděpodobně s příměsí kaseinu. Byla také nalezena okrová podmalba, avšak chemicko-technologickým průzkumem nebylo zjištěno, zda se jedná o podmalbu celoplošnou nebo pouze lokální.

Na malbě byla zaznamenána četná mechanická poškození, především „peky“, trhliny a praskliny. Barevná vrstva byla zpráškovatělá, pokrýval ji bělavý zákal různé intenzity a v omítkové vrstvě bylo lokalizováno mnoho dutin. Část omítky s malbou v minulosti odpadla a bylo odhaleno kamenné zdivo. Tato popsání poškození znesnadňují celkovou čitelnost výjevu. Některé defekty byly v rámci restaurátorského zásahu provedeného v letech 1975–1976 obtmeleny vápenným tmelem, jenž měl zabránit další degradaci omítek a malby.

Na základě výsledků průzkumu a provedených zkoušek byla navržena koncepce zásahu. Charakter restaurování byl víceméně konzervační. Dutiny byly injektovány souběžně se snímáním nevyhovujících zajišťovacích tmelů. Barevná vrstva s omítkou byla konsolidována a injektována produkty na bázi alkoholových vápenných nanosuspenzí, jejichž použitím se zabývala teoretická část diplomové práce. Malba byla vyčištěna, fixována a defekty tmeleny vápenným štukem. Diskutována byla forma retuše a prezentace středověké malby a po dohodě se zástupci památkové péče byla stanovena finální koncepce. Důležitým faktem při jejím formulování byla skutečnost, že v interiéru kostela proběhne během příštích let komplexní restaurování, či obnova. Retuš proto neměla svým charakterem příliš diktovat tón celkové prezentace presbytáře a byla tudíž provedena v neutrálních tónech a velmi nízké intenzitě.

Celkový pohled na referenční plochu. Stav před restaurováním. (autor fotografie: Otto Palán)

Grafické zvýraznění dochované barevné vrstvy středověké malby.

Peky se zajišťovacími tmely a jiná mechanická poškození, která znesnadňují čitelnost malby. Foto v razantním bočním osvětlení. Stav před restaurováním.

celková plocha	2 472 m ²	100,00%	pekly a ztráty barevné vrstvy	1 206 m ²	50,62%
ovlivněná oblast	10 223 m ²	50,41%	tmely	0 200 m ²	11,67%

Zákres poškození malby.

Detail hlavy jedné z postav. Stav po tmelení.

Celkový pohled na referenční plochu. Stav po restaurování.

Průzkum a restaurování nástropní malby „Shromáždění Olympanů“ ve středovém poli hlavního sálu zámku Lnáře

Restaurovaly: Marie Cechlová, Jana Dunajská, Maria Gubarenko

Pedagogické vedení: Mgr. art. Jan Vojtěchovský

V letech 2008 a 2009 proběhl průzkum a restaurování nástropní malby v hlavním sálu jihočeského zámku Lnáře. Jako svou praktickou bakalářskou práci jej realizovaly studentky 4. ročníku.

Zámek Lnáře se nachází ve stejnojmenné obci zhruba 10 km severozápadně od Blatné. Velký sál, ve kterém je situována námi restaurovaná malba, se nachází v prvním patře západního křídla budovy. Výzdoba velkého sálu patří k umělecky nejhodnotnějším částem interiéru zámku. Tvoří ji velice kvalitní ornamentální a figurální štuky a malby s náměty z bájí o Hesperidkách. Ve středu klenby se nalézá zrcadlo ohraničené masivní římsou a malovaným iluzivním rámem s figurálními malbami zobrazujícími shromáždění olympských bohů. Právě tohoto výjevu se týkal průzkum a restaurování.

Malba v centrálním zrcadle hlavního sálu zámku Lnáře pochází zřejmě z přelomu 70. a 80. let 17. století. Jejím pravděpodobným autorem je dle posledních historických bádání severoitalský malíř Giacomo Tencalla, vzdálený příbuzný a spolupracovník svého slavnějšího jmenovce Carpofoa Tencally (1623–1685), z jehož kompozic v rakouských zámcích Trautenfels a Eisenstadt lnářské malby vychází. Malba je provedena ve 33 denních dílech technikou fresco-secco. V místech odpadlé barevné vrstvy lze pozorovat rozkresbu fialové a zelené barvy, provedenou do vlhké omítky; sporadicky se vyskytuje rovněž rytá podkresba. Byly prokázány pigmenty typické pro barokní období, tzn. okry, smalt, země zelená, či minium.

Malba byla naposledy restaurována v roce 1982. S tímto restaurováním, avšak především s celkovou rekonstrukcí, jež probíhala na přelomu 70. a 80. let 20. století, je spojena většina současných problémů malby. Na malbě se před naším zákrokem vyskytovaly skvrny hnědé barvy, které značně znehodnocovaly její estetický účinek. Skvrny vznikly s velkou pravděpodobností při sanaci dřevěných částí stropu z půdních prostor v rámci výše zmíněné rekonstrukce, kdy došlo k protečení dehtové impregnace (karbolineum) mezi prkny podbití stropu až na povrch malby. Skvrny byly na počátku 80. let 20. století restaurátory redukovány, izolovány a přeretušovány. V následujících letech však došlo nejen k dalšímu prosáknutí karbolinea přes izolaci a retuš, ale i k jeho výskytu na dalších částech malby a štukové výzdoby. V rámci průzkumu byly provedeny zkoušky čištění těchto skvrn. Jako nejúčinnější metoda bylo vyhodnoceno použití kombinace detergentu a gelu s organickými rozpouštědly. Dále byla malba poškozena zateklinami, které pocházely z ledna roku 2007, kdy byla narušena střecha budovy po orkánu Kyril. Především v okolí dehtových skvrn byla malba zpráškovatělá, či se odlupovala v šupinkách. Lokálně byla perkusní metodou zjištěna také přítomnost dutin v omítkě.

Na základě výsledků průzkumu byl vypracován návrh na restaurování, podle něhož byl následně zásah realizován. Nejzásadnějším problémem zákroku byl výskyt výše zmíněných dehtových skvrn, které měly být kvůli estetickému účinku malby co nejvíce redukovány. K čištění byla použita shora popsaná kombinace detergentu a rozpouštědlového gelu. Dále byla provedena konsolidace barevné vrstvy, redukce předchozích retuší se změněnou barevností, injektáž, tmelení a retuš reverzibilní akvarelovou technikou. Retuš byly provedeny nápodobivým způsobem, jejich intenzita je ale vůči originálu mírně snížena.

Celkový pohled na malbu „Shromáždění Olympanů“ v hlavním sálu zámku Lnáře. Stav před restaurováním.

Vyznačení denních dílů a jejich posloupnosti (šipky směřují z mladších dílů do starších).

Celkový pohled na malbu „Shromáždění Olympanů“. Stav po restaurování.

Detail zaretušované dehtové skvrny. Dehet částečně prostoupil jak vrstvu izolace, tak i retuše. Stav před restaurováním.

Detail neretušované dehtové skvrny. Výskyt obdobných skvrn dokazuje migraci dehtu i v následných letech po dokončení restaurování v roce 1982. Stav před restaurováním.

Detail nohy bohyně Aurory v pravé části malby - izolací i degradovanou retuší prostupuje bituminózní (dehtový) materiál. Stav před restaurováním.

Detail nohy bohyně Aurory v pravé části malby. Stav po redukci bituminózní skvrny.

Restaurování nástěnných maleb v tzv. čínském salónku zámku ve Vizovicích

Realizovali: Aneta Andršová, Anna Ferdus, Ivona Kociánová, Ivana Milionová, Martina Poláková, Markéta Račková,
Tomáš Titor, Barbora Vařejková

Pedagogické vedení: Mgr. art. Jan Vojtěchovský

V letech 2011-2012 bylo realizováno restaurování nástěnných maleb v tzv. čínském salónku umístěném ve 3. nadzemním podlaží zámku ve Vizovicích. Zárok byl rozdělen do dvou etap. V první etapě realizované v roce 2011 byla restaurována východní stěna a část stěny severní, v druhé etapě z roku 2012 pak zbytek stěn včetně okenní špalety. Malba o celkové výměře cca 60 m² vznikla nejspíše ve 3. čtvrtině 18. století. Pravděpodobnou dobu vzniku předpokládáme po roce 1757, kdy byl vymalován hlavní sál zámku. Autorství bylo dříve připisováno malíři Krausovi, který je považován za tvůrce nástěnné výzdoby hlavního sálu zámku. Předpoklad, že se zasloužil i o výmalbu čínského salónku však nebyl prokázán. Co se týká námětů, odpovídají malby názvu salónku. Stěny jsou členěny do sedmi obdélných zrcadel, v jednotlivých zrcadlech se vždy nachází stylizovaný rokokový dekor a dva žánrové výjevy s orientální tematikou. Rokokovým dekorem jsou zdobeny i okenní špalety, za kamny se nachází pole s iluzivní malbou mramoru. Malby mají typicky rokokovou barevnost, kdy se světle zelené plochy, v nichž jsou umístěny několika valéry tvořené zemitě červené výjevy, střídají s šedým rámováním. Tuto barevnost doplňuje okrový sokl napodobující dřevěné obložení. Charakteristickým znakem výzdoby je doplnění malby metalovým zlacením, které v kresebných liniích světla akcentuje žánrové výjevy.

Chemicko-technologický průzkum prokázal, že se jedná o secco malbu a stanovil pojivo barev jako vápenné, modifikované přídavkem bílkovin (pravděpodobně kasein). Pigmenty použité v malbě odpovídají 2. pol. 18. stol., technika metalového zlacení pak byla definována jako technika tzv. *mordantu*, která je založena na použití včelího vosku. Průzkum také definoval dvě přemalby z 19., respektive 20. století, Mladší z nich je celoplošná v oblasti soklu a jednoduchých obdélníkových šedých rámců.

Malba vykazovala typická poškození, jako jsou trhliny a dutiny v omítce, práškovatění barevné vrstvy, jež vedlo především v dolních částech malby a v okenních špaletách ke značným ztrátám originálu, výskyt plísní a v neposlední řadě také ztráta adheze zlacení k podkladu tvořenému vápennými nátěry. Malby byly také pokryty vrstvou prachu a sazí, jejichž výskyt souvisí s umístěním kachlových kamen v rohu místnosti.

Na základě těchto zjištění a po teoretickém bádání a zkouškách, jež byly realizovány v rámci bakalářských prací vzniklých v roce 2011, byla navržena koncepce zásahu. Zkoušky se zaměřovaly především na výběr nejvhodnějších konsolidantů barevné vrstvy i zlacení. Také byla diskutována míra odstranění retuší, jež byla v závěru zvolena jako selektivní. Ponechány byly plošnější přemalby soklu a jednoduchých šedých rámců, redukovány byly lokální zásahy uvnitř zrcadel, které výrazně narušovaly celistvost malby. Zevrubněji byla řešena také míra retuší a rekonstrukcí. Protože se jedná o malbu, jež při tvorbě dekorů využívá objemově iluzivního efektu, byla po diskuzi se zástupci majitele a odborné složky památkové péče stanovena koncepce, jež přistoupila nejen k nápodobivé retuši malby, ale také k lokálním rekonstrukcím degradovaných částí dekorů. Retuše i rekonstrukce byly provedeny minerálními pigmenty pojenými arabskou gumou, čímž byla zajištěna jejich reverzibilita. Obdobným způsobem a se stejným pojivem byly realizovány i retuše zlacení, u kterých byly užity slídkové pigmenty.

Pohled na východní část jižní stěny salónku. Stav před restaurováním.

Pohled na východní část jižní stěny salónku. Stav po restaurování.

Detail degradace zlacení v bočním nasvícení – voskový podklad zlacení se odděluje od vápenného podkladu. Stav před restaurováním.

Detail malby ve východní části jižní stěny, stav před restaurováním. Na malbě je patrný výrazný úbytek originální barevné vrstvy, čímž je omezena čitelnost plasticity iluzivního dekoru.

Detail malby ve východní části jižní stěny – fotografie v UV světle – žlutozelenou luminiscencí se projevují přemalby bílých linek rámování, světle modré až bělavé skvrnky jsou projevem výskytu plísní.

Detail malby ve východní části jižní stěny, stav po restaurování. Modelace dekoru byla rekonstruována na základě dochovaných částí originálu u ostatních zrcadel v salónku.

Pohled na jižní stěnu místnosti. Stav po restaurování.

Ateliér restaurování a konzervace kamene a souvisejících materiálů

Úkolem ateliéru je vychovávat specialisty v oboru restaurování i konzervace kamene a souvisejících materiálů (sádra, štuk, omítky, umělé mramory a komponované materiály). Restaurování výtvarných děl je památkovým zákonem charakterizováno jako souhrn specifických výtvarných, umělecko-řemeslných a technických prací respektujících technickou a výtvarnou strukturu originálu. Koncepce restaurování musí vycházet ze současného stavu poznání kulturně historických hodnot památky a jeho kvalita musí zaručit zachování hmotné podstaty památky. Program ateliéru je koncipován v souladu s výše uvedenou citací tak, aby naplňoval ideu interdisciplinaritativity oboru. Student během studia získává základy nejen v oborech přírodovědných, chemie, petrografie, biologie (zaměřené na poznání příčin koroze a degradace materiálů), ale i z oblastí humanitních věd, zejména dějin, estetiky a filosofie výtvarného umění. Průběžně je kultivováno výtvarné citění a jsou zdokonalovány sochařské dovednosti studenta. Úhelným bodem výuky je pak restaurování výtvarných děl, ve kterém se realizuje dosažený stupeň poznání a osvojení díla v jednotě duchovních, materiálových a výtvarných aktivit. Absolvent bakalářského studijního programu musí být schopen samostatně a v plném rozsahu restaurovat jak nepolychromovaná sochařská umělecká díla, tak i nefigurální uměleckořemeslná díla z kamene, štuky, umělého kamene a sádry, a najít uplatnění v běžné restaurátorské praxi, v praxi památkových ústavů, muzeí a galerií nebo dalších organizací pracujících v oboru. Za jádro koncepce práce v ateliéru je třeba považovat dva základní principy: individuální přístup k osobnostem studentů a individuální přístup k autentickým uměleckým dílům, která jsou jedinečná nejen z hlediska uměleckého, dobového a materiálového, ale i tím, že prošla specifickým vývojem a proměnami. V navazujícím magisterském stupni studia si studenti a studentky dále prohlubují své teoretické znalosti a rozšiřují svůj pohled na restaurování z perspektivy příbuzných oborů, které se podílely na tvorbě památkových, především architektonických celků, aby se stali specialisty i na restaurování a konzervaci barevných povrchů a polychromií výtvarných a architektonických děl. Praktická část výuky se rozšiřuje o problematiku restaurování omítkových povrchů, polychromie kamenných soch a polychromování kamenných a štukových plastických prvků souvisejících s architekturou. Studijní obor je realizován v *Ateliéru restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita*, *Ateliéru restaurování a konzervace kamene a příbuzných materiálů* a na příslušných katedrách.

Specialista z Florencie učí studenty používat laser pro čištění památek.

Studenti čtvrtého ročníku pracují na svých bakalářských pracích.

Studenti se podílejí na konzervačním zákroku v Lapidáriu Národního muzea.

Restaurování polychromovaného reliéfu z Koclířova.

Studenti se seznamují se základy práce se štukem.

Restaurování kamenné polychromované sochy Panny Marie Vambeřické z Chocně

Realizovala: Pavla Perutková

Pedagogické vedení: doc. Jiří Novotný, ak. soch., doc. Jaroslav J. Alt, ak. mal.

Socha Panny Marie Vambeřické na vrcholu Mariánského sloupu je prací lidového charakteru umístěnou v exteriéru. Památce byla v minulosti i dnes věnována pozornost nejen kvůli blízkému choceňskému hřbitovu, ale také v souvislosti s památkově chráněnou lipovou alejí Chocně-Hemže.

Péče, kterou památce věnovalo místní obyvatelstvo již od jejího vzniku v roce 1849 (datace na soklu sloupu) se kromě připevnění odlomené hlavy Panny Marie soustředila na opatrování povrchu sochy a sloupu polychromními i monochromními nátěry. Zkoumáním popisovaného díla se zabývala již Ivana Maxová ve svém příspěvku „*Pokus o rekonstrukci posloupnosti barevné úpravy povrchu kamenosochařských děl na základě mikroskopického průzkumu vzorků barevných nátěrů*“.

Materiál použitý k vysekání sloupu s vrcholovou sochou byl pravděpodobně cenomanský hrubozrnný křemenný pískovec ze Zámělu. Povrchové barevné úpravy byly identifikovány jako olejové nátěry různého stáří, doplňované zlacením či jinými kovovými foliemi, s přizpůsobenými podkladovými vrstvami. Nejčastější byly kombinace světle šedivých či bělavých nátěrů. Objevovaly se ovšem v poměrně hojné míře i sytější barevné odstíny. Např. opakovaně odstín modré na plášti Panny Marie i obláčku, růžové až červené na předním cípu jejího pláště a odstíny hnědé na vlasech či obočí.

Základním bodem určujícím postup a přístup k restaurování památky byla otázka jejího umístění po skončení restaurátorského zásahu. Vzhledem k fragmentárně dochované barevné vrstvě na povrchu celého objektu, která lokálně dosahovala až několikamilimetrové tloušťky, jsme uvažovali u vrcholové skulptury Panny Marie Vambeřické o dvou možnostech umístění. První přístup byl směřován k zákroku spíše konzervačního charakteru, který by originál umístil do interiéru a zpět na původní místo navrátil již pouze kopii. Zůstaly by tak zachovány fragmenty

(pravděpodobně) všech povrchových úprav, kterými památka od doby svého vzniku prošla. Ovšem ponecháním ostrých kontrastů mezi dochovanými, povrchově barevně pojednanými částmi, a plochami, kde dominuje obnažený kámen, bychom poškodili estetické vnímání a některé důležité hodnoty památky.

Po důkladném uvážení a projednání výsledků průzkumu barevných vrstev s odborníky na technologii, historii a památkovou péči byla nakonec navržena i druhá (naprosto odlišná) koncepce, podporující návrat skulptury zpět na její původní místo do exteriéru. Návrh obsahoval postupy, které umožňovaly částečně podpořit původní barevnost a plasticitu skulptury, která by snáze odolávala vlivům vnějšího prostředí v exteriéru.

Jako nejhodnotnější, a zároveň nejlépe i nejrozsáhleji dochovaná barevná vrstva byla vyhodnocena ona světle okrová, která byla shodně nalezena na obou částech památky, tedy na soše Panny Marie i architektuře sloupu. Tato monochromní úprava se zlacenými detaily byla navíc pravděpodobně původní. Byla tedy nakonec zamítnuta analytická metoda a bylo rozhodnuto o zredukování pozdějších barevných úprav na výše zmíněnou vrstvu, mimo jiné i z důvodu lepší tvarové čitelnosti.

Architektonická část sloupu byla restaurována ve stejném duchu, aby bylo možné vnímat Mariánský sloup jako harmonický celek.

Srovnání stavu před a po restaurování.

Snímání pozdějších přemaleb zaslepujících modelaci.

Památka po osazení na původní místo, srovnání stavu před a po restaurování.

Restaurování kamenné polychromované sochy sv. Jana Nepomuckého z „Bratrských oltářů“ u České Kamenice

Realizovala: Ivana Havlíčková

Pedagogické vedení: doc. Jiří Novotný, ak. soch. a doc. Jaroslav J. Alt, ak. mal.

Socha sv. Jana Nepomuckého, velmi kvalitní sochařské barokní dílo s unikátně dochovanou polychromií, byla vytvořena neznámým autorem v roce 1718. Původně stála u kostela sv. Jakuba v České Kamenici, odkud byla v 80. letech 19. století převezena k tehdy vznikajícím „Bratrským oltářům“. Ty jsou zasazeny do skalního masivu mezi Kunratickým vrchem a vrchem Jehla u České Kamenice. Socha v životní velikosti je vytesána do středně zrnitého křemenného pískovce a původně stála na kamenném soklu opatřeném kartuší.

Před začátkem restaurování se dílo nacházelo v torzálním stavu. Podstavec se nedochoval, tělo bylo rozlomeno na dvě části, hlava a pravá ruka chyběly, spolu s celou řadou menších částí modelace. Na povrchu kamene se nacházelo několik vrstev olejových nátěrů, které se místy oddělovaly.

Restaurátorský průzkum byl zaměřený na identifikaci barevných vrstev, shromáždění historické dokumentace a poznání rozsahu poškození originálu. Po převozu do ateliéru bylo torzo zajištěno a mechanicky očištěno od větších nánosů nečistot, ošetřeno proti biologickému napadení a oddělené části byly slepeny. Narušený kámen byl zpevněn a praskliny zajištěny injektáží. Byly sejmuty nepůvodní vrstvy polychromie a odhalena původní vrstva barevné

úpravy, která byla konzervačně zajištěna. Vzhledem k faktu, že investor uvažoval o návratu sochy na původní místo jako součásti krajinného areálu, hodnotě originálu a míře jeho dochování bylo rozhodnuto, že originál bude konzervován, umístěn v lapidáriu a na původní místo bude osazena faksimile. Chybějící tvary byly doplněny na základě studia historických fotografií a analogických vyobrazení. Po doplnění byla z modelu zhotovena forma a do ní výdusek z umělého kamene, který byl následně ještě povrchově upraven.

Nálezový stav torza v lese u Bratrských oltářů.

Stav po konzervačním zákroku.

Stav po rekonstrukčním doplnění modelace.

Průzkum – grafické vyhodnocení.

Finální podoba faksimile opatřené rekonstrukčními doplňky.

Restaurování vybraných částí plastické výzdoby školní budovy čp. 565 na Náměstí Čs. Legií v Pardubicích

Realizovali: Ema Medková, Michal Durdis, Bronislav Studeník, Dana Macounová, Petr Rejman a Pavel Roleček
 Pedagogické vedení: doc. Jiří Novotný, ak. soch.

Budova byla postavena v roce 1897 (do provozu uvedena v roce 1899), původně jako Vyšší státní průmyslová škola dle projektu architekta Jindřicha Fialky v novorenesančním stylu.

Při opravě v roce 1990 získala fasáda velmi kontrastní barevnou úpravu. Sondážním i laboratorním průzkumem bylo zjištěno, respektive potvrzeno, že tato nejmladší barevná úprava nevychází z původního barevného pojednání fasády. Nanesením poměrně silné vrstvy sekundárních povrchových úprav došlo nejen ke změně barevnosti, ale i k zaslepení detailů profilace a výzdoby, což rovněž měnilo, respektive potlačovalo, původní vzhled jednotlivých plastických prvků fasády. Nátěr také překrýval všechny pozdější doplňky, jejichž složení i struktura povrchu rovněž neodpovídala původně použitým materiálům.

Nejprve byl proveden restaurátorský průzkum, zaměřený na zjištění původní barevnosti, materiálové složení soch a ornamentálních plastických prvků, zvláštní pozornost byla věnována přítomnosti vodorozpustných solí.

Sochy byly restaurovány v ateliérech fakulty restaurování a vybrané ornamentální části nárožního rizalitu budovy na místě.

Alegorické sochy byly zhotoveny (převážně technikou odlévání do forem) z maltoviny na bázi románského cementu. Jedná se o vysoce hydraulické pojivo ze skupiny tzv. naturálních cementů, které se v Evropě hojně používalo na výzdobu fasád v druhé polovině 19. a počátkem 20. století. Barevnost soch je dána především charakteristickou barvou románského cementu. Stejně jako omítkové plochy, nebyly původně opatřeny nátěrem, ale na fasádě se uplatňovaly ve své přirozené, tmavší okrové až nahnědlé barevnosti.

Na základě vizuálního průzkumu byly zjištěny mnohé statické poruchy. Jejich stav byl označen za havarijní a bylo nezbytné sochy transferovat do restaurátorského ateliéru.

Nejprve byly sejmuty sekundární nátěry (okrový a cementový pačok). Tím došlo k odhalení jemné modelace a barevnosti odlitků. Obnažené kovové armatury pokryté korozí byly očištěny a ošetřeny antikoročním nátěrem. Některé byly nahrazeny nerezovým materiálem. Četné praskliny a oddělené části byly lepeny speciální epoxidovou pryskyřicí. Pro vyztužení plintu soch byla na míru zhotovena nerezová výztuha. Pro doplnění a osazení soch na původním místě byly rovněž použity materiály na bázi románského cementu. Při výběru nejvhodnějšího materiálu byly zúročeny zkušenosti získané z vědecké činnosti na výzkumném projektu ROCEM.

Stav před restaurováním.

Srovnání stavu sochy před a po restaurování.

Průběh prací na sochařské výzdobě fasády.

Průběh prací na sochařské výzdobě fasády.

Průběh prací – restaurování ornamentálních prvků fasády.

Pohled na fasádu po dokončení prací.

Restaurování Kamenné kašny v Kutné Hoře

Realizovali: Bronislav Studeník, Dana Macounová, Pavla Szabová, Radka Nádvorníková, Jiří Helma, Roman Kolář, Aleš Hvízdal, Petra Zítková a Pavel Mrovč

Pedagogické vedení: Mgr. art. Jakub Ďoubal

Kamenná kašna patří k nejvýznamnějším památkám v Kutné Hoře (památke UNESCO) a svým významem a jedinečností přesahuje hranice naší republiky. Objekt vznikl v roce 1495 v pozdně gotickém slohu.

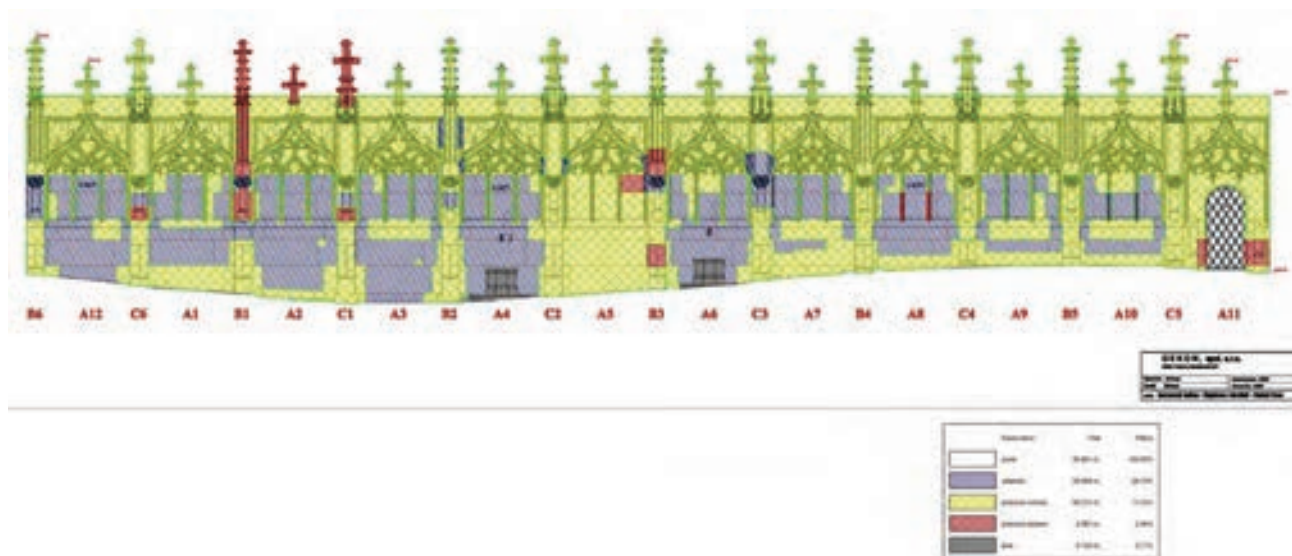
Kamenná kašna byla původně vystavěna z místního tzv. kutnohorského vápence. Tento materiál není příliš odolný povětrnostním vlivům a v devatenáctém století byl stav objektu natolik vážný, že bylo přistoupeno k rozsáhlé rekonstrukci pod vedením architekta Ludvíka Láblera. Materiál použitý při této rekonstrukci, hořícký pískovec, však také není příliš odolný, styk s okolním vápencem jeho korozi navíc ještě urychlil. Problémy s korozi kamene se projevíly poměrně záhy, a v průběhu 20. století kašna prošla několika opravami; některé materiály a postupy použité při těchto opravách ovšem byly zdrojem dalších problémů. Asi nejzávažnějším z nich bylo překrytí prakticky celého povrchu přetěry a cementovými vysprávkami, pod nimiž dále nekontrolovatelně probíhala koroze kamene.

V roce 2009 provedla fakulta restaurování rozsáhlý průzkum, který konstatoval závažné narušení hmoty kašny a nutnost konzervačního zákroku. Byl navržen postup restaurování vedoucí k omezení příčin poškození a k ochraně původní hmoty objektu a autentické prezentaci památky.

V letech 2010 - 2011 studenti fakulty pod vedením asistenta Jakuba Ďoubala a ve spolupráci s dalšími akademickými pracovníky a zaměstnanci školy provedli restaurování kašny. Práce byly průběžně konzultovány týmem odborníků, včetně zahraničních specialistů, a použité materiály byly voleny na základě důkladných zkoušek. Byla provedena horizontální izolace omezující vztlínající vlhkost a následně důkladné odsolování kamene. Z povrchu byly odstraněny vysprávky a přetěry z předchozích zásahů, které uzavíraly povrch kamene a přispívaly k jeho poškození. Narušený kámen byl hloubkově zpevněn a zajištěn injektáží. Byly citlivě odstraněny nečistoty a krusty tak, aby bylo možné prezentovat autentický povrch kašny. Na závěr byla provedena plastická a barevná retuš, která napomohla k prezentaci kamenné kašny jako architektonického a uměleckého objektu, který nese stopy života v čase. Kromě restaurátorských prací byla navržena i některá opatření omezující škodlivé vlivy prostředí a byl stanoven režim monitorování památky a její pravidelné údržby.

Celkový pohled na kašnu.

Restaurátorský průzkum – grafické vyhodnocení stavu kašny.

Narušení pískovce pod cementovým přetěrem, styk vápence a pískovce.

Průběh prací, zajištění narušeného kamene.

Průběh prací, čištění pomocí mikrootryskávání.

Průběh prací, stav po částečném očištění.

Srovnání stavu před a po restaurování.

Stav po dokončení prací.

Restaurování románského reliéfu z Juditiny věže v Praze

Realizace: Daniel Hvězda

Pedagogické vedení: doc. Jiří Novotný, ak. soch.

Národní kulturní památka, která je součástí souboru soch na Karlově mostě, je skryta před zraky veřejnosti v patře domu čp. 56/111 přiléhajícího k Malostranské mostecké věži. Jako jedna z mála v tomto souboru není nahrazena kopií a na svém původním místě je od konce 12. století. Svým sochařským pojetím, historickým významem a uměleckou hodnotou je odbornou veřejností považována za jedno z nejcennějších sochařských děl Evropy.

Kamenný reliéf z tzv. pražské opuky byl součástí výzdoby věže prvního kamenného mostu přes Vltavu (tzv. Juditin most), který pak byl nahrazen stavbou dnešního Karlova mostu. Přesnou dataci díla a jeho autora neznáme. Celá scéna, která je zasazena do půlkruhově klenuté niky, zobrazuje dvě postavy, klečící a trůnící. Výjev není do dnešní doby přesvědčivě interpretován. Jeden z výkladů hovoří o významném milníku v naší historii a to korunovaci Vladislava II. prvním českým králem: klečící budoucí král přijímá korunu (tento atribut chybí) od císaře Fridricha Barbarossy (trůnící postava).

Povrch díla byl silně znečištěn prachovými depozity. Starší úpravy opukových povrchů i dřívějších oprav dožily a jsou zde znatelné změny povrchu, které indikují počínající korozi citlivého opukového materiálu. Reliéf byl kryt ochranným sklem, které plnilo svou funkci dobře, avšak z estetického hlediska již nevyhovuje. Rozsáhlá jsou i mechanická poškození. Chybějí důležité prvky pro interpretaci a kompozici díla, ruce obou postav a hlava i nohy trůnící postavy.

Vzhledem k náročnosti zákroku a jeho rozsahu, jakožto i významu památky je postup při restaurování a konzervaci díla rozdělen na jednotlivé etapy, které jsou v průběhu celé práce konzultovány se zástupci památkové péče a odborníky na dané technologie. Nejprve byl proveden neinvazivní průzkum, který se stal podkladem pro odběr

vzorků k přesnější analýze barevných vrstev a použitých materiálů. Koncepce zásahu je zaměřena na konzervaci materiálové podstaty památky a vytvoření podmínek pro její budoucí zachování, především vhodného klimatického režimu. Dožilé prvky budou nahrazeny novými zcela v duchu soudobých trendů v památkové péči s důrazem na autenticitu díla a jeho čitelnost, nejen tvarovou. Výsledky z přírodovědného průzkumu, který je realizován poprvé v historii, mohou přinést četná zjištění, přispívající k poznání „života památky“ a k interpretaci výjevu. Je s podivem, že o díle takového významu toho do dnešní doby víme tak málo.

Zásah na jedné z nejvzácnějších památek na našem území je veden s veškerým ohledem na jeho umělecké kvality a respektem k jeho výpovědním hodnotám. Všechny kroky vedoucí k zachování tohoto díla a prodloužení jeho životnosti jsou pečlivě zvažovány a je na ně nahlíženo z různých úhlů pohledu v duchu současného stavu poznání ochrany kulturně historických hodnot.

Stav po demontáži ochranného skla a započetí průzkumových prací.

Porovnání povrchu detail nohou klečící postavy při excitaci UV světlem (vlevo UV, vpravo Vis). Patrná je míra retuše z dřívějších zásahů v místech výrazného mechanického poškození.

Sousoší Panny Marie s anděly, pískovec s fragmenty barevné povrchové úpravy**Realizoval:** Martin Kulháněk, Jakub Ďoubal, Lukáš Hinda**Pedagogické vedení:** doc. Jiří Novotný ak. soch., doc. Jaroslav J. Alt, ak. mal. a Mgr. Art. Jakub Ďoubal

Sousoší Panny Marie s anděly pochází z klasicistní výklenkové kaple ve Vcelově ulici v Kutné Hoře. Dílo vytvořil sochař Altegessel v roce 1859.

V rámci rekonstrukce kaple byl originál sousoší transferován do atelieru. Následně byl proveden restaurátorský průzkum, který byl zaměřen především na stav fragmentárně dochované barevné povrchové úpravy díla. Průzkumem zjištěná pokročilá degradace povrchové barevné úpravy vedla ke stanovení požadavku budoucího umístění originálu v interiéru. Tento záměr definoval i koncepci restaurátorského zásahu, zahrnující fixáž fragmentů povrchové úpravy a sejmutí mladších barevných nátěrů sousoší. Povrchová úprava pískovcové plastiky byla provedena několika vrstvami olovnaté běloby s přidávkou barytové běloby a silikátového plniva. Souvrství olejových nátěrů bylo silně poškozeno sítí miskovitých krakel. Modelace byla zastřena nejen díky síle starší povrchové úpravy, ale i vrstvami mladších nátěrů. Na mnoha místech došlo k oddělení barevné vrstvy od podkladu. Problém byl řešen použitím akrylátového konsolidačního média pro obnovení soudržnosti s podkladem a následně přitlačením oddělených fragmentů k podkladu tepelnou špachtlí. Po konzervaci povrchových vrstev bylo přistoupeno k sejmutí mladších barevných nátěrů. Na základě výsledků sondážního a chemicko-technologického průzkumu byla jako nejstarší souvisle dochovaná a výtvarně hodnotnou vrstvou určenou k prezentaci zvolena úprava bělobou se zlacenými detaily. Mladší nátěry byly snímány mechanicky za použití skalpelů a vatových tampónů. Nátěry byly před sejmutím měkčeny prostředkem na bázi chlorovaných rozpouštědel, a po hrubém sejmutí mladších vrstev dočištěny pomocí ředidel. Cílem zásahu bylo uchování torzálního stavu dichromatické povrchové úpravy bez dalších doplňků či retuší. Originál byl umístěn v prostorách Spolkového domu v Kutné Hoře a na původním místě jej nahradila faksimile, opatřená rekonstrukčními doplňky.

Srovnání stavu před a po restaurování.

Průběh prací na zajišťování povrchové vrstvy.

Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů

Na fakultě restaurování je možno studovat čtyřleté bakalářské studium v oboru *Restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů*. Od roku 2008 lze v daném oboru dosáhnout i magisterského titulu po absolvování dvouletého navazujícího magisterského studia. Ateliér přijme do každého akademického roku bakalářského studia 3–5 uchazečů. Na konci studia skládají absolventi ateliéru státní závěrečné zkoušky z předmětů: Techniky restaurování, Technologie restaurování a Dějiny umění. Nedílnou součástí absolutoria je bakalářská, případně diplomová práce.

Restaurátoři knih, potažmo knižních vazeb, musejí s ohledem na historickou knižní vazbu dokonale zvládat řemeslnou práci knihvazače. Velice podstatné jsou i velmi dobré znalosti z vývoje a historie knižní vazby a dějin knižní kultury. Tou třetí nohou, která jim poskytuje pevnou profesionální pozici, jsou technické a technologické znalosti restaurování rozličných druhů materiálů – papíru, usně, dřeva, kovu a pergamenu, tedy materiálů, se kterými se budou ve své praxi prakticky každý den potkávat. V rámci studia je rovněž kladen důraz na etické a estetické aspekty restaurování, znalosti památkové péče a příslušné legislativy. Jedině při zvládnutí všech uvedených oblastí může absolvent tohoto oboru nastoupit samostatnou cestu konzervátora či restaurátora v muzeích, galeriích, archívech či knihovnách.

Během svého studia se budoucí absolventi setkávají s nejrozličnějšími druhy objektů, u nichž je nositelem historické, umělecko-historické či výtvarné hodnoty papír, jako jsou rukopisy, prvotisky, či tisky po roce 1500, nebo také průmyslové tisky z posledních staletí.

Tím, že studium tohoto oboru bylo povýšeno v roce 2000 na vysokoškolskou úroveň, bylo nutné vytvořit metodické základy tohoto oboru, pevnou výukovou strukturu a získat pro vlastní výuku špičkové odborníky. Bez těsné spolupráce s odborníky z Národního archivu, Národní knihovny České republiky, Židovského muzea v Praze a dalších institucí by této úrovně nebylo dosaženo.

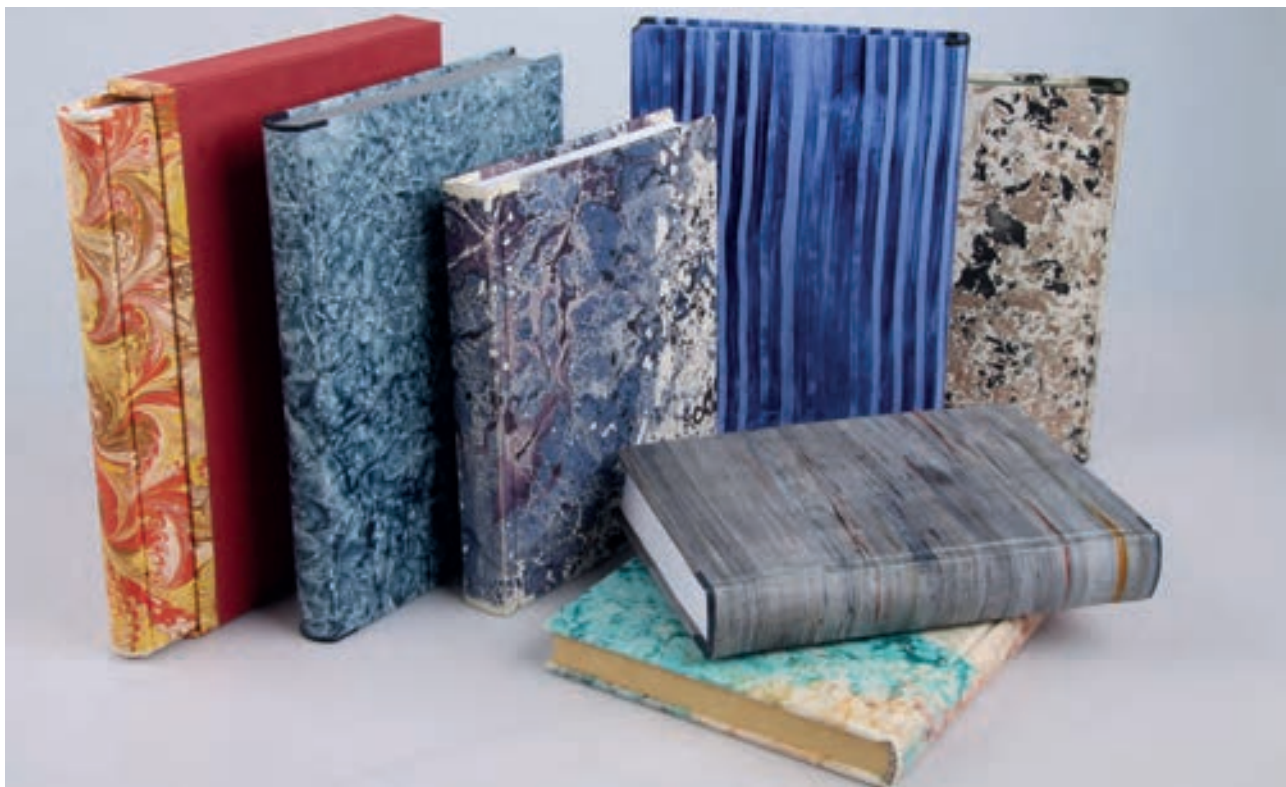
Výuka je v prvních dvou semestrech studia zaměřena na výtvarnou a knihvazačskou přípravu. V případě výtvarné přípravy se studenti věnují kresbě, grafickým technikám, kaligrafii a miniatuře. V předmětu *Kaligrafie a miniatura* získávají studenti teoretické a praktické základy práce středověkého písaře a iluminátora. Osvojují si techniky písma psaného, kresleného, či malovaného. Seznámí se s historickými postupy výroby a úpravy psací podložky, přípravy psacích látek a psacího náčiní. Ve vyučovacím bloku miniatury jsou studenti seznamováni se základními principy tohoto druhu umění, historickými malířskými technikami, zlacením a zásadami výtvarného zpracování.

Snahou předmětu *Grafická dílna* je obeznámit studenty s historií a vývojem grafického umění. Výuka je v praktické rovině zaměřena na zvládnutí řemeslně-technologických postupů příslušejících jednotlivým grafickým technikám. V předmětu *Knihařská dílna* si osvojují základy tohoto řemesla, s přihlédnutím k historické knižní vazbě a jejímu dějinnému vývoji. Studenti na základě průzkumu původních historických vazeb vyhotovují jejich makety, přičemž si osvojují práci s různorodými materiály (useň, pergamen, dřevo, kov). Mají tak možnost se teoreticky i prakticky setkat s charakteristickými typologickými prvky daných období a na základě jejich studia jsou seznámeni i s jejich funkčními aspekty. Právě tyto znalosti hrají podstatnou roli při navrhování adekvátního restaurátorského zákroku na reálných historických vazbách.

V předmětu *Technologie restaurování* se studenti obeznámí se základními principy oboru, technologií restaurování materiálů, které jsou nedílnou součástí knihy a knižní vazby. V předmětu *Techniky restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů* získávají základní informace potřebné pro realizaci samotných praktických úkonů. V praktických cvičeních studenti řeší restaurátorské problémy od jednoduchých po náročné a složité.

Již na konci 1. ročníku studenti absolvují letní praxi na konzervátorských pracovištích knihoven a archívů, kde se seznamují s prostředím a zvládají základní úkony při práci s archívním dokumentem a knihou. Letní praxe trvá 20 pracovních dní a je povinnou součástí prvních tří let bakalářského studia.

Absolventi ateliéru jsou schopni samostatně, případně ve spolupráci s odborníky z jiných oblastí, připravit celkový koncept restaurování včetně průzkumu, návrhu na restaurování, provedení vlastního restaurátorského zásahu a dokumentace. Neodmyslitelnou součástí vědomostí a dovedností studenta oboru je i schopnost v praxi pečovat odpovídajícím způsobem o archiválie, staré tisky, mapy, plány, atd., tedy artefakty, jejichž nosnou podložkou je papír.

Celopapírová knižní vazba, práce studentů 2. semestru.

Koptská knižní vazba, práce studentů 2. semestru.

Ranně středověká knižní vazba, práce studentů 3. semestru.

Gotická knižní vazba, práce studentů 4. semestru.

Renesanční knižní vazba, práce studentů 5. semestru.

Barokní knižní vazba, práce studentů 6. semestru.

Ukázka středověké knižní malby, vzniklé v rámci výuky předmětu Kaligrafie a miniatura. Obrázek zobrazuje rozfázovaný pracovní postup při zhotovení miniatury:

1. Podkresba tužkou
2. Klihový nátěr (separační vrstva)
3. Křídový podklad pro zlacení
4. Poliment
5. Zlacení plátkovým zlatem s puncováním
6. Lazurní podmalba
7. Malba
8. Ornament malovaný tzv. mušlovým zlatem

Komplexní restaurování knihy *VITA SANCTORVM* z roku 1625

Restaurovala: Markéta Berdychová, bakalářská práce, 2011

Pedagogické vedení: Mgr. et BcA. Radomír Slovík

Předmětem restaurování byl starý tisk s názvem *Vita Sanctorum* ze sbírek Vědecké knihovny v Olomouci. Knižní blok se dochoval v původní barokní celousňové vazbě s fragmenty spon. Autorem textu je teolog německého původu Valentin Leuchtius a kniha byla vytištěna v roce 1625 na Starém Městě pražském u Pavla Sessiuse, který v Praze začal působit v 80. letech 16. století a jehož příchod, rovněž jako v případě i dalších tiskařů, souvisí s přestěhováním císařského dvora.

Usňový pokryv je tvořen vepřovicovou jirchou se slepotiskovou výzdobou a fragmentem zlacení. V hraně horní bukové desky se nachází dochované fragmenty železných trnů, které nám napovídají, že kniha byla v minulosti uzavírána pomocí dvou dírkových hranových spon barokního typu. Knižní blok je vyšit na pět dvojitých pravých vazů. Před restaurátorskými pracemi se kniha nacházela v nekompaktním stavu s oddělenými deskami a odlepeným usňovým pokryvem. Znečištěný papírový nosič textu vykazoval silné mechanické poškození zejména v místě ořízek s množstvím zateklin, skvrn, trhlin a lokálních ztrát. Po dohodě se zadavatelem tak došlo ke komplexnímu restaurátorskému zásahu.

Po prvotním optickém průzkumu byly provedeny chemicko-technologické analýzy a následně byl knižní blok rozebrán. Po mechanickém čištění následovalo čištění pomocí vodných systémů s přídavkem tenzidu. Vzhledem k nízké hodnotě pH papírové podložky došlo k jejímu neutralizování ve vodě obohacené ionty Ca^{2+} a Mg^{2+} . Lokální ztráty papíru byly doplňovány papírovou suspenzí, oslabená místa a trhliny byly vyspraveny pomocí japonského papíru. Po konečné kompletaci knižního bloku následovalo jeho vyšití podle původního způsobu, zkulacení a přelepení hřbetu knihy. Dřevěné desky byly vyčištěny, lokálně zpevněny formou injektáže a vytmeleny. Po jejich nasazení na knižní blok dle původního systému, byla chybějící místa usňového pokryvu podložena lokálními usňovými záplatami z tónované jirchy (vepřovice). Poté byl aplikován očištěný původní pokryv vazby. Ve snaze vstupovat do podoby restaurovaného objektu jenom skutečně v nutných zásazích nebylo přistoupeno k rekonstrukci dírkových spon. Knižní vazba uzavírala knižní blok bez sebemenšího problému a zadavatel se určité sepnutí bloku rozhodl řešit uložením objektu v na míru vyhotovené ochranné krabici.

Šikmý pohled na přední desku, spodní a přední ořízku knihy – stav před restaurováním.

Stav knihy po skončení restaurátorských prací.

Pohled do knižního bloku před restaurátorským zásahem. Narušený organismus šití vedl k uvolnění jednotlivých složek a listů, u kterých následně docházelo k rozsáhlému poškození.

Pohled do knižního bloku po ukončení restaurátorských prací.

Komplexní restaurování knihy *MATTIOLIHO HERBÁŘ* z roku 1562

Restaurovala: Iva Matějčíková, bakalářská práce, 2012

Pedagogické vedení: Mgr. et. BcA. Radomír Slovík

První české vydání Mattioliho *Herbáře jinak Bylináře* vytiskl roku 1562 ve své oficíně na Starém Městě pražském Jiří Melantrich z Aventýna. Stalo se tak po krátké době od příchodu Pietra Andrea Mattioliho, coby osobního lékaře arciknížete a českého místodržícího Ferdinanda Tyrolského do Prahy. Z latinského originálu (Benátky/1554) knihu přeložil český humanista Tadeáš Hájek z Hájku.

Z původní vazby se dochovaly pouze bukové desky se železnými puklami a fragmenty usně a textilu, které pravděpodobně tvořily pokryv knihy. Zpracování knižních desek dosvědčovalo původní opatření vazby dvěma dírkovými hranovými sponami, z kterých se ovšem nic nedochovalo. Text je tištěn na ručním papíru a obsahuje 586 dřevořezů vyobrazení rostlin. Knižní blok se dochoval nekompaktní a neúplný. Časté a neopatrné zacházení s knihou vedlo k řadě poškození, jejichž důsledkem byl celkový neutěšený fyzický stav objektu. Od rozsáhlého znečištění papírové podložky prachovým depozitem, nečistot hrubšího charakteru, zateklin, skvrn různého původu až po úplnou ztrátu organismu šití, rozpadnutí bloku a rozsáhlého mechanického poškození jednotlivých fólií.

Potřeba provedení komplexního restaurátorského zásahu byla víc než jasná. Cílem však bylo provést zákrok, který by respektoval určitou míru autenticity a torzálního dochování díla, hlavně s ohledem na knižní vazbu. Po dohodě se zadavatelem bylo proto rozhodnuto provést komplexní restaurování bloku s jeho následným vyšitím, avšak neprovádět již rekonstrukci vazby.

Správné seřazení a „naformátování“ jednotlivých listů do dvoulistů a potažmo složek vyžadovalo velice pečlivou přípravu a práci s jinými exempláři daného vydání. Vyšití bloku bylo rekonstruováno na základě stop po rozmístění a počtu vazů dochovaných na několika kompletních dvoulistech. Způsob šití, materiál vazů a způsob nasazení desek vycházel z fragmentárně dochovaných částí organismu šití a dobových typologických analogií. Hřbet bloku byl zaklizen roztokem derivátu celulózy *Tylose MH 6000*. V případě podlepení přideští došlo pouze k vylepení prvních dvou křidélek předsádky, tvořené dvěma dvoulisty přišitými k bloku. Bylo tak dosaženo plně funkční a dostatečně chráněné knihy, bez zbytečných zásahů, které by potlačovaly určitého ducha stáří restaurovaného tisku.

Šikmý pohled na přední desku, hřbet a spodní ořízku bloku – stav před restaurováním.

Pohled na knihu po restaurátorském zásahu.

Pohled do knižního bloku před započatím restaurátorských prací. Více než 80 % bloku se nacházelo pouze ve formě jednotlivých listů.

Otevřený knižní blok po ukončení restaurování.

Restaurování pergamenové listiny z rodinného archívu Valdštejnů, 1664

Restauroval: Mgr. et BcA. Jan Šíblo, semestrální práce, 2011

Vedoucí práce: Mgr. et. BcA. Radomír Slovík

Restaurovaným předmětem byla pergamenová listina v sametem pokrytých deskách s atlasovými stuhami. Z pergamenové složky se nedochoval první list a všechny dvojlisty byly v ohybu po celé délce přetržené. V důsledku výkyvů klimatických podmínek v místě předchozího uložení byly navíc výrazně zvlněné. Pergamen byl proto vlhčen po dobu osmi hodin v klimatizační komoře s regulovatelnou relativní vlhkostí, a pak byl pod zátěží ponechán vyschnout a vyrovnat. Po prvním rovnání bylo zjištěno, že na sebe trhliny jednotlivých listů přesně nedosedají a proto bylo při druhém vlhčení použito mechanické namáhání, s cílem vyrovnat rozměrové smrštění jednotlivých folií tak, aby na sebe jejich trhliny těsně navazovaly. Po vyrovnání byly listy spojeny do dvojlistů a spoje byly zajištěny japonským papírem lepeným vyzinou. Chybějící první list byl nahrazen křídélkem z japonského papíru. V důsledku přetržení pergamenového křídélka, které spojovalo desky, došlo i k přetržení sametového pokryvu ve hřbetu. Ačkoliv pruh sametu na hřbetu se místy zachoval jen ve formě volně visících fragmentů na zbytcích nití u hran desek, nedošlo k výraznějším ztrátám materiálu, přetržený povrch na sebe těsně doléhal. Desky byly nejdříve svěšeny na provizorní papírové křídélko a pod sametový povrch byla vlepena záplata z hedvábí obarveného do požadovaného odstínu. Na tu byly postupným přišíváním přichyceny i roztřepené okraje přetrženého povrchu a trhliny tak zacelena. Papírové křídélko pak bylo nahrazeno původním, už zrestaurovaným křídélkem z pergamenu. Před opětovným spojením obou desek na pergamenové křídélko bylo spojení desek zajištěno pouze pomocí stuh. Jejich konce byly mírně roztřepené a v jejich ploše nebo na okrajích se vyskytovalo několik menších trhlin a otvorů. Stejně jako povrch hřbetu byla tato místa zašita nití uvolněnou z hedvábné organzy, dobarvenou do požadovaného odstínu.

Celkový pohled na objekt před restaurátorským zásahem.

Stav objektu po ukončení restaurátorských prací.

Pohled na přední příděščí a první list bloku – stav před započítím restaurátorských prací.

Stav po restaurování.

Kovové prvky v knižní vazbě, jejich vývoj, výroba, restaurování a konzervace

Vypracovala: BcA. Karina Sojková, diplomová práce, 2011

Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Voit, CSc.

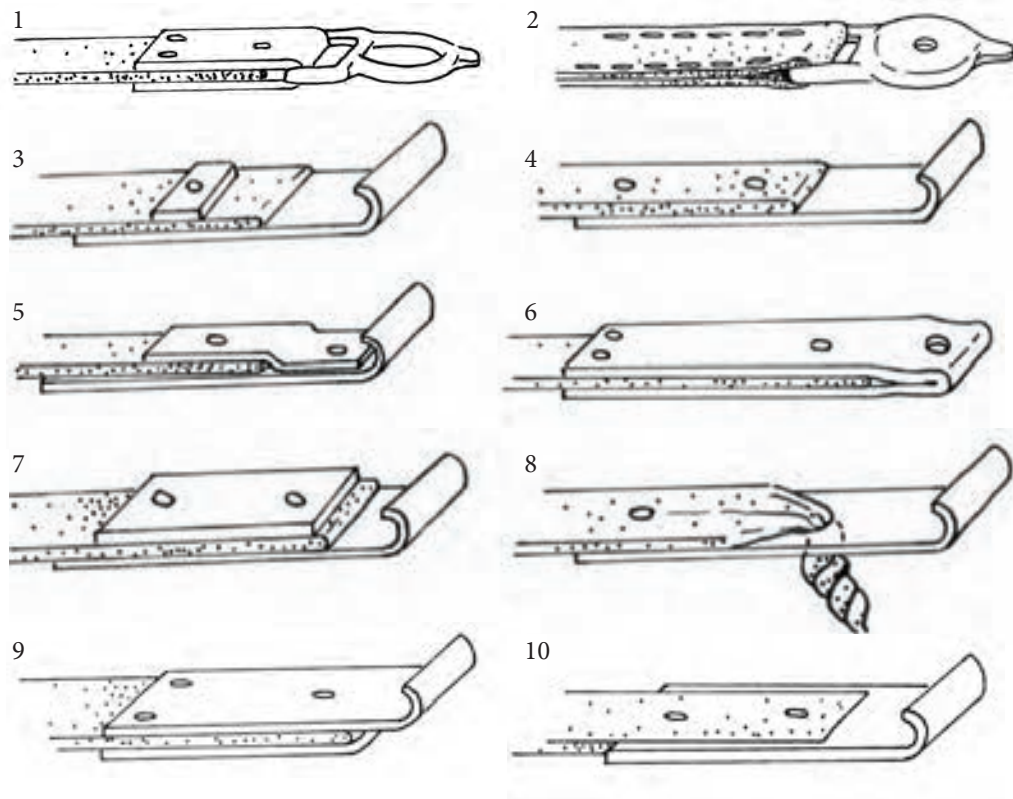
Diplomová práce zpracovává rozsáhlé téma věnující se kovovým prvkům, které se vyskytují na knižních vazbách od počátků knižní kultury až po současnost. Nejen že plnily důležitou funkci ochrannou, která se postupem doby stále více přeměňovala ve funkci estetickou, ale přivádí nás také na cestu dobového odvětví zpracování kovů, které nám je stále z podstatné části skryto.

První kapitola diplomové práce se věnuje podrobné terminologii, která detailně popisuje jednotlivé kovové prvky na knižních vazbách. Text doprovázejí názorné technické ilustrace vycházející z reálných kovových prvků, fotografií nebo nákrešů použitých v literatuře. Všimá si tak jejich strukturálních kvalit a role, kterou hrají ve vazbě. Základy terminologie kovových prvků postavil profesor Bohumil Nuska ve své práci: *Typologie českých renesančních vazeb* z roku 1965. Ve snaze ucelit a rozšířit terminologickou stránku při popisu kovových prvků v této diplomové práci jsou respektovány již ustálené pojmy a výrazy pro jednotlivé komponenty, přičemž vznikly i některé nové termíny a pojmy. Vypracovaná terminologie spolu s názornými nákrešy by měla pomoci uživatelům z řad restaurátorů knižní vazby, historikům a knihářům snáze se orientovat v dané problematice.

Další částí práce je přehled vývoje knižního kování od jeho počátků až k jeho modernímu pojetí. Tato kapitola je rozdělena chronologicky podle jednotlivých etap vývoje. Důraz je kladen zejména na řazení typologických znaků do jednotlivých století a jejich prolínání v daných slohových obdobích. Podstatnou součástí je obrazový doprovod jednotlivých podkapitol, který slouží jako katalog pro hlubší pochopení problematiky knižního kování v jednotlivých historických kontextech.

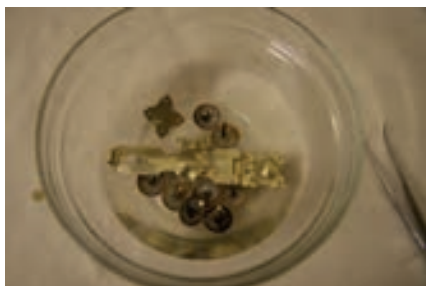
Neméně významnou je ta část práce, která je věnována výrobě knižního kování. Má být návodem při zhotovování mosazných prvků a jejich fixaci na knižní vazbu. I zde je nedílnou součástí obrazový doprovod mapující jednotlivé fáze výroby. Poslední kapitola práce se věnuje restaurování a konzervaci kování s názornými příklady jednotlivých přístupů.

Způsoby fixování těl spon k řemínku.

1 Usňový řemínek fixován přehnutým plíškem se třemi hřebíky k tělu spony (10.–13. stol.); 2 Přehnutý usňový řemínek ve svém ohybu fixuje tělo spony, usňový řemínek sešit nití (13.–15. stol.); 3 Usňový řemínek fixovaný jednoduchým malým štítkem a jedním hřebíkem k tělu spony (13.–15. stol.); 4 Usňový řemínek fixovaný dvěma hřebíky k tělu spony (13.–15. stol.); 5 Fixační štítek fixovaný k tělu spony jedním hřebíkem a k usňovému řemínku a tělu spony druhým hřebíkem (koniec 15.–18. stol.); 6 Usňový řemínek fixovaný třemi hřebíky mezi dvojitém tělem spony (17.–19. stol.); 7 Fixační štítek upevněný k tělu spony a k usňovému řemínku dvěma hřebíky (koniec 14.–18. stol.); 8 Usňový řemínek fixovaný k patě těla spony jedním hřebíkem a provlečením tělem spony (2. pol. 15. stol.); 9 Fixační štítek na lícové straně spony, na rubové straně tělo spony s háčkem (1. pol. 16. stol.); 10 Usňový řemínek zapuštěný ve hmotě těla spony; tento způsob fixace se užíval většinou u masivních těl spon litých (13.–16. stol.).

Vyobrazení postupu při patinování:

Sbor příbramských ostrostřelců: jeho historie a konzervace dochovaného fondu ve sbírkách SOkA Příbram

Vypracoval: Mgr. et MgA. Jan Šíblo, diplomová práce, 2012

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Kaše

Úkolem této práce bylo v teoretické rovině zpracovat historii sboru příbramských ostrostřelců a v praktické pak restaurovat větší části fondu, který se po působení sboru dochoval ve Státním okresním archívu v Příbrami. Celkem šlo o tři kartony spisového materiálu a jedenáct sborových knih. Přestože tento fond jistě nepatří k nejrozsáhlejším co do počtu dochovaných archiválií, dá se o něm v tomto směru hovořit z hlediska zastoupení široké škály materiálů, záznamových prostředků, typů knižních vazeb, ale také různých druhů poškození.

Cílem zákroku bylo zajistit u archiválií takový stav, který by v budoucnu dovoloval neomezené a bezproblémové badatelské využití fondu. Na základě výsledků provedeného průzkumu to v první řadě znamenalo základní mechanické očištění celého fondu, následované odkyselením archiválií roztokem MMMK v metanolu. Značná část spisového materiálu byla navíc nějak mechanicky poškozena a při dalším zacházení hrozilo nebezpečí prohloubení závažnosti těchto poškození. Proto jsme se snažili o zajištění všech takto poškozených archiválií záplatami z japonského papíru. V některých případech, kde došlo k poškození papírové podložky mikrobiálním napadením, jsme po vodném čištění dokumentů doplňovali ztráty doléváním papírovou suspenzí. U některých archiválií se navíc vyskytovalo specifické poškození v podobě olejových zateklin, které jsme čistili etanolem na odsávacím stole.

I v případě knih jsme jako základní kroky zařadili mechanické čištění a odkyselování. Dále šlo o dosažení takového stavu, který by umožňoval bezproblémové badatelské využití jednotlivých svazků způsobem, jaký měly původně dovolovat jejich vazební struktury. Znamenalo to v první řadě kroky, které by zajistily dostatečnou soudržnost a fungování vazebních struktur a dále zachovaly současnou podobu objektů a zamezily jejich dalšímu poškození. Posledním úkolem bylo zhotovení nových ochranných obalů, které by, na rozdíl od těch původních, byly vyrobeny tak, aby respektovaly rozměry uchovávaných dokumentů.

Celkový pohled na karton č. 1 – stav před restaurováním.

Celkový pohled na karton č. 1 – stav po restaurování.

Celkový pohled na sborové knihy – stav před restaurováním.

Pohled na sborové knihy – stav po restaurování.

Vazebné struktury konzervačního typu. Měkká vazba se hřbetní výztuhou a možnosti jejího využití pro konzervační účely.

Vypracoval: BcA. Karel Křenek, diplomová práce, 2012

Vedoucí práce: Mgr. et BcA. Radomír Slovík

V práci jsou shrnuty výsledky studia a průzkumu historických měkkých vazeb se hřbetní výztuhou, dochovaných ve sbírkách Národní knihovny České republiky (NKČR). Zajímali jsme se o ně především z důvodu možnosti jejich případného uplatnění v současné konzervátorské praxi.

Krátký historický exkurz na začátku práce upozorňuje na praktičnost těchto vazeb, používaných pro univerzitní potřeby již od středověku. Dále jsme se podrobně zabývali způsoby provedení těchto vazeb a tím, jak jednotlivé detaily ovlivňují jejich funkčnost a trvanlivost. Vycházeli jsme tak opět z výsledků průzkumu s přihlédnutím na použité materiály, včetně typů jejich poškození a hodnocení jejich současného stavu.

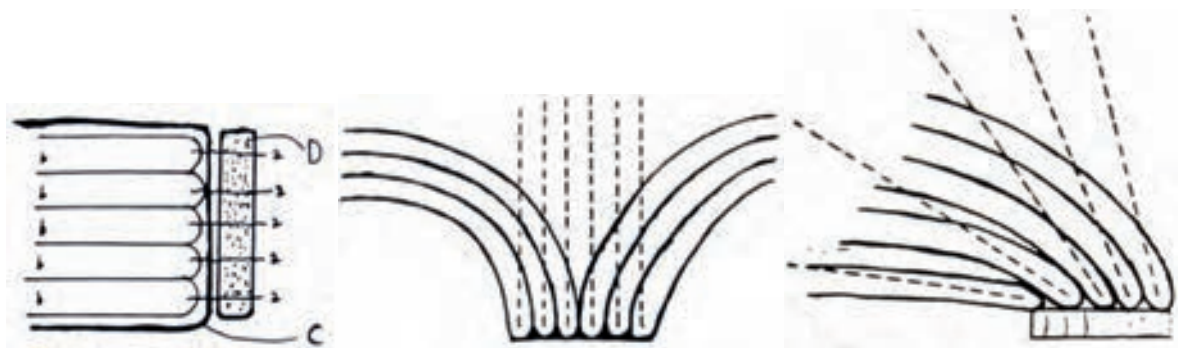
Při uvažování o podobě „nové“ konzervační vazby, jejíž výroba a popis tvořily těžiště této diplomové práce, jsme se snažili vyhnout nedostatkům zjištěným při průzkumu a přednostmi jsme se naopak inspirovali. Nápadem na měkkou konzervační vazbu se již dříve zabývali P. Spitzmueller a D. Etherington.

Při výrobě maket jsme brali v potaz i kvalitu materiálu a jeho určitou estetickou čistotu. Vedle tradičních materiálů, používaných u zkoumaných vazeb, jsme experimentovali i s případnými jinými variantami. V případě použití nových materiálů jsme se snažili uvádět více informací, včetně výrobců, naopak u těch starších se jedná o víceméně subjektivní a stručný popis.

Práce na maketách měla experimentální charakter. Každá vyhotovená maketa nás dovedla k řadě informací a objasnění určitých otázek, či naopak přinesla zase otázky nové. Shrnutí výsledků a poznámky jsme zařadili za každou maketu. Úspěch převazby knih, a vazby knih vůbec, závisí ve velké míře na řemeslné zručnosti a na množství zkušenosti s tou kterou vazbou. Proto i ten nejosvědčenější vazebný druh může být při špatném provedení nefunkční. Prohlídka několika starších konzervačních vazeb, které se v našich sbírkách již nějaký čas objevují, ukázala na několik nedostatků, které souvisí, mimo jiné, s jejich nesprávným provedením. Práce prokázala, že měkká vazba se hřbetní výztuhou splňuje hlavní požadavky kladené na vazby konzervačního charakteru.

Pohled na skupinku původních měkkých pergamenových vazeb s vyztuženými hřbety.

1.

2.

3.

1. Schéma spojení složek s pokryvem a hřbetní výztuhou: a) nit, b) složky, C) pokryv, D) hřbetní výztuha. (Conroy, T.: The Movement..., str. 21, obr. 32.)

2. Přední část neklíženého knižního bloku při otevření. Složky svírají vůči hřbetu odlišné úhly pozorovatelné ve hřbetních partiích složek. (Conroy, T.: The Movement..., str. 21, obr. 34.)

3. Omezená pohyblivost zaklíženého hřbetu. Složky jsou pevně sevřeny lepidlem a míra otevření knižního bloku je závislá na vlastnostech jednotlivých listů. (Conroy, T.: The Movement..., str. 21, obr. 35.)

Jedna z vyhotovených maket s detailem z průběhu šití bloku.

Ukázka pěti maket, které vznikly v rámci diplomové práce. K řešení byly nejen různé formáty a struktury bloku, ale i způsoby šití a použité materiály.

Ateliér restaurování uměleckých děl na papíru a souvisejících materiálech

Detail poškození papírové orientální tapety ze Státního zámku Valtice.

Tento studijní obor je součástí univerzity od roku 2005, dříve jeho základy budoval akademický malíř Josef Čoban v rámci Institutu restaurování a konzervačních technik o.p.s. Od roku 2007 vede tento obor Mgr. art. Veronika Kopecká.

V tomto ateliéru se snoubí teoretické a praktické znalosti technik restaurování a konzervace papíru s technikami restaurování a konzervace barevných vrstev. Významnou část sbírkových fondů muzeí a galerií, zámeckých sbírek a částečně i archívů České republiky tvoří umělecká díla, jejichž nosičem je papírová podložka. Jedná se o nejrůznější druhy grafických technik, malířských a kresebných projevů, které jsou často doplněny kombinovanými technikami. S ohledem na předchozí péči a techniky adjustace uměleckých děl na papíru se v tomto oboru můžeme setkat i s kombinací podložek. Jedná se zejména o díla dodatečně aplikovaná na plátěnou nebo dřevěnou podložku. Nemalou část současných sbírek tvoří i novodobé podložky, mezi které patří např. pauzovací papír, případně specificky upravené bavlněné plátno. Praktická i teoretická výuka tedy zahrnuje i práci s těmito (příbuznými) materiály.

Během studia student získává nejen znalosti v oblasti restaurování, ale i výtvarné přípravy, základů humanitních a přírodních věd, cizích jazyků, historických technik a jiných souvisejících oborů.

Absolvent *ateliéru restaurování a konzervace uměleckých děl na papíru* je schopen samostatně analyzovat problematiku a na vysoké odborné úrovni aplikovat techniky restaurování a konzervace uměleckých děl na papíru. Činnost ateliéru a zaměření výuky mohou pomoci naplnit společenskou potřebu, poptávku po odbornících, kteří mohou restaurovat nejen památky, ale i sbírkové předměty.

Ateliér spolupracuje s nejrůznějšími institucemi např. s Národním památkovým ústavem, Národním archívem, Národní knihovnou v Praze, Národním muzeem, Národním technickým muzeem, Galerií hlavního města Prahy, Východočeskou galerií v Pardubicích, Oblastním archívem v Litoměřicích, Židovským muzeem v Praze, Slovenským národním archívem v Bratislavě, Slovenskou Národní knihovnou v Martině, Vysokou školou chemicko-technologickou v Praze a dalšími institucemi.

Tento ateliér často pečuje o díla velmi blízká technikám malby na závěsném obraze (malba na plátně, malba na dřevě a podobně).

Výuka je rozdělena na dvě části - praktickou a teoretickou. V teoretické části se studenti seznamují se základy humanitních a přírodních věd. V prvním a druhém ročníku mají studenti ateliéru společný teoretický blok přednášek s ostatními obory. Jedná se o následující předměty: Proseminář dějin umění a dokumentace; pomocné vědy historické a základy historické heuristiky; Základy chemie; Laboratorní cvičení; Úvod do estetiky a filosofie; České a evropské dějiny; Anatomie; Fotografie; Dějiny umění; Ikonografie; Anglický jazyk; Latinský jazyk; Základy informační technologie; Úvod do počítačové grafiky pro restaurátory; Seminář dokumentace a historický výzkum v konzervaci a restaurování památek. Dále jsou jejich znalosti rozvíjeny specificky podle zvoleného oboru v předmětech: Dějiny knižní kultury; Historické techniky, technologie a materiály; Technologie restaurování a konzervace uměleckých děl na papírové podložce a souvisejících materiálech.

Teoretické znalosti jsou také kontinuálně doplňovány praktickou výukou v předmětech: Vývoj a techniky grafického umění; Výtvarná příprava; Večerní akt. Nosným předmětem pro praktickou výuku restaurování je pak předmět Techniky restaurování a konzervace uměleckých děl na papírové podložce a souvisejících materiálech, který přímo navazuje na teoretický základ z Technologie a Historických technik.

V tomto předmětu se studenti seznamují s metodami průzkumu díla, jednotlivými restaurátorskými postupy, technologiemi a technikami. Nedílnou součástí tohoto předmětu je i tvorba restaurátorské dokumentace podle platné legislativy.

První dva roky studenti navštěvují ateliér výtvarné přípravy, kde si osvojí jednotlivé malířské i kresebné techniky.

V letním semestru druhého ročníku je jejich výtvarná příprava obohacena o malbu historickými technikami, která je provází až do ročníku třetího. Poté následují základy restaurátorských procesů, které se studenti učí v předmětu Techniky restaurování a konzervace uměleckých děl na papírové podložce. První kontakt s restaurováním však studenti získají již v prvním ročníku v rámci letní praxe (20 dní), kdy si osvojují základní restaurátorské principy a techniky. Náplní praxe jsou zejména jednodušší restaurátorské úkony a provádění zkoušek jednotlivých procesů.

V letním semestru 2. ročníku již studenti sbírají zkušenosti se zásahy na reálných artefaktech. Nejprve restaurují objekty „černobílé“ (grafické listy, tisky, kresby), až poté přistupují k náročnějším úkolům, jako je barevná vrstva, kombinace podkladů nebo specifická barevná vrstva. Ve 3. ročníku je výuka studentů rozdělena na praktický a teoretický týden, přičemž studenti navštěvují ateliér vždy na celý týden a systematicky se věnují zadanému úkolu pod vedením pedagoga. V tomto ročníku je důraz kladen na zvládnutí obtížného restaurátorského zásahu, zejména na kombinaci technik, ale i materiálového složení podkladů děl. Posluchači čtvrtého ročníku zpracovávají v ateliéru především svou bakalářskou práci.

Čištění barevné vrstvy.

Snímání plátna z papírové podložky.

Dolévání papírovou suspenzí.

Odstranění přemaleb.

Specializovaná výtvarná příprava

V rámci specializované výtvarné přípravy si studenti prohlubují specifické znalosti a dovednosti, potřebné pro tento obor jejich budoucí profese restaurátora. Pracujeme s historickými technikami, materiály a technologiemi tak, aby studenti dokonale pochopili tradiční výstavbu obrazu z hlediska historického kontextu, ale i provenience. Student zde aplikuje znalosti z teoretických předmětů. Příkladem jsou umělecká díla, která vznikla v rámci této specializované výtvarné přípravy.

První část dokumentuje techniku tušové malby na čínském rýžovém papíru. Zde se studenti inspirovali čínskou tušovou malbou 19. století. Hlavním rozdílem oproti klasické (evropské) technice malby je držení a typ štětce. Malba vždy vychází z jednoho bodu (kolmé pozice štětce) a poté je vedena volným pohybem ruky, většinou jedním tahem (ve tvaru objektu) a opětovně ukončena ve svislé pozici. Malbu lze v jednom tahu také stínovat; tajemství se skrývá v nerovnoměrně nanesené tuši na vlas štětce, kdy špička je namočená do husté tuše, ostatní část do světlé. Další technikou je vrstvení malby, resp. vpíjení tmavších ploch do světlejších.

Techniku kopie malby, která je pro práci restaurátora také velmi důležitá, mapuje druhá část. Díky této technice se student naučí nejen schopnosti napodobit originál, ale také základní principy výstavby obrazu. Důležitým faktorem je také vhodná kombinace barev a využití tzv. barevného součtu, který je dobrým základem pro výuku retuše uměleckého díla.

Kombinovaná technika na papíru má původ již ve středověku a je stále velmi oblíbenou technikou i u současných umělců, tudíž nesmí chybět ani v „restaurátorské“ specializované výtvarné přípravě. V rámci této části výuky se studenti nejprve seznamují s jednotlivými technikami zlacení na papírové podložce, poté si zvolí námět a vhodnou techniku na jejich ztvárnění. Mezi často využívané techniky zlacení patří pokládání plátkového kovu (zlato, stříbro, metal) na vodná pojidla, nebo použití práškového bronzu v tinktuře. Studenti často volí mezi snadnou, ale efektivní technikou a složitější kombinací materiálů a technik. Výsledkem je kombinace malby s kovem (plátkovým či práškovým) na papírové podložce. Je třeba říci, že jsme zde představili pouze zlomek technik a výtvarných realizací.

Tušová malba

Zuzana Šaníková, III. ročník.

Kateřina Šíkolová, III. ročník.

Zuzana Šaníková, III. ročník.

Kateřina Šíkolová, III. ročník.

Kateřina Šíkolová, III. ročník.

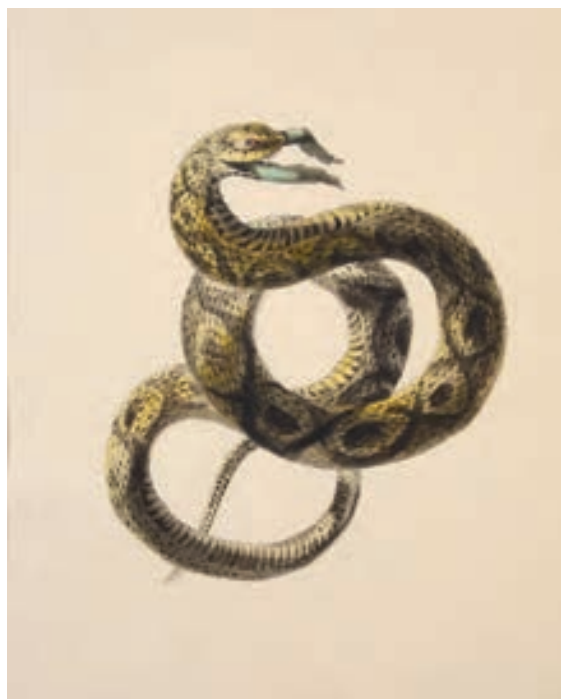

Daniela Vlková, III. ročník.

Kopie kvašové malby

Tereza Justová, III. ročník.

Lucie Živná, III. ročník.

Veronika Wanková, III. ročník.

Iva Lukešová, II. ročník.

Andrea Havlíčková, II. ročník.

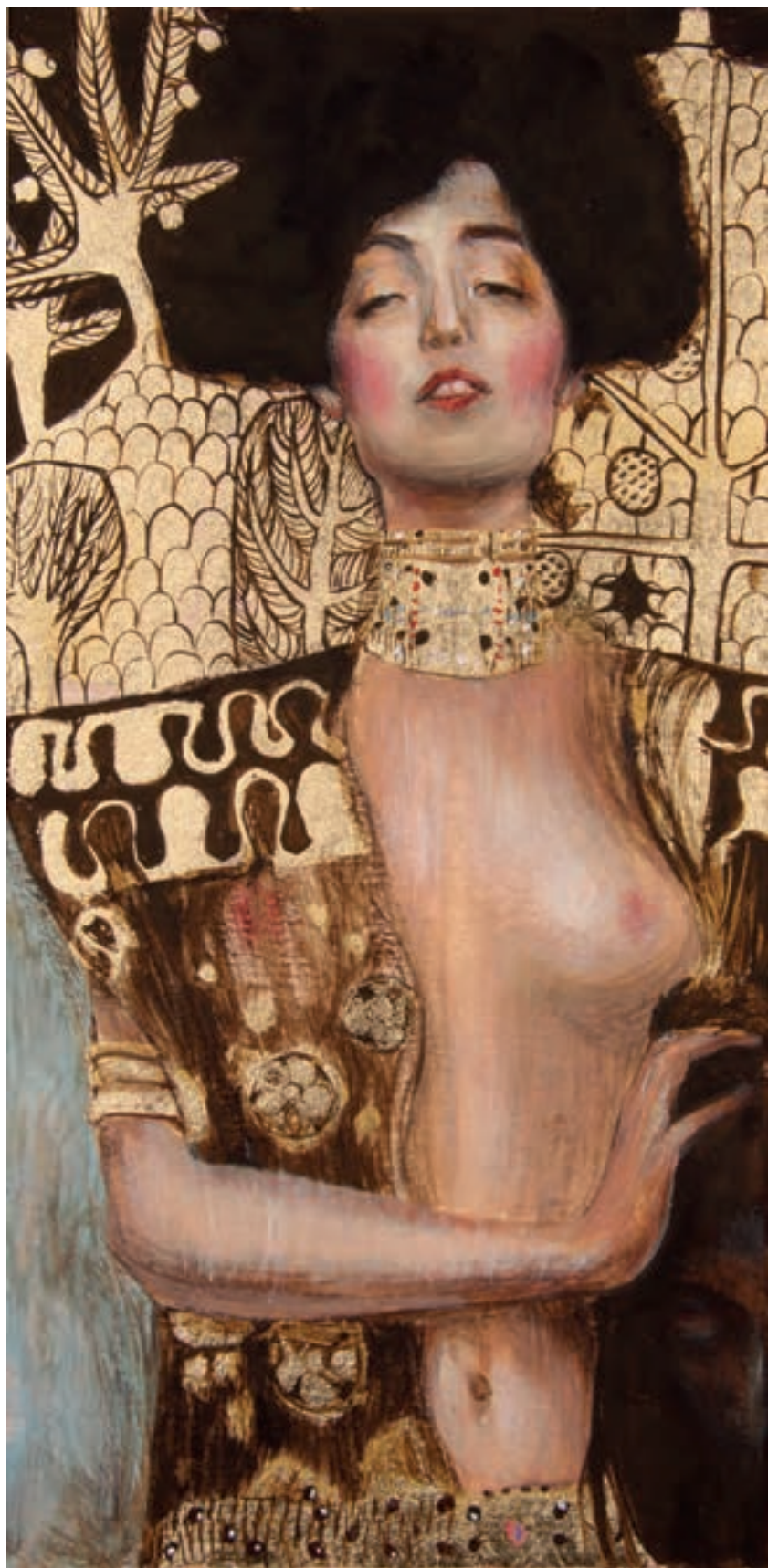
Kombinované techniky

Daniela Vlková, II. ročník.

Kateřina Beranová, II. ročník.

Eliška Sklenářová, III. ročník.

Bakalářské práce Ateliéru restaurování uměleckých děl na papíru a souvisejících materiálech

Restaurování reliéfní (plastické) mapy panství Náměšť nad Oslavou

Restauroval: Ondřej Suchochleb

Vedoucí práce: Mgr. art. Veronika Kopecká

Restaurovaným dílem byla reliéfní mapa panství Náměšť nad Oslavou pocházející ze sbírek Státního zámku Náměšť nad Oslavou. Jedná se o stupňový mapový model. Jednotlivé vrstevnicové stupně byly vyřezány z papírové lepenky, na kterou byly napřed nalepeny otisky základní kresby mapy. Řezání se provádělo tak, že vznikala pro určený stupeň relativní výšky jedna vrstva odříznutá po příslušné vrstevnici. Tyto výškopisné vrstvy reliéfu byly kladeny postupně na sebe a spojovány lepením. Průměrná tloušťka lepenek byla 2 mm. Lepenky byly nalepeny na dřevěné desce, a ta vsazena do dřevěného rámu. Autor a datace díla jsou neznámé, soudíme však, že dílo pochází z 19. století. Celek lepenkové mapy byl sestaven z pěti obdélných částí. Důvodem tohoto rozdělení mapy jsou rozměry tiskových předloh. Tisk mapy je jednobarevný – černý. Pro vytvoření celé mapy bylo zřejmě použito 21 tisků téže mapy, což odpovídá 21 vrstvám napočítaným v nejvyšším bodě. Mapa byla kolorována akvarelovými barvami v tenké vrstvě, byly použity barvy zelená, modrá a červená. Dílo bylo zafixováno silnou nažloutlou vrstvou. Na bocích přes hrany lepenek je nanесena izolační ochranná vrstva vosku. Přes ni byl nalepen tenký lemující papír, natřený na černo. Dřevěná deska, přesahující vlastní mapu byla po obvodu polepena pruhy papíru širokými v průměru 5,5 cm.

Před restaurováním bylo dílo pokryto prachovým depozitem. Lepenky byly zvlněné a odlepovaly se. Dílo vykazovalo také řadu mechanických poškození, jako jsou drobné výpadky lepenky a trhliny v papíru nalepeném po obvodu. Mapa byla také znečištěna skvrnami různého původu. Dílo bylo v minulosti také fixováno silnou nažloutlou vrstvou, která byla nanесena nestejně, místy krakelovala. Ochranná izolační vrstva vosku po obvodu lepenek opadávala spolu se zkrhlklým papírem na ni nalepeným. Dřevěná deska byla prohnutá a objevovaly se v ní praskliny. V její zadní části byly bílé, pravděpodobně klišokřídové tmely.

Ozdobný rám, do kterého je mapa vsazena, byl v poměrně dobrém stavu. Byl pokryt prachovým depozitem a znečištěn drobnými světlými skvrnami a zejména na rozích a hranách byl odřený.

Při analýze odebraných vzorků bylo zjištěno, že je na povrchu lepenek nanесeno několik odlišných vrstev (rostlinné gumy, šelak). Na bocích lepenek byl potvrzen vosk. Jako klížídlo jednotlivých vrstev byl použit škrob a bílkovina.

Před započítím restaurátorského zásahu byla nejprve vyhotovena fotodokumentace díla v denním, bočním a UV světle a mapa byla vyjmuta z rámu a desinfikována v parách N-butylalkoholu. Dílo bylo mechanicky očištěno vlasovým štětcem. Krakely pak byly zvlhčeny ultrazvukovým minizmlžovačem, přes folii zažehleny vyhřívanou špachtlí a zatíženy sáčky s pískem. Dále byly lokálně čistěny skvrny po okraji, vodným gelem 3% Tylose MH 300. Další fází bylo tenčení povrchové vrstvy nanесené na mapě. Štětcem byla natřena malá plocha gelem 5% Tylose MH 300 s alkoholem v poměru 2:1. Vatovým tamponem, namočeným do alkoholu, byl pak gel setřen. Tmavé skvrny (guma) byly dočištěny destilovanou vodou pomocí vatového tamponu. Dále bylo třeba vyrovnat lepenky. Ty bylo nejdříve nutné zvlhčit. Do mezer mezi nimi byla vpravena voda pomocí injekční stříkačky. Ke slepení byl použit kožní klíž, aplikovaný do mezer špachtlí. Mapa pak byla zakryta netkanou textilií HollyTex, lepenkami a filcem a zatížena dřevěnou deskou, staženou k mapě svěráky po dobu 10 dnů. Odlepující se zbytky papíru na hranách lepenkové mapy byly přes melinexovou fólii zažehleny pomocí elektrické špachtle. Dále bylo možno očistit tyto hrany vlasovým štětcem a houbou Wishab. Chybějící části vosku byly vytmeleny běleným včelím voskem rozpuštěným v toluenu, praskliny v dřevěné desce vyplněny tmelem z kožního klišu a dřevěných (bukových) pilin. Dále bylo třeba doplnit chybějící části lepenkových vrstev. Tmelem pro tyto doplňky byla směs odvodněné probarvené papírové suspenze a 2% klucelu G v etanolu. Tmel byl nanášen špachtlí opakovaně v slabých vrstvách, dokud se nedocílilo požadované tloušťky lepenky. Po každém nanесení tmelu bylo nutné vrstvu zatížit, aby byl doplněk dostatečně pevný a jeho povrch hladký. Poté byla dotmelena chybějící a ztenčená místa v papíru na obvodu, směsí odvodněné probarvené papírové suspenze a 2% Klucelu G v etanolu. Před retuší byly doplňky izolovány 2% Klucelkem G v etanolu. Tím také dolehla drobná vlákna papíroviny a povrch doplňku se uzavřel. Dále byla akvarelem provedena retuš díla. Praskliny a díry po vrutech a některá poškozená místa po odstranění tmelu bylo dále třeba zatmelit. To bylo provedeno tmelem z kožního klišu a bukových pilin. Po zaschnutí byly tmely zbroušeny brusným papírem. Dřevo pak bylo ošetřeno včelím voskem v toluenu, který se vetřel do povrchu hadrem.

Také bylo třeba restaurovat rám. Nejprve byla vyhotovena jeho fotodokumentace. Poté byl mechanicky očištěn ometením vlasovým štětcem a pryží Wishab. Dále byl ještě dočištěn lakovým benzínem. Rám bylo nutné na několika místech dotmelit. Jako tmelu bylo použito kožního klišu s pilinami nanášeného špachtlí. Po vyschnutí byly doplňky zbroušeny brusným papírem. Kovové části rámu byly v dobrém stavu a nebylo nutné je konzervovat. K retuši byla použita černá akvarelová barva. Na závěr byla mapa opět vsazena do původního ozdobného rámu.

Stav díla před restaurováním, přední strana.

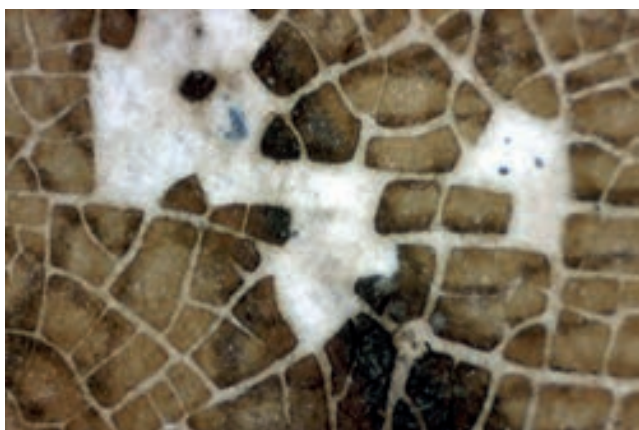
Stav díla po restaurování, přední strana.

Detail poškození.

Detail poškození.

Mikroskopický snímek po usazení krakel.

Detail tmelu z včelího vosku.

Detail doplňku.

Detail po retuši.

Restaurování maleb na papíru, původně umístěných na stropě salóňku v zámku Dobřenice

Restaurovaly: Martina Goliková, Eliška Sklenářová

Vedoucí práce: Mgr. art. Veronika Kopecká

Malby pocházejí ze stropu salonku zámku v Dobřenicích. V minulosti byly aplikovány na stropě, ale před naším zásahem již byly demontovány. Kromě těchto dvou děl zde byla v minulosti ještě další dvě pole opakujícího se tvaru a motivu, která se nedochovala. Tapety mají tvar pětiúhelníku, kdy dvě strany svírají pravý úhel a přepona je vykrojená do kruhovitěho tvaru. V minulosti, kdy byly tapety na stropě v kompletní sestavě, opticky tvořily z vnější strany obdélník, ve kterém byla uvnitř vykrojená elipsa.

Malba na tapetách byla vytvořena technikou tempery. Na obou dílech jsou zobrazeny podobné motivy. Podmalbu tvoří šedo-modrá barevná vrstva. Ústředním motivem obou tapet je letící putto.

Díla nám byla předána sejmutá, srolovaná a mechanicky velmi poškozená. Papírové podložky byly po celé ploše pokryty prachovým depozitem a dalšími nečistotami. Papír byl zkřehlý a celkově ztmavlý a pokrytý skvrnami, pravděpodobně způsobenými mikrobiologickým napadením. Některé z těchto skvrn vznikly také následkem zatékání vody přes stropní konstrukci do papírové podložky.

Podložky obou tapet byly celoplošně podlepeny makulaturou. Tyto listy byly ve velmi špatném stavu, zkřehlé, ztmavlé, zežloutlé, prorostlé sporami plísní. Na jejich povrchu byla silná vrstva adheziva přírodního charakteru a zbytky omítky, se kterou byly tapety spojeny. Podle historického průzkumu se zřejmě jedná o výrazový slovník ve velmi destruovaném stavu, napsaný v německém jazyce.

Restaurátorským průzkumem byly na objektu zjištěny sekundární zásahy neznámého data, které velkou měrou znehodnocovaly estetickou a funkční kvalitu uměleckého díla. Problematickým nepůvodním zásahem, který se nacházel bezprostředně na temperové malbě, byly bodové přemalby s olejovým základem.

Následující restaurátorský zásah byl prvořadě soustředěn na desinfekci díla. Dále pak na očištění prachových depozitů a odstranění veškerých neautorských zásahů. Důležitým úkonem se stalo vytvoření provizorního přelepu z přední strany díla, který měl mít zpevňovací funkci při snímání nepůvodního podlepu tiskovinou. Toto opatření skýtalo dvojí efekt: čištění povrchu a konsolidaci barevné vrstvy současně. Pro stabilní navrácení malby na původní místo bylo nutné díla skeletovat japonským papírem a upevnit na nosné odlehčené desky. Ty usnadní montáž i zpětnou demontáž objektu a budou sloužit i jako distanční prvek, mezi malbou a stropní konstrukcí.

Na základě konzultací s příslušným památkovým ústavem ale i zadavatelem bylo dohodnuto, že bude vhodné malbu doplnit v místě výpadků papírové podložky záplatami z ručního papíru. Následovala lokální retuš pro optické sjednocení povrchu.

Tapety byly instalovány v salonu na zámku Dobřenicích, podle obrazových dokladů původní orientace a polohy. Bodové přichycení ke stropní konstrukci bylo provedeno mosaznými vruty s podložkami. Pro navrtání jednotlivých bodů je určena distanční linie přesahující podkladové desky od samotné malby. Budoucím záměrem investora je zalištování okrajů malby, přičemž dřevěné lišty budou kopírovat původní rozvržení. Tapeta bude obemknuta lištami uzavíracími kompozici malby od hranice malované červené linky.

Skutečnost, že se do dnešní doby dochovala pouze polovina prvků nástropní výzdoby, přinesla ideu doplnit tuto kompozici o její chybějící části, tedy aby byly nenávratně ztracené prvky tapetové výzdoby rekonstruovány a znovu doplněny. Volbou pro ztvárnění doplňujících děl bylo vyhotovení technologických kopií obou z dochovaných maleb. Záměrem bylo především doplnit původní kompoziční celek adekvátními malířskými díly, která budou dosahovat stejných esteticko-výtvarných kvalit, avšak svým charakterem nebudou ubírat na hodnotě originálů. Dokončená malba (technologická kopie), byla upravena do příslušného tvaru, shodně s originálem, a byla adjustována stejným způsobem jako originální dílo v závěru restaurování.

Stav díla před restaurováním, přední strana.

Stav díla před restaurováním, zadní strana.

Detail malby před restaurováním.

Detail malby po restaurování.

Stav díla po restaurování – instalace na původní místo Zámku Dobřenice.

Kopie papírové nástropní tapety – instalace na původní místo Zámku Dobřenice.

Restaurování olejomalby

Restaurovala: Zuzana Jašková

Vedoucí práce: Mgr. art. Veronika Kopecká

Restaurování uměleckých děl na papíru se může zdát mezi velkým množstvím restaurátorských oborů problémem příliš vyhraněným. Nejedná se však o úzkou problematiku. Každý druh barevné vrstvy v kombinaci s tímto citlivým nosičem vyžaduje individuální přístup a postup restaurátorských prací.

Dílem, restaurovaným v rámci této práce, byla olejomalba na papírové podložce. Jde o poměrně vzácnou kombinaci materiálů. Charakterem barevné vrstvy zasahuje tato problematika do oboru restaurování závěsných obrazů. Papírová podložka se však chová jinak než plátno a je tedy nutné k celému objektu přistupovat specifickým způsobem.

Díky poznatkům získaným při průzkumu díla bylo možné pomocí odborné literatury přistoupit k určení techniky a technologické výstavby malby. Aby bylo možné porovnat restaurovaný obraz s ranou tvorbou Františka Kupky, jehož signaturou je malba značena, bylo potřeba se o malíři a jeho nejstarších dílech dozvědět co nejvíce. Komunikací s českými a moravskými galeriemi byl zahájen průzkum Kupkova raného díla. Obrazy, nalezené v různých sbírkách byly blíže zkoumány a fotografovány. Díky informacím získaným tímto způsobem mohla vzniknout kapitola věnovaná porovnání koloritu a stylu malby raných Kupkových olejomalb s restaurovaným dílem. Podobným způsobem, za pomoci soupisů signatur, byl proveden rozbor podpisu. Na základě poznatků získaných během výzkumu byly následně vymezeny hranice možné doby vzniku restaurovaného díla.

Po fázi uměleckohistorického výzkumu bylo přistoupeno k samotnému restaurátorskému zásahu. Cílem bylo obnovení estetických kvalit díla při snaze o co největší možnou míru zachování historičnosti a autenticity.

Malba byla před zásahem značně degradovaná. Díky nevhodné historické opravě, ale i autorské chybě zde docházelo k oddělování barevné vrstvy od podkladu. Podložka byla značně zvlhčená a celý povrch byl pokryt prachovým depozitem. V úvodu restaurátorského zásahu bylo zásadním problémem řešit otázku konsolidace díla. Po vyhodnocení všech zkoušek byl ke konsolidaci vybrán roztok želatiny. Konsolidace byla velmi zdlouhavou, ale účinnou etapou restaurování; díky ní bylo možné pokračovat v celkové stabilizaci malby. Dalším krokem bylo vytvoření ochranného přelepu a postupné snímání druhotné podložky z podložky originální. Po sejmutí této části se dílo podařilo navrátit do původní polohy, tedy vyrovnat. Malba byla zřejmě původně vytvořena za jiným účelem (skica k obrazu), než ke kterému slouží nyní a tak jí bylo nutné znovu vyztužit. K podlepení díla byl použit japonský papír. Po dokonalém vyschnutí a vyrovnání bylo možné dílo retušovat akvarelovými barvami.

Podstatnou složkou zachování uměleckého díla je preventivní péče, jejíž kvalitou se může majitel vyvarovat další degradaci objektu. Z tohoto důvodu byly na závěr popisu restaurátorského zásahu uvedeny vhodné podmínky uložení díla.

Stav díla před restaurováním, přední strana.

Stav díla po restaurování, přední strana.

Stav díla před restaurováním, zadní strana.

Stav díla po restaurování, zadní strana.

Detail malby před restaurováním.

Detail malby po restaurování.

Autoři statí:

Slovo rektora *prof. Ing. Miroslav Ludwig, CSc., rektor Univerzity Pardubice*

Slovo děkana *Ing. Karol Bayer, děkan Fakulty restaurování Univerzity Pardubice*

Proti proudu času *Mgr. Jiří Kaše*

O fakultě *Mgr. Jiří Kaše*

Z činnosti fakulty *Mgr. Jiří Kaše, PhDr. Tomáš Kupka*

Ideová východiska studijního programu *Mgr. Jiří Kaše*

Bakalářský studijní program *Mgr. Jiří Kaše*

Navazující magisterský studijní program *Mgr. Jiří Kaše*

Katedra chemické technologie *Ing. Karol Bayer, Ing. Eva Dytrychová, Ing. Petra Lesniaková, PhD., Mgr. art. Luboš Machačko, Ing. Renata Tišlová PhD.*

Katedra humanitních věd ve službách oboru restaurování *Mgr. Jiří Kaše*

Museum restaurování a historických technologií *Mgr. Jiří Kaše*

Vědecká a výzkumná činnost *Mgr. Jiří Kaše*

Sochařství počátku 17. století na Moravě *Mgr. Vladislava Říhová, PhD.*

Sgrafito 16. – 20. století *Mgr. Vladislava Říhová, PhD.*

Sgrafito litomyšlského zámku *Mgr. Vladislava Říhová, PhD.*

Management regionálního dědictví – semináře mezi obory a fakultami *Mgr. Vladislava Říhová, PhD.*

Edukační a dokumentační středisko fakulty restaurování *Mgr. Petr Horák*

NAKI, dílčí úkol č. 3 – Dlouhodobá péče o památky a barokní koncept krajiny *Mgr. Jiří Kaše*

Piaristická knihovna *Mgr. Jiří Kaše*

Ateliér výtvarné přípravy *doc. Aleš Ogoun, ak. mal.*

Ateliér restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita *Mgr. art. Jan Vojtěchovský*

Konzervace části gotických nástěnných maleb na východní stěně presbytáře farního kostela sv. Martina v obci Sankt Martin v Dolním Rakousku *MgA. Lucie Bartůňková, Mgr. art. Jan Vojtěchovský*

Průzkum a restaurování referenční plochy středověkých maleb v presbytáři kostela sv. Víta v Zahrádce u Ledče nad Sázavou *MgA. Jana Dunajská a Mgr. art. Jan Vojtěchovský*

Průzkum a restaurování nástropní malby „Shromáždění Olympanů“ ve středovém poli hlavního sálu zámku Lnáře *Mgr. Art. Jan Vojtěchovský*

Restaurování nástěnných maleb v tzv. čínském salónku zámku ve Vizovicích *Mgr. art. Jan Vojtěchovský*

Ateliér restaurování a konzervace kamene a souvisejících materiálů *doc. Jiří Novotný, ak. soch., Mgr. art. Jakub Ďoubal*

Restaurování kamenné polychromované sochy Panny Marie Vamberské z Chocně *doc. Jiří Novotný, ak. soch., BcA. Pavla Perutková*

Restaurování kamenné polychromované sochy sv. Jana Nepomuckého z „Bratrských oltářů“ u České Kamenice *doc. Jiří Novotný, ak. soch., MgA. Ivana Havlíčková*

Restaurování vybraných částí plastické výzdoby školní budovy čp. 565 na Náměstí Čs. Legií v Pardubicích *doc. Jiří Novotný, ak. soch., BcA. Ema Medková, BcA. Michal Durdis, BcA. Bronislav Studeník, BcA. Dana Macounová, BcA. Petr Rejman a BcA. Pavel Roleček*

Restaurování kamenné kašny v Kutné Hoře *Mgr. art. Jakub Ďoubal, BcA. Bronislav Studeník, BcA. Dana Macounová, BcA. Pavla Szabová, BcA. Radka Nádvorníková, BcA. Jiří Helma, Roman Kolář, Aleš Hvizdal, Petra Zítková a Pavel Mrověc*

Restaurování románského reliéfu z Juditiny věže v Praze *doc. Jiří Novotný, ak. soch., BcA. Daniel Hvězda*

Sousoší Panny Marie s anděly, pískovec s fragmenty barevné povrchové úpravy *doc. Jiří Novotný ak. soch., Mgr. art. Jakub Ďoubal, MgA. Martin Kulhánek, BcA. Lukáš Hrinda*

Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů *Mgr. et BcA. Radomír Slovík*

Komplexní restaurování knihy *VITA SANCTORVM* z roku 1625 *Mgr. et BcA. Radomír Slovík, BcA. Markéta Berdychová*

Komplexní restaurování knihy *MATTIOLIHO HERBÁŘ* z roku 1562 *Mgr. et. BcA. Radomír Slovík, BcA. Iva Matějčíková*

Restaurování pergamenové listiny z rodinného archívu Valdštejnů, 1664 *Mgr. et. BcA. Radomír Slovík, Mgr. et MgA. Jan Šíblo*

Kovové prvky v knižní vazbě, jejich vývoj, výroba, restaurování a konzervace *MgA. Karina Sojková*

Sbor příbramských ostrořelců: jeho historie a konzervace dochovaného fondu ve sbírkách SOkA Příbram *Mgr. et MgA. Jan Šíblo*

Vazebné struktury konzervačního typu. Měkká vazba se hřbetní výztuhou a možnosti jejího využití pro konzervační účely *Mgr. et BcA. Radomír Slovík, MgA. Karel Křenek*

Ateliér restaurování a konzervace uměleckých děl na papíru a souvisejících materiálech *Mgr. art. Veronika Kopecká*

Specializovaná výtvarná příprava *Mgr. art. Veronika Kopecká*

Restaurování reliéfní (plastické) mapy panství Náměšť nad Oslavou *Mgr. art. Veronika Kopecká, BcA. Ondřej Suchochleb*

Restaurování maleb na papíru, původně umístěných na stropě salónku zámku Dobřenice *Mgr. art. Veronika Kopecká, Martina Goliková, BcA. Eliška Sklenářová*

Restaurování olejomalby *Mgr. art. Veronika Kopecká, BcA. Zuzana Jašková*

Studenti a pracovníci fakulty restaurování a hosté po slavnostní imatrikulaci a sponsi v říjnu roku 2012.

Fakulta restaurování Univerzity Pardubice
Litomyšl 2013
Editor Jiří Kaše
Redakční práce Petr Horák

Sazba a grafická úprava textu Marek Chalupník
Tisk Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.
Náklad 500 výtisků
ISBN 978-80-7395-589-2 (tisk)
ISBN 978-80-7395-590-8 (online)

Brána vědě/ní otevřená – BRAVO CZ.1.07/2.3.00/35.0024

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování
Jiráskova 3
570 01 Litomyšl
www.upce.cz/fr/

ISBN 978-80-7395-589-2 (tisk)
ISBN 978-80-7395-590-8 (online)